

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΥΜΒΛΗΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΓΥΩΜΕΤΡΙΑΣ ΤΩΝ ΧΑΡΤΩΝ
ΠΕΡΡΕΦΕΤΑ ΗΛΕΥΘΥ

**ΟΡΕΙΣ ΑΠΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ:
ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ**

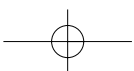
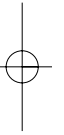
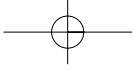

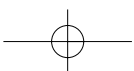
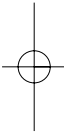
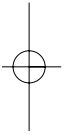
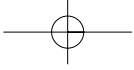
**ΟΡΕΙΣ ΑΠΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ:
ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ**

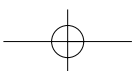
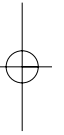
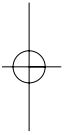
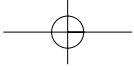

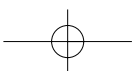
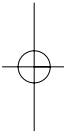
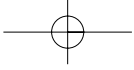
Κ. Βαζαργίου, Μ. Μάρκου, Π. Μονκοβόγυ, Ε. Παυσαφιδίου
Π. Μονκοβόγυ, Ε. Παυσαφιδίου

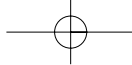
Επιμέλεια: Κ. Βαζαργίου, Μ. Μάρκου, Π. Μονκοβόγυ, Ε. Παυσαφιδίου

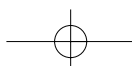
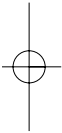

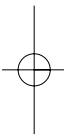
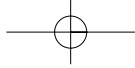

**ΟΨΕΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ:
ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ**

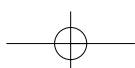

© Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2011

Παραγωγή έκδοσης: LEVELart, Αθήνα
Εκτύπωση: Δ. Λάγιας - Ε. Σουβατζιδάκης Α.Ε.

ISBN 978-960-88489-6

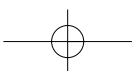
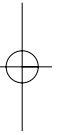
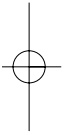
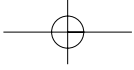
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ

**ΟΨΕΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ:
ΣΥΝΘΕΣΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ**

Επιμέλεια: Κ. Βαλεριάνου, Μ. Μάρκου, Π. Μουκούλης, Ε. Παναγιωτάτου

Αθήνα 2011

ΚΥΡΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ

- Κ. Βαλεριάνου Δρ. Πολεοδόμος Χωροτάκτης Ε.Μ.Π.
Α. Μανωλοπούλου Γεωπόνος, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Π. Μουκούλης Αγρονόμος - Τοπογράφος Μηχανικός,
Υπ. Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.

Ειδικοί συνεργάτες

- Ν. Κατσουλάκος Μηχανολόγος Μηχανικός, Υπ. Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.
Μ. Μπακαούκας Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης, Υπ. Διδάκτωρ Ε.Μ.Π.
Ε. Τιβικέλη Πολεοδόμος Χωροτάκτης
Ε. Τριάντου Αγρονόμος - Τοπογράφος Μηχανικός

Σύμβουλος έργου

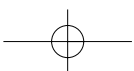
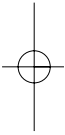
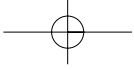
- Μ. Μάρκου Λέκτορας Ε.Μ.Π.

Κύριος ερευνητής

- Ι. Σαγιάς Επ. Καθηγητής Ε.Μ.Π.

Επιστημονική υπεύθυνη

- Ε. Παναγιωτάτου Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	13
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	13
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ	13
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ	13
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	17
I. Η ΠΡΟΘΕΣΗ	19
II. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	29
III. ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ	37
1. Αξιολόγηση και χαρτογράφηση δυναμικής οικισμών	39
2. Αξιολόγηση και χαρτογράφηση δυναμικών αγροτικών περιοχών	47
3. Οι χωρικές λειτουργικές ομάδες	51
3.1 Η προσέγγιση της χωρικής διαφοροποίησης	51
3.2 Οι παράμετροι-μεταβλητές της πολυμεταβλητής ανάλυσης δεδομένων	52
3.3 Βασικά πληθυσμιακά-δημογραφικά χαρακτηριστικά των χωρικών λειτουργικών ομάδων	55
IV. ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ	59
Οικιστικό πλέγμα I	61
Οικιστικό πλέγμα II	62
Οικιστικό πλέγμα III	62
Οικιστικό πλέγμα IV	62
Οικιστικό πλέγμα V	63
Οικιστικό πλέγμα VI	64
Οικιστικό πλέγμα VII	64
Οικιστικό πλέγμα VIII	64
V. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	67
1. Η εμπειρία από τα Ο.Π.Α.Α.Χ. και την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER	69
Α. Ο.Π.Α.Α.Χ.	69
Β. Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER	71
2. Διαπιστώσεις	72

VI.	ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ	75
1.	Η σημασία της διαχρονικής παρατήρησης και αξιολόγησης	79
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	83
	ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	91
	ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ	97
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	121
A.	Δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	123
B.	Δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	125
Γ.	Δίκτυο δυναμικών αγροτικών (γεωργικών και κτηνοτροφικών) περιοχών	127
Δ.	Απεικόνιση οικιστικών πλεγμάτων	128
Ε.	Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.)	150
	1. Ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ.	150
	2. Δημόσια έργα Ο.Π.Α.Α.Χ.	152
	3. Έργα μη δημόσιας δασοπονίας Ο.Π.Α.Α.Χ.	153
ΣΤ.	Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER	153
Ζ.	Μέτρα και δράσεις	156
	1. Διαρθρωτικά ζητήματα	156
	2. Προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων	159
Η.	Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων	163

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Π.1	Τυπολογία οικισμών Περιφέρειας Ηπείρου	45
Π.2	Επιλεγμένοι τύποι οικισμών	46
Π.3	Παράγοντες αναγνώρισης γεωργικών περιοχών	48
Π.4	Παράγοντες αναγνώρισης κτηνοτροφικών περιοχών	48
Π.5	Παράγοντες αναγνώρισης δυναμικών γεωργικών περιοχών	49
Π.6	Παράγοντες αναγνώρισης δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	50
Π.7	Μέση ακαθάριστη πυκνότητα πληθυσμού	55

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Δ.1	Οικιστική διάρθρωση	56

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ

X.1	Πληθυσμιακό δυναμικό οικισμών, 2001	98
X.2	Διάρθρωση οικιστικού δικτύου, 2000	100
X.3	Παραδοσιακοί οικισμοί και πολιτιστικά διαθέσιμα	102
X.4	Δυναμικές γεωργικές περιοχές	104
X.5	Δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές	106
X.6	Δυναμικές αγροτικές περιοχές (γεωργικές και κτηνοτροφικές περιοχές)	108
X.7	Χωροκοινωνική και λειτουργική διάρθρωση Περιφέρειας Ηπείρου	110
X.8	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις δυναμικές αγροτικές περιοχές και τις χωρικές λειτουργικές ομάδες	112
X.9	Δυνάμει πολυλειτουργικά οικιστικά πλέγματα	114
X.10	Ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ., 2000-2006	116
X.11	Ιδιωτικά και δημόσια έργα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER, 1991-2006	118

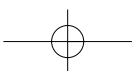
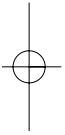
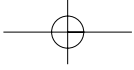
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

Οικιστικό πλέγμα Ι

Π.1	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	128
Π.2	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	129
Π.3	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	129
Π.4	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	130

	Οικιστικό πλέγμα II	
Π.5	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	131
Π.6	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	132
	Οικιστικό πλέγμα III	
Π.7	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	134
Π.8	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	134
Π.9	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	135
Π.10	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	136
	Οικιστικό πλέγμα IV	
Π.11	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	137
Π.12	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	137
Π.13	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	137
Π.14	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	138
	Οικιστικό πλέγμα V	
Π.15	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	139
Π.16	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	139
Π.17	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	140
Π.18	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	141
	Οικιστικό πλέγμα VI	
Π.19	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	142
Π.20	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	142
Π.21	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	142
Π.22	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	143

	Οικιστικό πλέγμα VII	
Π.23	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	144
Π.24	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	144
Π.25	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	145
	Οικιστικό πλέγμα VIII	
Π.26	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών	146
Π.27	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών	146
Π.28	Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών	146
Π.29	Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων	147
Π.30	Οικιστικά πλέγματα Περιφέρειας Ηπείρου	148
Π.31	Αντιστοιχία κωδικών χαρτών με ονόματα δήμων	161
Π.32	Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Άρτας	164
Π.33	Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Θεσπρωτίας	165
Π.34	Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Ιωαννίνων	166
Π.35	Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Πρέβεζας	170

Το έργο Όψεις Αγροτικής Ανάπτυξης: Σύνθεση Μεθοδολογικής Προσέγγισης είναι περαιτέρω επεξεργασία και εμπάθυνση του ερευνητικού έργου «Μεθοδολογία Εντοπισμού και Αξιολόγησης Περιοχών για Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Αγροτικής Αναγέννησης», το οποίο υλοποιήθηκε το 2010 στο Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Ε.Μ.Π. στο πλαίσιο συνεργασίας με το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του Ε.Μ.Π. και με χρηματοδότηση της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής της Περιφέρειας Ηπείρου. Στόχος του έργου είναι η διάρθρωση καινοτόμου μεθοδολογίας εντοπισμού και αξιολόγησης περιοχών για τη σύνθεση πολιτικών και μέτρων αγροτικής αναδιάρθρωσης.

Με βάση την ερευνητική και χαρτογραφική υποδομή και με «κύτταρο» το δημοτικό διαμέρισμα, το έργο συναρθρώνει μεθοδολογική προσέγγιση η οποία συναρτά τις αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροτικού τομέα με πολυλειτουργικές περιοχές και οικιστικά πλέγματα. Η ενιαία αυτή θεώρηση της Περιφέρειας Ηπείρου οδηγεί στη διάρθρωση Δυναμικών Δικτύων βάσει των οποίων σχεδιάζονται μέτρα και δράσεις. Η χαρτογράφηση των δεδομένων για την ανάλυση των χωρικών προτύπων στην περιφέρεια και η ειδικά σχεδιασμένη για το έργο «γεωβάση» συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της προσπάθειας.

Ιδιαίτερη σημασία δώσαμε στην έρευνα πεδίου με διακίνηση ειδικά σχεδιασμένων ερωτηματολογίων για τους Δήμους και τις Κοινότητες, στις συνεντεύξεις και τα ερωτηματολόγια προς τους σχετικούς με το αντικείμενο Φορείς.

Ευχαριστούμε θερμά την κ. Ε. Ρόκκου, Προϊσταμένη Ε.Δ.Α. της Περιφέρειας Ηπείρου, τον Πρόεδρο και τα Μέλη της Επιτροπής Επίβλεψης και Παραλαβής του Έργου κ. Μ. Ματσιάγκα, Θ. Μανταλόβα, Τ. Μιχαηλίδη, Β. Μυλωνά, Γ. Ρόμπολο για τη συνεργασία που είχαμε μαζί τους.

Συναντήσαμε και πήραμε πληροφορίες από τη Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου κ. Δ. Γεωργακοπούλου-Μπάστα, τον Γενικό Διευθυντή της Περιφέρειας Ηπείρου κ. Δ. Μπαλτογιάννη, το Νομάρχη Άρτας κ. Γ. Παπαβασιλείου, το Νομάρχη Ιωαννίνων κ. Α. Καχριμάνη, το Νομάρχη Θεσπρωτίας κ. Β. Γιόγιακα, την Αντινομάρχη Πρέβεζας κ. Μ. Ζέρβα, τον Γενικό Γραμματέα της Νομαρχίας Πρέβεζας κ. Γ. Γιαγιά. Τη Διευθύντρια Περιβάλλοντος και Χωροταξίας της Περιφέρειας Ηπείρου κ. Ε. Τζάλλα, τους κ. Ξ. Μαρκαντωνάτο, Θ. Δερέκα, Π. Τουφίδη της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, την κ. Α. Γκόσιου της Ε.Δ.Α.

Τους κ. Ι. Γεωργίου και Ε. Κωστούλα της Αναπτυξιακής Νοτίου Ηπείρου-Αμβρακικού, τον κ. Γ. Παπαηλία, της Αναπτυξιακής Ηπείρου, και τον Π. Λώλο, πρώην στέλεχος της Αναπτυξιακής Εταιρείας Θεσπρωτίας.

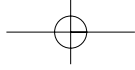
Τους κ. Η. Κοίλια, Πρόεδρο Επιμελητηρίου Άρτας, Ι. Δασκαλόπουλο και Μ. Ζιώγα, Πρόεδρο και Στέλεχος Επιμελητηρίου Ιωαννίνων, Χ. Ζήγο, Πρόεδρο Ομοσπονδίας Τουριστικών και Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Ηπείρου, τους κ. Δ. Πλατή, Φ. Τσιριγώτη, Ν. Πασσά του ΥΠ.Α.Α.Τ., τους οποίους ευχαριστούμε θερμά.

Ευχαριστούμε θερμά τον Ομότιμο Καθηγητή Ε.Μ.Π. κ. Δ. Ρόκο και τους Καθηγητές κ. Δ. Καλιαμπάκο και Κ. Κουτσόπουλο για τη συνεργασία μας στο πλαίσιο του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. Τον Καθηγητή του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών κ. Γ. Ζαχαράτο, την Καθηγήτρια Ε.Μ.Π. κ. Ε. Μαϊστρου και την κ. Μ. Μπαλοδήμου της Γραμματείας Δ.Π.Μ.Σ. «Προστασία Μνημείων» για τα στοιχεία που έθεσαν στη διάθεσή μας. Την κ. Α. Μπουκάλα για τη γλωσσική επιμέλεια της έκδοσης.

Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τους Δήμους και τις Κοινότητες για τη θερμή ανταπόκρισή τους στα ερωτηματολόγια που τους στείλαμε.

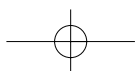
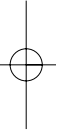
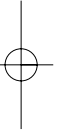
Ελπίζουμε ότι το έργο θα συμβάλει στην ανάπτυξη της Ηπείρου και στην άμβλυνση των χωρο-κοινωνικών ανισοτήτων.

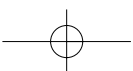
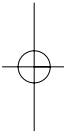
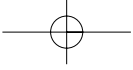
*Ελίζα Παναγιωτάτου
Μάιος 2011*

I

Η ΠΡΟΘΕΣΗ

Στο κείμενο που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι παραδοχές και ο μεθοδολογικός βηματισμός του έργου. Περιγράφεται η συμβολή του στη διαχρονική προσπάθεια του Εργαστηρίου Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου για τη στοιχειοθέτηση προσέγγισης των διαδικασιών ανάπτυξης, ευαίσθητης στην πολλαπλότητα των δυναμικών, των αντιφάσεων και των ασυνεχειών που τις διέπουν.

Στόχος του ερευνητικού έργου είναι να εντοπίσει στην Περιφέρεια Ηπείρου τις περιοχές όπου η εφαρμογή των διαθέσιμων σήμερα εργαλείων για την ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής θα είχε ευρύτερες πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις. Αντικείμενο επεξεργασίας είναι η μέθοδος εντοπισμού χωρικών ενότητων με διακριτό, σε κάθε περίπτωση, είδος αγροτικής παραγωγικής συγκρότησης σε συσχέτιση και με τη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου. Χωρικών ενότητων με διαφορετικές, σε κάθε περίπτωση, ανάγκες και προοπτικές ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής ως στοιχείου αυτής της συγκρότησης. Με την επεξεργασία αυτής της μεθόδου, το έργο θέλει να συμβάλει στον προσδιορισμό «περιοχών-στόχος»¹, στο πλαίσιο της τρέχουσας πολιτικής για τη χωρική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Ηπείρου.

Όπως θα δούμε και στα επόμενα κεφάλαια, η ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής, η οποία σήμερα παρουσιάζει συμπτώματα ύφεσης², εντάσσεται στις προτεραιότητες της πολιτικής αυτής με την έννοια όχι μόνο της αξιοποίησης ενός δυνατού συγκριτικού πλεονεκτήματος αλλά και της προστασίας της ιστορικής και φυσικής κληρονομιάς, προστασία που συνδέεται με την ανάγκη ανάσχεσης των τάσεων αστικοποίησης προς όφελος μιας «νέας σχέσης πόλης και υπαίθρου».

¹ Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου», Διεύθυνση Χωροταξίας, Μελέτη: Φ. Παπαγεωργίου, Αθήνα 2000, σ. 5: «... η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας εξειδικεύεται περαιτέρω σε *Αξονες Προτεραιότητας και Μέτρα* τα οποία συγκροτούν το Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006. Η δομή και το περιεχόμενο των Αξόνων Προτεραιότητας στηρίζεται στη λογική των *ολοκληρωμένων παρεμβάσεων*, κυρίαρχο στοιχείο της οποίας είναι η έννοια της χωρικής ανάπτυξης συγκεκριμένων περιοχών-στόχων».

² «Έγκριση περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου», Απόφαση Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 25301/25.6.2003, Φ.Ε.Κ. 1451/Β/6.10.2003 (Άρθρο 3, Παρ. Β.7: Χωρικές επιπτώσεις των δημόσιων πολιτικών): «Αδυναμίες κατά την περίοδο 1994-1999 και την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2000-2006) εμφανίζονται στην εισοδηματική ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα (από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την εθνική συγχρηματοδότηση) και στα μέτρα εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της γεωργικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα τη δραστική συρρίκνωση του πρωτογενούς τομέα, με ρυθμούς ταχύτερους από ό,τι για το σύνολο της χώρας και με δυσμενείς επιπτώσεις στις οικονομίες των πεδινών περιοχών της Περιφέρειας στο Νομό Πρέβεζας και περισσότερο στο Νομό Άρτας».

Η ΠΡΟΘΕΣΗ

Η ερευνητική ομάδα αντιλαμβάνεται τις πολιτικές αυτές επιλογές υπό το πρίσμα των παραγωγικών και κοινωνικών συσχετισμών στο πλαίσιο της περιφέρειας. Προσεγγίζει, λοιπόν, την αγροτική παραγωγή ως παράμετρο συσχετισμών που δεν ακολουθούν κατ' ανάγκην τη λογική της διοικητικής διαίρεσης του χώρου, δεν εξαντλούνται κατ' ανάγκην στην ακτινοβολία των αστικών κέντρων προς την «ενδοχώρα» τους, αλλά αναπτύσσονται και μεταξύ των αγροτικών οικισμών που, για ιστορικούς λόγους, μοιράζονται ένα ορισμένο κοινό απόθεμα πόρων, τεχνογνωσίας, τρόπων ζωής και διαθέσεων.

Το έργο αναζητά χώρους ανάπτυξης τέτοιων συσχετισμών. Αναζητά «χωρολειτουργικούς σχηματισμούς» με τη δική τους παραγωγική (και εντέλει κοινωνική) φυσιογνωμία, υποστηρίζοντας ότι η προσπάθεια ενίσχυσης της αγροτικής παραγωγής πρέπει να εξειδικευτεί στο πλαίσιο αυτών των σχηματισμών, να λάβει υπόψη τη φυσιογνωμία και το ρόλο τους στην ανάπτυξη του ευρύτερου χώρου, όσο και τις ανάγκες που δημιουργεί η διαχείριση των τοπικών πόρων.

Αν, σήμερα, αποτελεί στόχο ο εκσυγχρονισμός, η αναδιάρθρωση και η καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής, η εμπειρία της εφαρμογής ανάλογων μέτρων πολιτικής έχει δείξει ότι ο στόχος αυτός δύσκολα επιτυγχάνεται στο επίπεδο του μεμονωμένου παραγωγού³. Οι λόγοι, όπως διαπιστώνεται στο έργο, αφορούν τις ελλείψεις και τις ανισότητες στην τεχνογνωσία εφαρμογής των μέτρων πολιτικής, ελλείψεις που, με τη σειρά τους, ανάγονται στην αντιστοιχία ανάμεσα στη λογική χρηματοδότησης και το κεκτημένο επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών σχέσεων, σε τοπικό επίπεδο. Η εξομάλυνση της αναντιστοιχίας δεν είναι μόνο ζήτημα διάχυσης της πληροφορίας με στόχο την «πειθάρχηση» των μεμονωμένων παραγωγών σε μια επιβεβλημένη αναπτυξιακή λογική. Είναι πρωτίστως ζήτημα ανάδειξης των σημείων όπου η λογική αυτή μπορεί να συναντήσει το είδος και το επίπεδο εξειδίκευσης που έχει αποκτηθεί μέσα από ένα ορισμένο πλέγμα σχέσεων. Μπορούμε να προσδοκάμε στη μαζική επενέργεια των μέτρων για την ενίσχυση της αγροτικής παραγωγής, αν η προσπάθεια κατευθυνθεί προς τον αναπροσανατολισμό και όχι προς τη ρήξη αυτών των σχέσεων, προς την ανάδειξη και την αξιοποίηση των υφιστάμενων μορφών και δυνατοτήτων συνέργειας, αν επωφεληθεί από τις υφιστάμενες διόδους παραγωγής και διάχυσης της τεχνογνωσίας.

³ *Ibid.*, σ. 10: «Ως μειονέκτημα της (προηγούμενης προγραμματικής) περιόδου μπορεί να θεωρηθεί ο προσανατολισμός των πόρων προς μικρής κλίμακας έργα, σε συνδυασμό με την απουσία ολοκληρωμένου σχεδιασμού [...] Στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2000-2006 ... οι πόροι των διαρθρωτικών ταμείων στο επίπεδο του Π.Ε.Π. είναι περισσότερο προσανατολισμένοι ... προς δράσεις άμεσα αναπτυξιακές που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες, την προσέλκυση επενδύσεων και την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου που έχουν υποστεί τις συνέπειες της συρρίκνωσης του πρωτογενούς τομέα (π.χ. με την ενίσχυση της παραγωγής και εμπορίας ανταγωνιστικών προϊόντων ποιότητας και υψηλής εισοδηματικής απόδοσης –βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία–, την ενίσχυση του ήπιου τουρισμού κ.ά.)».

Οι χωρολειτουργικοί σχηματισμοί τους οποίους θέλει να προσδιορίσει το ερευνητικό έργο αντιπροσωπεύουν χώρους συνέργειας που έχουν διαμορφωθεί σε μια διαδοχή συγκυριών, στη βάση οριζόντιων διασυνδέσεων μεταξύ οικισμών με κοινή παραγωγική διάρθρωση και παράδοση. Προσφέρονται επομένως για την ανάπτυξη νέων μορφών συνεργασίας, συμπληρωματικότητας, διασύνδεσης σε ενδο- και δια-κλαδικό επίπεδο. Παράλληλα, αναδεικνύουν τις κοινωνικές και πολιτιστικές συνιστώσες της συγκρότησης του χώρου που δεν πρέπει να αγνοηθούν από τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Στο πλαίσιο των μέτρων ενίσχυσης της παραγωγικής τους δυναμικής αυτό επιβάλλει να λάβουμε υπόψη προβλέψεις για τη χωροθέτηση των υπηρεσιών και των δράσεων, οι οποίες θα εγγυηθούν, μαζί με τη λειτουργία των παραγωγικών διασυνδέσεων, τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του πληθυσμού. Αυτό πιστεύουμε ότι συμβάλλει στην πιο δίκαιη κατανομή των ευκαιριών απασχόλησης, πληροφόρησης, κατανάλωσης, συμμετοχής στην κοινωνική ζωή στην ύπαιθρο.

Ξεκινώντας από αυτές τις θέσεις, το ερευνητικό έργο αναλύει το υπάρχον αγροτικό παραγωγικό δυναμικό σε τοπική βάση⁴, αναζητώντας χωρικές ενότητες⁵, στο πλαίσιο των οποίων αλλά και μεταξύ τους αναπτύσσονται ήδη δυνατότητες συνέργειας σε τομείς που σχετίζονται με τη διαχείριση ιδιαίτερων, σε κάθε περίπτωση, φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών διαθεσίμων. Με θεωρητική αφετηρία την αναζήτηση ενιαίας αντίληψης του χώρου⁶, επε-

⁴ Βλ. αναλυτικά στο Βαλεριάνου, Κ., Μάρκου, Μ., Μανωλοπούλου, Α., Μουκούλης, Π., Σαγιαί, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., *Μεθοδολογία εντοπισμού και αξιολόγησης περιοχών για ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αγροτικής αναγέννησης* (στο εξής: ερευνητικό έργο), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Περιφέρεια Ηπείρου, Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή, Αθήνα 2010.

⁵ «Περιοχές-στόχος» στη λογική του ισχύοντος χωροταξικού πλαισίου.

⁶ Το κείμενο που ακολουθεί βασίζεται σε μακροχρόνια ενασχόληση της ερευνητικής ομάδας με τα ζητήματα ανάπτυξης και σχεδιασμού του χώρου, τα οποία πρόσφατα έχουν αξιοποιηθεί με πιλοτική εφαρμογή στον αστικό χώρο (βλ. Βαλεριάνου, Κ., Μουκούλης, Π., Σαγιαί, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., *Παρατηρώντας τον Πειραιά... II*, Ε.Μ.Π.-Δήμος Πειραιά, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2008, στο οποίο και ανατρέχει. Βλ. αναλυτική προσέγγιση στα: Παναγιωτάτου, Ε., *Συμβολή σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική*, Ε.Μ.Π., Αθήνα 1988· Μάρκου, Μ., «Μορφές και διαδικασίες οικειοποίησης του χώρου στο δυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου Αττικής», διδακτορική διατριβή (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2001· Σαγιαί, Ι., «Κοινωνικός και χωρικός καταμερισμός εργασίας στον αστικό χώρο. Το παράδειγμα των βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων στο Νομό Αττικής, 1978-1988», διδακτορική διατριβή, Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2001· Βαλεριάνου, Κ., «Μετασχηματισμοί στον σύγχρονο αστικό χώρο», διδακτορική διατριβή, Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2006· Μουκούλης Π., και Σαγιαί Ι., «Η κοινωνικο-επαγγελματική φυσιογνωμία, το κτιριακό απόθεμα και οι όψεις της αστικής ανάπτυξης στη σύγχρονη Αθήνα», Εισήγηση στο 8ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας, Αθήνα 2007. Επίσης, θεωρητικές αναφορές στο Lefebvre, Η., *Δικαίωμα στην πόλη: Χώρος και πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα 1977.

Η ΠΡΟΘΕΣΗ

Ξεργάζεται τη μεθοδολογία και τις τεχνικές ανάλυσης⁷ στις οποίες θα στηρίξει τη διερεύνηση της συνάρθρωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων με τη χωροκοινωνική φυσιογνωμία των δημοτικών διαμερισμάτων στην Περιφέρεια της Ηπείρου.

Ως «κύτταρο» της ανάλυσης και επεξεργασίας των διαθέσιμων δεδομένων επιλέγεται το δημοτικό διαμέρισμα με στόχο να διερευνηθούν:

- η διάρθρωση και η μορφολογία του δικτύου αγροτικών οικισμών στη βάση συγκεκριμένων κριτηρίων δημογραφικού και οικονομικού δυναμισμού,
- οι χωρικές και λειτουργικές διαστάσεις παραμέτρων που σχετίζονται και αλληλεπιδρούν με τον αγροτικό τομέα, και τέλος
- το είδος και το επίπεδο ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής.

Η χαρτογράφηση, σε χωρική βάση δεδομένων ειδικά σχεδιασμένη για το έργο, αναδεικνύει το χωρικό πρότυπο σύμφωνα με το οποίο θα συναρτήσουμε τις αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροτικού τομέα με το βαθμό και τον τρόπο ανάπτυξης του ευρύτερου δικτύου λειτουργιών, στο πλαίσιο της συγκρότησης δυνάμει οικιστικών πλεγμάτων.

Γιατί επιλέξαμε τα δημοτικά διαμερίσματα ως μονάδα αναφοράς; Η ποικιλία που εμφανίζεται στους επιμέρους τόπους διαφοροποιεί ριζικά την ίδια τη λειτουργία των γενικότερων φαινομένων και το χρονικό πλαίσιό τους. Τα «χαμηλότερα» επίπεδα δεν περιορίζονται στο ρόλο του απλού δέκτη αλλαγών που μεταβιβάζονται προς τα κάτω από «υψηλότερες» σφαίρες της κοινωνικής ζωής, μια τοποθέτηση άλλωστε που παραπέμπει κατ' ουσίαν στον τρόπο λειτουργίας ενός διευρυμένου αυταρχικού μηχανισμού κανονιστικών ρυθμίσεων.

Επιλέχθηκε, λοιπόν, ως επίπεδο χωρικής αναφοράς το δημοτικό διαμέρισμα, καθώς αυτό αποτελεί μικρότερη αναλυτικά δυνατή χωρική ομαδοποίηση παροχής δευτερογενών-μακροσκοπικών δεδομένων. Παράλληλα, τα δημοτικά διαμερίσματα αποτελούν χωρικές μονάδες που παραμένουν αμετάβλητες από τις πρόσφατες αλλαγές στον διοικητικό χάρτη της χώρας, επιτρέποντάς μας έτσι τη διαχρονική ανάλυση αλλά και τη διοικητική αναφορά σε ενδεχόμενες δράσεις και προγράμματα. Χωρίς να τα αντιλαμβανόμαστε ως «αυτόνομες» ή «ολοκληρωμένες» κοινωνικές και παραγωγικές μονάδες, διερευνούμε τις αναλογίες ή τις διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται ανάμεσα στα δημοτικά διαμερίσματα σαν συστατικά μέρη ευρύτερων χωρικών εννοτήτων, ευρύτερων χώρων στους οποίους αναπτύσσονται παραγωγικές και κοινωνικές διασυνδέσεις που διαπερνούν, ενδεχομένως, τις ευρύτερες διοικητικές διαιρέσεις. Όπως αναφέραμε παραπάνω, προσπαθούμε να διακρίνουμε τις περιοχές όπου έχει διαμορφωθεί ήδη το έδαφος για την ανάπτυξη συνεργειών σε πολλαπλά επί-

⁷ Παρουσιάζεται αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια.

πεδα και όπου η ενίσχυση των παραγωγικών δικτύσεων (ενδο- ή και διατομεακών) θα είχε αξία όχι για τη συντήρηση αλλά για την απελευθέρωση της δυναμικής του υπάρχοντος πλέγματος σχέσεων.

Η συγκέντρωση της πληροφορίας θέτει δυσκολίες και διλήμματα. Η άντληση σχετικών στατιστικών δεδομένων από τους αρμόδιους φορείς γίνεται κυρίως με κριτήρια μακροοικονομικά και με αθροιστική οπτική. Σύμφωνα με την οπτική αυτή, ο χώρος μπορεί να θεωρηθεί ως διοικητικό και τεχνικό «άθροισμα» προκαθορισμένων ενοτήτων, στις οποίες η ανθρώπινη δραστηριότητα εξελίσσεται ως εξειδίκευση των μακροσκοπικών φαινομένων⁸.

Η στατιστική πληροφορία, οργανωμένη στη βάση μεγάλων διοικητικών καθορισμών, αν και είναι απαραίτητη σε επίπεδο μακροσκοπικό, δεν αρκεί για την προσέγγιση διαφοροποιήσεων που εμφανίζονται στο εσωτερικό των διοικητικών ενοτήτων, οι οποίες εκλαμβάνονται αυθαίρετα ως συνεχείς, καθώς ο προσδιορισμός τους προηγείται της ανάλυσης της φυσιογνωμίας τους και, συχνά, καθορίζει τα όρια της ανάλυσης αυτής. Η γενικευτική οπτική, που απορρέει από έναν τέτοιο προσδιορισμό, μπορεί να αποβεί επικίνδυνα απλουστευτική σε προσπάθειες διαχρονικής «κανονιστικής» εφαρμογής ή δημιουργίας προτύπων ανάλυσης με πολλαπλές εφαρμογές. Ακυρώνεται έτσι η δυνατότητα διερεύνησης των ιδιαιτεροτήτων των επιμέρους χωρικών και ιστορικών σχηματισμών, τους οποίους ο διοικητικός προσδιορισμός «συνενώνει» με τρόπο ελάχιστα πειστικό, συγκαλύπτοντας ένα ποικιλόμορφο πλέγμα δραστηριοτήτων και αντιφάσεων. Για το λόγο αυτό, οι διοικητικές ενότητες μεγάλης κλίμακας (π.χ. νομαρχίες ή δήμοι) δεν παρέχουν αποτελεσματικό πλαίσιο διερεύνησης των κοινωνικών και λειτουργικών συνιστωσών του χώρου και αξιόπιστη βάση διαμόρφωσης της πολιτικής σχεδιασμού. Η διαπίστωση της ανεπάρκειας αυτής επιβάλλει τη διερεύνηση των παραγόντων της διαδικασίας ανάπτυξης μέσω μιας ενιαίας διαχρονικής θεώρησης, αλλά και τον προσδιορισμό των ιδιαιτεροτήτων κάθε οικονομικής και χωρικής μονάδας σε μικρότερη κλίμακα, ιδιαιτεροτήτων που αφορούν μια πληθώρα παρατηρήσεων.

Η εξέλιξη και η ερμηνεία, λοιπόν, της συνάρθρωσης των δραστηριοτήτων με το χώρο αποτελούν ζήτημα το οποίο απαιτεί κατεξοχήν απο-αθροιστική προσέγγιση⁹. Φαινόμενα τα οποία σε αθροιστικό επίπεδο εμφανίζονται ως κυρίαρχα, σε επιμέρους επίπεδα αλλάζουν βαρύτητα ή και αντιστρέφονται. Παρατηρείται ότι συγκεκριμένες δραστηριότητες τείνουν να εμφανίζονται ως ιδιαίτερες συγκεντρώσεις, «θύλακοι», τόσο από παραγωγική άποψη (κλαδική κατανομή, σύνθεση της απασχόλησης) όσο και λειτουργική (χρονο-αποστάσεις, περιβαλλοντικά διαθέσιμα, τόποι ιδιαίτερου λειτουργικού ή ιστορικού χαρακτήρα, κεντρικές περιοχές κ.ά.), χωρίς αυτό να συνοδεύεται κατ' ανάγκη από τάσεις διάχυσης προς ό,τι αντιλαμβανόμαστε παραδοσιακά ως

⁸ Βλ. Παναγιωτάτου, Ε., *op.cit.*

⁹ *Ibid.*

Η ΠΡΟΘΕΣΗ

«ακτίνα επιρροής». Γίνεται έτσι έκδηλη η ανάγκη επεξεργασίας στοιχείων που αφορούν την ιδιαίτερη διαδικασία ανάπτυξης σε επίπεδο «μικρο-τόπου» και τη χρήση εννοιών που θα περιγράψουν τον δυναμικό ρόλο των επιμέρους μονάδων.

Το ερευνητικό έργο αναζητά στην Περιφέρεια της Ηπείρου τόπους που ορίζονται από το είδος της συνάρθρωσης των επιμέρους «ειδικεύσεων», ανεξάρτητα από τα ευρύτερα διοικητικά όρια. Για το σκοπό αυτό, συνέθεσε κατάλληλες μεθόδους επεξεργασίας, αναγνώρισης, ανάλυσης και απεικόνισης, οι οποίες «αναδόμησαν» την πληροφορία που ήταν διαθέσιμη σε επίπεδο δημοτικών διαμερισμάτων σε πληροφορία για ευρύτερες χωρικές λειτουργικές ομάδες και στη συνέχεια για θυλάκους παραγωγικής εξειδίκευσης, καταγράφοντας δυνάμει χωρικά και λειτουργικά δίκτυα. Η ειδικά σχεδιασμένη έρευνα πεδίου¹⁰ συνέβαλε στη λεπτομερή αναπτυξιακή χαρτογράφηση της περιοχής, συνθέτοντας κατάλληλα τις αναλυτικές, απο-αθροιστικές πληροφορίες.

Οι μεθοδολογικές αυτές επιλογές οδηγούν την ανάλυση σε βάθος και συμβάλλουν στη διάρθρωση ευαίσθητων, ως προς την πραγματικότητα, καταθέσεων. Εδώ, λοιπόν, η έμφαση δίνεται στη χωρική λειτουργική φυσιογνωμία της περιοχής και τη συνάρθρωση των κρίσιμων διαρθρωτικών ζητημάτων, όπως τα «παρατηρήσαμε» σήμερα, με τις «ιδιότυπες» μορφολογίες τους. Η διερεύνηση αναδεικνύει τον ασυνεχή τρόπο ανάπτυξης του χώρου και τη δημιουργία θυλάκων με κλαδικές και λειτουργικές ιδιαιτερότητες, ενταγμένους σε ένα πλέγμα χωρικών, φυσικών και κοινωνικοοικονομικών αλληλεξαρτήσεων. Πρόκειται στην πραγματικότητα για μικροσυστήματα, τα οποία δεν αναπτύσσονται απλώς σαν «νησίδες» μέσα στο χώρο, αλλά τον διαμορφώνουν καθοριστικά. Συστήματα ιδιαίτερα ευαίσθητα σε κανονιστικές παρεμβάσεις, τα οποία αναδεικνύουν την πολυσημία της χωρικής οργάνωσης και των διαδικασιών συγκρότησης και μετασχηματισμού της.

Το έργο συμβάλλει στη διερεύνηση τέτοιων μικροσυστημάτων αναγνωρίζοντας χωρικά πρότυπα για την ανάλυση της δυναμικής τους. Ανάλυση που είναι δυνατόν και σκόπιμο να ανατροφοδοτείται με πρωτογενή στοιχεία, καθώς η υλοποίηση και η αξιολόγηση πολιτικών και μέτρων θα επαναπροσδιορίζουν τη χωρική δυναμική και τους στόχους, σύμφωνα με τις νέες συγκυρίες.

¹⁰ Η έρευνα πεδίου υλοποιήθηκε την περίοδο Νοεμβρίου 2009-Απριλίου 2010 και περιλάμβανε:

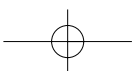
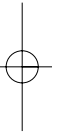
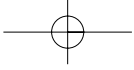
A. Ειδικά σχεδιασμένα ερωτηματολόγια:

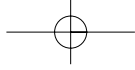
- σε δήμους και κοινότητες,
- σε νομαρχίες,
- στην περιφέρεια,
- σε αναπτυξιακές εταιρείες και σε άλλους τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς, και

B. Συλλογή πληροφοριών και στοιχείων από ειδικευμένες υπηρεσίες και αρχεία τοπικών φορέων καθώς και από επιτόπια συνεργασία και συνεντεύξεις με στελέχη των παραπάνω φορέων.

Μια συνεχώς ανανεούμενη διερεύνηση των φαινομένων αυτών στην Περιφέρεια Ηπείρου απαιτεί ανάλογα διαβήματα σε πολλά επιμέρους επίπεδα, για να είναι δυνατή η συγκριτική επαλήθευση των υποθέσεων εργασίας, καθώς και μια διαχρονική συνθετική προσέγγιση των ζητημάτων που τίθενται εδώ. Μελλοντική συνέχιση της ερευνητικής προσπάθειας, θεωρητικά ενήμερη και κοινωνικά ευαίσθητη, θα πρέπει να αναζητήσει διαφορετικές ιεραρχήσεις και δομές, διαφορετικά κρίσιμα ζητήματα κατά τόπους και εποχή, αξιοποιώντας τη συνθετότητα και τη διαφορετικότητα που συγκροτεί την πραγματικότητα. Έτσι θα μπορεί, εντέλει, να συμβάλει για να αντιμετωπιστεί με δυναμικό τρόπο, μέσα από διαδικασίες συλλογικής δράσης, η επίφαση ομοιογένειας και ομοιομορφίας που επιβάλλει η συμβατική ρυθμιστική οπτική¹¹.

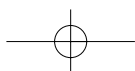
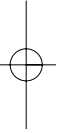
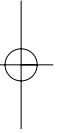
¹¹ Βλ. Μάρκου, Μ., Σαγιάς, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., «Χώρος και παραγωγική διαδικασία: Εξέλιξη της προβληματικής», στο *Μελέτη και έρευνα προβλημάτων δυσλειτουργίας των ΜΜΕ σε σχέση με την πολεοδομική οργάνωση*, Ε.Μ.Π.-Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ., Αθήνα 1995.

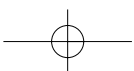
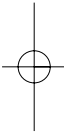
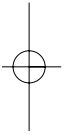
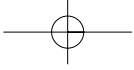

II

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Στους γενικούς αναπτυξιακούς στόχους της περιφέρειας, το εγκεκριμένο Χωροταξικό Πλαίσιο περιλαμβάνει την ευρύτερη δυνατή αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει η θέση και τα φυσικά και πολιτιστικά διαθέσιμα της περιφέρειας για άρση της απομόνωσης¹². Σύμφωνα με τη σχετική μελέτη¹³, η εκτέλεση έργων μεταφορικής υποδομής που μεταβάλλουν ριζικά τις συνθήκες προσβασιμότητας στην περιοχή ενισχύει τη σημασία των Αξόνων Προτεραιότητας του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Π.Ε.Π.) της Ηπείρου, οι οποίοι αφορούν, αφενός, την ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος του ορεινού χώρου και, αφετέρου, την ανάπτυξη των πεδινών και παράκτιων περιοχών της περιφέρειας. Με βάση αυτές τις προτεραιότητες, προσδιορίζονται οι γενικευμένες ζώνες ανάπτυξης της περιφέρειας και οι ανάγκες παρέμβασης σε αυτές¹⁴, με ιδιαίτερη έμφαση στην πολυλειτουργικότητα και τις χωρικές και παραγωγικές συνέργειες.

Η αξιοποίηση της γεωργικής παραγωγής με εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωση/καθετοποίησή της, καθώς και η ανάπτυξη ορεινού και πολιτιστικού τουρισμού αναγνωρίζονται ως προϋποθέσεις για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της σύγκλισης με τις άλλες ευρωπαϊκές περιφέρειες. Η ανάδειξη

¹² «Έγκριση περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.*:

• «Τα κύρια στοιχεία που δημιουργούν ένα νέο δυναμικό ρόλο στην Ήπειρο και πρέπει να ενισχυθούν, είναι: Η ανάδειξη της Περιφέρειας ως κόμβου μεταφορών... Η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της θέσης της Ηπείρου για την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων μεταξύ Ελλάδας, Ε.Ε. και Βαλκανικής... Η ανάπτυξη της Ηπείρου ως Κέντρου εκπαίδευσης και μεταφοράς τεχνολογίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση... Η αξιοποίηση-ανάδειξη του ιδιαίτερα αξιόλογου φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της...» (Άρθρο 3, Παρ. Α).

• «... η Περιφέρεια, μετά μια παρατεταμένη περίοδο αναπτυξιακής υστέρησης, εμφανίζει την παρούσα περίοδο προοπτικές οικονομικής ανάκαμψης... Καθοριστική σημασία προς την κατεύθυνση αυτή έχουν τα μεγάλα έργα μεταφορικών υποδομών που ήδη κατασκευάζονται... (με τα οποία)... θα αρθεί το βασικό μειονέκτημα απομόνωσης της Περιφέρειας...» (Άρθρο 3, Παρ. Γ2).

¹³ «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.*, σ. 5.

¹⁴ Για την παράκτια ζώνη ανάπτυξης τουρισμού και θαλάσσιων μεταφορών αναγνωρίζεται η ανάγκη συνδυασμού του κλασικού τουρισμού με εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Για τη ζώνη των ορεινών όγκων αναγνωρίζεται η ανάγκη για ήπια τουριστική ανάπτυξη βάσει των συγκριτικών τους πλεονεκτημάτων –π.χ. φυσικό κάλλος και πολιτιστική κληρονομιά–, ανάπτυξη η οποία πρέπει να συνδεθεί με αυτήν της παράκτιας ζώνης. Για τη ζώνη εκμεταλλεύσιμης γεωργικής γης προέχει η ανάγκη αναδιάρθρωσης της παραγωγής με προστασία της διάσπαρτης γεωργικής γης. Για τις ορεινές και ημιορεινές περιοχές ανάπτυξης της κτηνοτροφίας αναγνωρίζεται η ανάγκη για ανάλογες υποδομές και έργα «τοπικής ανάπτυξης», τα οποία βελτιώνουν την ποιότητα ζωής και την προσβασιμότητα των οικισμών. Βλ. σχετικά «Έγκριση περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.*, Άρθρο 3, Παρ. Γ1.2.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

χώρων και πόλων ανάπτυξης, όπως και η ενίσχυση των ορεινών και παραμεθόριων περιοχών της περιφέρειας, με μέτρα για τη συγκράτηση του πληθυσμού και την τόνωση της οικονομίας τους, αναγνωρίζονται ως προϋποθέσεις για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας. Η «ισόρροπη» ανάπτυξη του οικιστικού δικτύου, με την ανασχεση της τάσης αστικοποίησης και της παράλληλης ερήμωσης των μικρών οικισμών, αναγνωρίζεται ως προϋπόθεση για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της «αειφόρου» ανάπτυξης.

Με δεδομένη την έμφαση στην πολυλειτουργικότητα, η οποία δίνεται και από το ισχύον Χωροταξικό Πλαίσιο, το ερευνητικό έργο αναζητά περιοχές στις οποίες ευρύτερες παραγωγικές και χωρικές συνέργειες διαμορφώνουν συνιστώσες αγροτικής αναδιάρθρωσης.

Ωστόσο, ακολουθώντας τις βασικές κατευθύνσεις πολιτικής τις οποίες θέτει το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης, οι προτεραιότητες σε περιφερειακό και νομαρχιακό επίπεδο για την Ήπειρο λαμβάνουν υπόψη την ανάγκη για μια νέα σχέση αστικού-αγροτικού χώρου. Αναφέρονται σε ένα πρότυπο ανάπτυξης των τοπικών πόρων (φυσικών, παραγωγικών, πολιτιστικών, ανθρώπινων) με τη διπλή έννοια της προστατευόμενης κληρονομιάς και του αξιοποιήσιμου συγκριτικού πλεονεκτήματος. Αναφέρονται επίσης στη διάχυση των πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων της αστικής ανάπτυξης ως συνθήκη «αναγέννησης της υπαίθρου».

Κρίσιμο μέγεθος για την πραγμάτωση ενός τέτοιου προτύπου ανάπτυξης είναι η ενίσχυση των ροών διαμέσου των εδαφικών, των κοινωνικοοικονομικών και των πολιτιστικών στρωμάτων. Παρότι δεν έχει κλείσει η συζήτηση για τη δυνατότητα άρσης του ανταγωνισμού πόλης-υπαίθρου, διά της ενίσχυσης των ροών, στην περίπτωση της Περιφέρειας της Ηπείρου φαίνεται ότι η αναπτυξιακή υστέρηση συνδέεται με τις συνθήκες απομόνωσης που διαμορφώνουν διαχρονικά το ορεινό ανάγλυφο, η μεθοριακή θέση και το έλλειμμα υποδομών (κυρίως μεταφορικών). Κατά συνέπεια, η προτεραιότητα που δίνεται από τον υφιστάμενο εθνικό και περιφερειακό σχεδιασμό σε δράσεις σχετικές με την «άρση της απομόνωσης», με την «προσβασιμότητα» των πόρων και των «οικιστικών πόλων» σε περιφερειακό και διαπεριφερειακό επίπεδο είναι εύλογη.

Με εύλογο τρόπο, αντίστοιχα, η αναγνώριση της ιεραρχίας των οικιστικών πόλων στη βάση της δυναμικότητας και του μεγέθους τους (πληθυσμιακού και οικονομικού), στο πλαίσιο του περιφερειακού και του νομαρχιακού σχεδιασμού, υπαγορεύει τις προτεραιότητες και τα πρότυπα εξοπλισμού τους με εγκαταστάσεις κοινωνικής υποδομής, σε μια τέτοια διασπορά στο χώρο ώστε να εξασφαλίζεται η βέλτιστη πρόσβαση του συνόλου του πληθυσμού στις εγκαταστάσεις αυτές και, συνεπώς, η διάχυση των εξυπηρετήσεων. Εντούτοις, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι ο εξοπλισμός των ισχυρότερων οικιστικών πόλων, με τη συνακόλουθη αύξηση της επισκεψιμότητας και της σημασίας τους στον ευρύτερο χώρο επιρροής, δημιουργεί συνθήκες ανάπτυξης της τοπικής αγοράς εργασίας.

Το ζήτημα, επομένως, είναι η επιλογή των δράσεων για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της αγοράς αυτής, χωρίς τον παράλληλο δημογραφικό μαρασμό των περιφερειακών οικισμών και τη συνακόλουθη υποβάθμιση ή εγκατάλειψη των διαθεσίμων τους. Η υπόθεση που θέλει να στηρίξει το ερευνητικό έργο είναι ότι τον διπλό αυτό στόχο μπορεί να υπηρετήσει η ενίσχυση των «οριζόντιων» παραγωγικών δικτύσεων στο εσωτερικό συνόλων αγροτικών οικισμών που βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, εντάσσονται σε χώρο με ενιαία χαρακτηριστικά και επίπεδο ανάπτυξης και διατηρούν δημογραφικό δυναμισμό. Στόχος είναι να εντοπίσουμε τέτοια σύνολα που έχουν συγκροτηθεί διαχρονικά καθώς μοιράζονται, μαζί με ένα κοινό απόθεμα πόρων, μια παράδοση κοινωνικής συνύπαρξης που θα ευνοούσε την ανάπτυξη νέων μορφών συνεργασίας.

Η ανάσχεση της τάσης εγκατάλειψης των μικρών οικισμών προς όφελος της επέκτασης των αστικών κέντρων εντάσσεται στις στρατηγικές επιλογές του χωροταξικού σχεδιασμού, με την υπόθεση ότι η Περιφέρεια της Ηπείρου διαθέτει πόρους κατάλληλους να αξιοποιηθούν προς μια βιώσιμη κατεύθυνση, όπως τα υπάρχοντα γεωργικά διαθέσιμα, τα περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα και τα στοιχεία της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς που διαφυλάσσουν οι αγροτικοί οικισμοί. Στους πόρους αυτούς θα πρέπει να περιλάβουμε το είδος των σχέσεων που διατηρούν οι αγροτικοί οικισμοί με τα αστικά κέντρα και το είδος των υφιστάμενων ή δυνατών συνεργειών μεταξύ των οικισμών.

Η επιλογή της δίκαιης κατανομής των υπηρεσιών οδηγεί στην ενίσχυση των σχέσεων ανάμεσα στους περισσότερο και τους λιγότερο δυναμικούς οικισμούς. Η αναζήτηση όμως νέων μορφών εταιρικής πόλης και υπαίθρου θα μπορούσε να οδηγήσει στην ενίσχυση των σχέσεων στο εσωτερικό ενός συνόλου οικισμών, οι οποίοι διαθέτουν από κοινού την κρίσιμη μάζα που απαιτείται τόσο για την ανάπτυξη κοινωνικών και τεχνικών υποδομών όσο και για τη διάχυση πόρων από τα αστικά κέντρα στην ύπαιθρο και αντιστρόφως. Θα μπορούσε να αυξήσει την αποδοτικότητα των μέτρων για τον εκουγχρονισμό της γεωργίας και την καθετοποίηση της παραγωγής σε τοπικό επίπεδο και, ταυτόχρονα, να ενισχύσει την ανάπτυξη καταναλωτικής αγοράς και υπηρεσιών. Η ανάπτυξη τέτοιων συνόλων οικισμών θα ήταν, επομένως, ευεργετική και για τους διάσπαρτους σε όλο το έδαφος της περιφέρειας μικρούς οικισμούς που εμφανίζουν σήμερα δημογραφική κάμψη, διατηρώντας ωστόσο λειτουργίες παραθεριστικής κατοικίας ή περιορισμένης εποχιακής αγροτικής δραστηριότητας.

Σε αυτή την κατεύθυνση, το ερευνητικό έργο περιλαμβάνει διερεύνηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των μικρών και μεσαίων αγροτικών οικισμών¹⁵ στην περιφέρεια, προκειμένου να διαπιστώσει αν, στις περιοχές που αναδεικνύονται από την ανάλυση των αγροτικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο¹⁶, εντοπίζονται σύνολα οικισμών που να μπορούν να λειτουργήσουν σαν

¹⁵ Βλ. Κεφάλαιο III.1, Πίνακα 1.

¹⁶ Η ανάλυση παρουσιάζεται στα Κεφάλαια III.2, 3.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

πλέγμα, να αποκτήσουν συμπληρωματικότητα όσον αφορά εξίσου τη διάχυση των εξυπηρετήσεων και την παραγωγική δραστηριότητα.

Όπως θα δούμε, η διερεύνηση αναδεικνύει τέτοια σύνολα, τα περισσότερα στην ακτίνα επιρροής ισχυρότερων οικιστικών πόλων, η συγκρότηση των οποίων ανάγεται σε ιστορικούς λόγους και ο δυναμισμός των οποίων εξαρτάται κατά κανόνα από τη διαμόρφωση ενός ιδιαίτερου παραγωγικού περιβάλλοντος. Η ανάλυση αυτού του περιβάλλοντος παρουσιάζεται σε επόμενα κεφάλαια¹⁷ και τη θεωρούμε κρίσιμη για την επιλογή των μέτρων πολιτικής που υποστηρίζει το ερευνητικό έργο. Ήδη όμως, αυτό το πρώτο βήμα των επεξεργασιών που αφορά τον εντοπισμό των συνόλων αγροτικών οικισμών, στο πλαίσιο των οποίων μπορούμε να αναζητήσουμε υπάρχουσες και δυνατές συνέργειες, αναδεικνύει δυνατούς χώρους ανάπτυξης πρωτοβουλιών για την ενίσχυση της αγροτικής δραστηριότητας, προς την κατεύθυνση της καινοτομίας και της καθετοποίησης, παράλληλα με την ανάπτυξη υπηρεσιών.

Σε μια τέτοια προοπτική, θα πρέπει να εξεταστεί περαιτέρω πώς η πολιτική προστασίας της γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας, ως στόχος του υφιστάμενου χωροταξικού σχεδιασμού, θα μπορούσε να λάβει υπόψη τις δυνατότητες παραγωγικής ολοκλήρωσης των οικιστικών πλεγμάτων και, ενδεχομένως, τις ανάγκες εξοπλισμού και επέκτασης των οικισμών που τα συγκροτούν, προκειμένου τα πλέγματα αυτά να υποκαταστήσουν σε ορισμένες περιπτώσεις τα μεσαία κέντρα ως δυναμικοί πόλοι ανάπτυξης.

Η αναζωογόνηση των αγροτικών οικισμών προϋποθέτει δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας του οικιστικού περιβάλλοντος και αποθέματος, με διάφορες μορφές επιχειρηματικότητας, καθώς και την εξειδίκευση του αναγκαίου εργατικού δυναμικού. Για τη δρομολόγηση τέτοιων δράσεων θα πρέπει επιπλέον να εξεταστεί η δυνατότητα ανάπτυξης της παραθεριστικής κατοικίας στην περίμετρο ή και το πυκνοδομημένο τμήμα των οικισμών, κάτι που φαίνεται ότι έχει προοπτικές στην περίπτωση των πλεγμάτων που βρίσκονται μέσα στην περιοχή επιρροής αστικών κέντρων ή σε περιοχές με σημαντικά περιβαλλοντικά και πολιτιστικά διαθέσιμα. Για παράδειγμα, η πολιτική της «συμπαγούς» ή «συνεκτικής» πόλης, που προκρίνεται από το υπό θεσμοθέτηση Ρυθμιστικό Σχέδιο των Ιωαννίνων, αλλά υπονοείται και στον ισχύοντα οικιστικό νόμο (Ν. 2508/1997), θα μπορούσε να συνδυαστεί με μέτρα ενίσχυσης και εξορθολογισμού της οικιστικής ανάπτυξης στα πλέγματα οικισμών που συγκροτούνται στην ύπαιθρο.

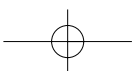
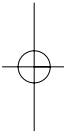
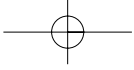
Το ισχύον χωροταξικό πλαίσιο για την Περιφέρεια Ηπείρου αναγνωρίζει ότι βασικό μειονέκτημα του αναπτυξιακού σχεδιασμού ήταν ο προσανατολισμός των πόρων προς μικρής κλίμακας έργα, σε συνδυασμό με την απουσία ολοκληρωμένου σχεδιασμού, ενώ δίνει έμφαση στην ανάγκη συγκράτησης του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο, στην προσέλκυση νέων αγροτών, καθώς και στην προστασία, στην ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των φυσι-

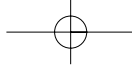
¹⁷ *Ibid.*

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

κών πόρων. Με βάση τα ευρήματα του ερευνητικού έργου, υποστηρίζουμε λοιπόν ότι η διερεύνηση της δομής και της λειτουργίας των οικιστικών πλεγμάτων που συγκροτούνται στις περιοχές αγροτικής ανάπτυξης σύμφωνα με τη συμπληρωματικότητα των δραστηριοτήτων, ανταποκρίνεται σε αυτές τις προτεραιότητες, προσφέροντας κριτήρια για τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό των δράσεων στην κατεύθυνση της συνδυασμένης παραγωγικής και οικιστικής ανάπτυξης.

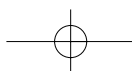
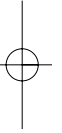
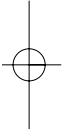
Η μέθοδος εντοπισμού των οικιστικών πλεγμάτων στα οποία μπορούν να κατευθυνθούν τέτοιου είδους δράσεις παρουσιάζεται στη συνέχεια.

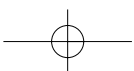
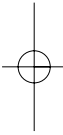
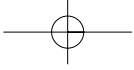

III

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Σε αναζήτηση μετάβασης από τον «μονοδραστήριο» αγροτικό χώρο στην «πολυλειτουργική» ύπαιθρο¹⁸, το πρώτο μεθοδολογικό βήμα του ερευνητικού έργου αφορά μια προσπάθεια ανάδειξης δυνάμει οικιστικών πλεγμάτων στο εσωτερικό της Περιφέρειας Ηπείρου. Στη βάση ενός κοινού αποθέματος πόρων, επεξεργαζόμαστε μια τυπολογία των υφιστάμενων συνόλων από γειτνιάζοντες οικισμούς, η οποία μας επιτρέπει να συσχετίσουμε τη χωρική διασπορά τους με τον τρόπο κατανομής των αγροτικών παραγωγικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο, όπως παρουσιάζεται στα επόμενα κεφάλαια. Διανοίγεται έτσι ένα πεδίο διερεύνησης της δυνατότητας να λειτουργήσουν αυτά τα σύνολα οικισμών ως κόμβοι ενίσχυσης της αγροτικής παραγωγής, με έμφαση στη συμπληρωματικότητα άλλων μορφών παραγωγικής δραστηριότητας.

Η απεικόνιση τέτοιων «δυνάμει οικιστικών πλεγμάτων» βασίστηκε στην καταγραφή και αξιολόγηση του δυναμικού των δημοτικών διαμερισμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου σε ό,τι αφορά στον πληθυσμό¹⁹, τη διάρθρωση²⁰ του οικιστικού δικτύου²¹, το πλήθος των θεσμοθετημένων παραδοσιακών οικι-

¹⁸ Σχετικά με τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την πολυλειτουργική ύπαιθρο, τόσο στον διεθνή χώρο όσο και στον ελληνικό, καθώς και τους όρους που τη στοιχειοθετούν, βλ. Woods, M., *Rural Geography*, Sage, London 2005· Cloke, P., «Rural geography and political economy», στο Peet, R., και Thrift, N. (επιμ.), *New Models in Geography*, τόμ. 2, Routledge, London 1989· Marsden, T., «Towards the political economy of pluriactivity», *Journal of Rural Studies* 6/4 (1990), σ. 375-382· Παπαδόπουλος, Α., *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*, Gutenberg, Αθήνα 2004· Μπακαούκας, Μ., «Διαδικασίες "εξευγενισμού" (gentrification) στον εύθραστο ελληνικό νησιωτικό χώρο. Ανισότητες, αντιφάσεις, διλήμματα. Ο ρόλος του σχεδιασμού», διδακτορική διατριβή (σε εξέλιξη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Αθήνα.

¹⁹ Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Πληθυσμού, 2001.

²⁰ Στο ερευνητικό πρόγραμμα καταγράφεται η «θεσμοθετημένη» ιεράρχηση των οικισμών της Περιφέρειας με στόχο την αναγνώριση και ανάλυση των πολιτικών που σχετίζονται με τις παρεμβάσεις στη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου. Η υιοθετούμενη από το ερευνητικό έργο θεωρητική, μεθοδολογική και αναλυτική προσέγγιση υπερβαίνει αυτή την ιεράρχηση (βλ. παρακάτω) και εδράζεται σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου.

²¹ Πηγές: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.* Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, «Χωροταξικό σχέδιο Νομού Άρτας», Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Ρ. Κλουτσιωτίτη, Π. Κουρτέση, Γ' Φάση: «Οριστική πρόταση 4», Αθήνα 2001· Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας», Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Prisma (Φ. Παπαγεωργίου, Ν. Βαρελίδης, Γ. Σκλαβούνος), Γ' Φάση: «Οριστική πρόταση», Αθήνα 2001· Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Ιωαννίνων», Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Team 4 Ε.Ε.-Ο.Μ.Α.Σ. Ε.Π.Ε. (συντονιστής Ι. Καρανίκας), Γ' Φάση, Αθήνα 2001· Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Πρέβεζας», Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Σ. Τσακίρης και συνεργάτες, Γ' Φάση, Αθήνα 2002.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

ομών, τα πολιτιστικά διαθέσιμα²², καθώς και στις τουριστικές υποδομές-καταλύματα²³.

Σε σχέση με το πληθυσμιακό μέγεθος των οικισμών, η διερεύνηση επιβεβαιώνει τη διαπίστωση των εγκεκριμένων χωροταξικών μελετών ότι εκτός από το κέντρο της περιφέρειας, τα Ιωάννινα, και τα κέντρα των νομών, Άρτα, Πρέβεζα, Ηγουμενίτσα, οι αμέσως επόμενοι μεγαλύτεροι οικισμοί έχουν σημαντικά μικρότερο πληθυσμιακό μέγεθος. Χαρακτηριστικό της πληθυσμιακής διάρθρωσης της περιφέρειας είναι η μεγάλοι και μικροί οικισμοί και η απουσία μεσαίων. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται έντονα στους νομούς Θεσπρωτίας και Πρέβεζας, και λιγότερο στους νομούς Άρτας και Ιωαννίνων (βλ. Χάρτη 1).

Το θεσμοθετημένο πλαίσιο διάρθρωσης και ιεράρχησης του οικιστικού δικτύου σε επίπεδο νομού δείχνει ότι:

- Ο Νομός Άρτας χαρακτηρίζεται από άνιση οικιστική ανάπτυξη. Η Άρτα είναι το κύριο αστικό κέντρο, ενώ οι μεγάλοι οικιστικοί πόλοι Κομπότι, Νεοχώρι και Πέτα, φαίνεται να διαθέτουν περιορισμένη ζώνη επιρροής.
- Στο Νομό Θεσπρωτίας το οικιστικό δίκτυο αποτελείται κυρίως από μικρούς οικισμούς. Εκτός από την Ηγουμενίτσα, ενισχυμένοι οικιστικοί πόλοι είναι η Παραμυθιά²⁴ και οι Φιλιάτες²⁵.

²² Πηγές: Φ.Ε.Κ. 594/Δ/30.11.1978 («Παραδοσιακοί οικισμοί και ιστορικά κέντρα»): «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.*: «Χωροταξικό σχέδιο Νομού Άρτας», *op.cit.*: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Ιωαννίνων», *op.cit.*: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας», *op.cit.*: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Πρέβεζας», *op.cit.*: <http://listedmonuments.culture.gr/>

²³ Οι τουριστικές υποδομές της Περιφέρειας Ηπείρου αξιολογήθηκαν βάσει:

- των δεδομένων του πλήθους των καταλυμάτων και των συνολικών κλινών σε επίπεδο νομού και δήμων για τα έτη 1990 και 2000 (πηγή: Ε.Ο.Τ., Σύλλογος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Ηπείρου, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος), και
- των δεδομένων του πλήθους των καταλυμάτων, του συνόλου των κλινών, του καθεστώτος λειτουργίας – εποχικές και συνεχείς μονάδες, σε επίπεδο οικισμών και δημοτικών διαμερισμάτων, για το έτος 2009 (πηγή: Εργαστήριο Ερευνών και Δορυφόρων Λογαριασμών Τουρισμού, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών). Οι κατηγορίες των τουριστικών καταλυμάτων που υπολογίστηκαν είναι: επιπλωμένα διαμερίσματα, ξενοδοχείο κλασικού τύπου, ξενοδοχείο τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων, ξενοδοχείο, παραδοσιακά επιπλωμένα διαμερίσματα, παραδοσιακό ξενοδοχείο). Είναι τα πιο πρόσφατα στοιχεία στο γεωγραφικό επίπεδο (οικισμοί, δημοτικά διαμερίσματα), στο οποίο εστιάζει η ερευνητική διαδικασία. Οι άλλες πηγές πληροφοριών (Ε.Ο.Τ., Σύλλογος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Ηπείρου, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος) διατηρούν αρχεία τουριστικών καταλυμάτων σε επίπεδο νομού και δήμου. Έτσι η έλλειψη διαχρονικών στοιχείων σε επίπεδο οικισμού (ή δημοτικού διαμερίσματος) δεν παρέχει τη δυνατότητα να αναγνωριστεί η δυναμική της εξέλιξης της τουριστικής δραστηριότητας στους οικισμούς της περιφέρειας.

²⁴ Η Παραμυθιά αποτελεί κέντρο 3ου επιπέδου με μεγάλη επιρροή στο παρελθόν, η οποία όμως εξασθένησε με την ανάπτυξη της Ηγουμενίτσας. Εξυπηρετεί περιορισμένη περιοχή η οποία εκτός από τους οικισμούς του Δ. Παραμυθιάς, ουσπειρώνει το Δ. Αχέροντα και την Κοινότητα Σουλίου. Πηγή: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας», *op.cit.*

²⁵ Οι Φιλιάτες είναι κέντρο με σημαντική κοινωνική υποδομή (νοσοκομείο) που εξυπηρετεί το σύνολο του Νομού Θεσπρωτίας. Εξυπηρετεί το σύνολο των οικισμών του Δήμου Φιλιατών και το Δήμο Σαγιάδας, με τον οποίο αποτελεί μία οικιστική ενότητα κατά μήκος της παραμεθόριας περιοχής του Νομού Θεσπρωτίας. Πηγή: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας», *op.cit.*

- Στο Νομό Ιωαννίνων, τα Ιωάννινα αποτελούν το σημαντικότερο αστικό κέντρο της περιφέρειας με εμβέλεια διαπεριφερειακή και διακρατική²⁶. Σημαντικοί οικιστικοί πόλοι, κυρίως λόγω των υποδομών και των υπηρεσιών που συγκεντρώνουν, είναι εδώ η Κόνιτσα²⁷ και το Μέτσοβο²⁸. Με δυναμική πληθυσμιακή εξέλιξη και ανάπτυξη υπηρεσιών εμφανίζονται τα Πράμαντα²⁹, τα οποία εξυπηρετούν την ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων που στερείται υπηρεσιών και καλής πρόσβασης σε αστικά κέντρα. Οι μεσαίου μεγέθους οικιστικοί πόλοι Ανατολή, Ελεούσα, Κατοικάς και Πέραμα παρουσιάζουν πληθυσμιακή δυναμικότητα, η οποία όμως δεν αντιστοιχεί στο επίπεδο των λειτουργιών που παρέχουν. Αυτό δικαιολογείται από την εγγύτητα με την πόλη των Ιωαννίνων με την οποία συγκροτούν ευρύτερο οικιστικό σύνολο.
- Στο Νομό Πρέβεζας, εκτός από την πόλη της Πρέβεζας υπάρχουν και τρεις μεγάλοι οικιστικοί πόλοι με σημαντικές λειτουργίες και κοινωνικές υποδομές: η Φιλιππιάδα³⁰, το Καναλλάκι³¹ και η Πάργα, η τελευταία όμως λόγω της τουριστικής φυσιογνωμίας εμφανίζει έντονη εποχικότητα. Αυξημένη επιρροή ως προς τις λειτουργίες που παρέχει και το ρόλο που διαδραματίζει μεταξύ των οικισμών του νομού παρουσιάζει και το Θεσπρωτικό.

Σημαντική διαπίστωση, από την οποία, όπως αναφέραμε, απορρέουν οι ισχύουσες κατευθύνσεις οικιστικής πολιτικής είναι το γεγονός ότι μεταξύ των οικισμών 1ου και 2ου επιπέδου και των οικισμών 4ου και 5ου επιπέδου είναι εμφανής η έλλειψη σε εκτεταμένα τμήματα της περιφέρειας οικισμών 3ου επιπέδου, που λειτουργούν με σχετική αυτοδυναμία ως τοπικοί πόλοι ανάπτυξης (βλ. Χάρτη 2).

²⁶ Πηγή: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Ιωαννίνων», *op.cit.*

²⁷ Η Κόνιτσα είναι σημαντικός οικιστικός πόλος, ο οποίος συγκεντρώνει κοινωνικές υποδομές. Αποτελεί δίπολο με το Δελβινάκι (κέντρο 4ου ενισχυμένου επιπέδου) και εξυπηρετούν το βόρειο τμήμα του νομού. Το δίπολο αυτό αποτελεί κέντρο μιας ενότητας οικισμών των Δήμων Κόνιτσας και Μαστοροχωριών και των Κοινοτήτων Διστράτου, Φούρκας, Αετομηλίτσης. Πηγή: *ibid.*

²⁸ Το Μέτσοβο αποτελεί σημαντικό οικιστικό πόλο (3ου επιπέδου) που συσπειρώνει μικρό πλήθος μικρών οικισμών του Δήμου Εγνατίας και των Κοινοτήτων Βαθυπέδου και Μηλιάς. Η πληθώρα τουριστικών, βιοτεχνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων που έχει συγκεντρώσει δίνει στο Μέτσοβο διαπεριφερειακή σημασία και επιρροή. Πηγή: *ibid.*

²⁹ Τα Πράμαντα αποτελούν σημαντικό οικιστικό πόλο, με κοινωνικές υποδομές, στην περιοχή των βόρειων Τζουμέρκων. Μπορούν, σύμφωνα με τη «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Ιωαννίνων», να λειτουργήσουν ως δίπολο 3ου επιπέδου με τον οικισμό Άγναντα, στην ακτίνα επιρροής του οποίου βρίσκονται οικισμοί των Τζουμέρκων της Άρτας. Το δίπολο αυτό μπορεί να εξυπηρετήσει τους οικισμούς Καλαρίτες, Σιράκο, Μελισσοουργούς, Ματσούκι, Καλέντζι, Καταρράκτης, Λεπιανά κ.ά. Πηγή: *ibid.*

³⁰ Η Φιλιππιάδα αποτελεί σημαντικό κέντρο 3ου επιπέδου και μαζί με την Άρτα και το Θεσπρωτικό (κέντρο 4ου ενισχυμένου επιπέδου) εξυπηρετούν την ενδοχώρα του ανατολικού τμήματος του Νομού Πρέβεζας. Πηγή: «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Πρέβεζας», *op.cit.*

³¹ Το Καναλλάκι αποτελεί σημαντικό οικιστικό πόλο –στην ακτίνα επιρροής του οποίου βρίσκονται οικισμοί του Δήμου Φαναρίου– και μαζί με την Πάργα αποτελούν δίπολο με διανομαρχιακή επιρροή. Πηγή: *ibid.*

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Σε σχέση με τα πολιτιστικά διαθέσιμα των οικισμών (βλ. Χάρτη 3), η διερεύνηση έδειξε ότι η Περιφέρεια Ηπείρου έχει 81 κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς σε σύνολο 885 κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών στο σύνολο της χώρας³². Συνοπτικά:

- ο Νομός Άρτας δεν έχει κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς,
- στο Νομό Θεσπρωτίας υπάρχουν 8 κηρυγμένοι παραδοσιακοί οικισμοί³³, κυρίως στο βόρειο τμήμα του,
- ο Νομός Ιωαννίνων συγκεντρώνει 69 συνολικά παραδοσιακούς οικισμούς τους περισσότερους σε επίπεδο περιφέρειας³⁴, οι οποίοι βρίσκονται κυρίως στο Δήμο Ανατολικού Ζαγορίου (15 οικισμοί)³⁵. Επίσης, ο Δήμος Περάματος συγκεντρώνει 10 κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς³⁶, και
- στο Νομό Πρέβεζας υπάρχουν 4 κηρυγμένοι παραδοσιακοί οικισμοί³⁷, οι οποίοι συγκεντρώνονται κυρίως στο Δήμο Πάργας, στα Δημοτικά Διαμερίσματα Πάργας και Αγιάς.

³² Βλ. σχετικά Φ.Ε.Κ. 594/Δ/30.11.1978. Συγκεντρώνει, δηλαδή, το 9,15% των παραδοσιακών οικισμών στο σύνολο της χώρας.

³³ Οι οικισμοί: *Γρομέρι, Καμίτσανη, Μαργαρίτι, Παραμυθιά, Πλαίσιο, Σαγιάδα, Φανερωμένη, Φοινίκι.*

³⁴ Οι οικισμοί: *Άγιοι Απόστολοι, Ασπράγγελοι, Ανθρακίτης, Άμπελος, Αμφιθέα, Άνω Πεδινά, Αρίστη, Άγιος Μηνάς, Βίκος, Βίτσα, Βοβούσα, Βοτονόσι, Βραδέτο, Βρυσσοχώρι, Γαναδιό, Γρεβενίτι, Δεμάτι, Δικόρυφο, Δίλοφο, Διπόταμο, Δίλακκο, Δολιανή, Δολό, Ελάτη, Ελατοχώρι, Ελαφότοπος, Ηλιοχώρι, τμήμα της πόλης των Ιωαννίνων, Ιτέα, Καβαλλάρι, Καλαρίτες, Καλουτάς, Καπέσοβο, Κάτω Πεδινά, Κρανούλα, Κρύα, Κρυόβρυση, Κήποι, Κλειδωνιά, Καστανών, Κουκκούλι, τμήμα της πόλης της Κόνιτσας, Καλλιθέα, Λαϊστα, Λεπτοκαρνά, Λιάπη, Λιγκιάδες, Μάζια, Μακρίνο, Μανασσή, Μέτσοβο, Μεσοβούνι, Μηλιά, Μικρό Πάπιγκο, Μονοδένδρι, Νεγάδες, Νήσος Ιωαννίνων, Πάπιγκο, Χρυσοβίτσα, Πέραμα, Πέτρα, Περιβλεπτος, Τρίστενο, Ραφτανάιοι, Σιράκο, Σκαμινέλλι, Τσεπέλοβο, Φλαμπουράρι, Φραγκάδες.*

³⁵ Στα Δημοτικά Διαμερίσματα Ανθρακίτη, Γρεβεντίου, Δεματίου, Ελατοχωρίου, Δολιανής, Ιτέας, Καβαλλαρίου, Καστανώνος, Μακρίνου, Πέτρας, Τριστένου, Φλαμπουραρίου, και στο Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου, συνολικά 15 οικισμοί στα Δημοτικά Διαμερίσματα Άνω Πεδινών, Αρίστης, Ασπραγγέλων, Βίτσης, Δικορύφου, Διλόφου, Διποτάμου, Ελάτης, Ελαφοτόπου, Καλουτά, Κάτω Πεδινών, Μανασσή, Μεσοβουνίου, Μονοδενδρίου. Ακολουθούν ο Δήμος Τύμφης με 12 κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς στα Δημοτικά Διαμερίσματα Βραδέτου, Βρυσσοχωρίου, Ηλιοχωρίου, Καπεσόβου, Κήπων, Κουκκουλίου, Λαϊστής, Λεπτοκαρνάς, Νεγάδων, Σκαμινελίου, Τσεπελόβου, Φραγκάδων.

³⁶ Στα Δημοτικά Διαμερίσματα Κρύας, Κρανούλας, Αμφιθέας, Κρυόβρυσσης, Λιγκιάδων, Μάζιας, Περάματος, Περιβλεπτος. Τα Δημοτικά Διαμερίσματα Γρεβεντίου, Ελατοχωρίου, Ιτέας, Αρίστης και Κρύας είναι συνολικά κηρυγμένα παραδοσιακοί. Επίσης τα Δημοτικά Διαμερίσματα, κυρίως του Δήμου Τύμφης –δηλαδή τα Δημοτικά Διαμερίσματα Βραδέτου, Βρυσσοχωρίου, Ηλιοχωρίου, Καπεσόβου, Κήπων, Κουκκουλίου, Λαϊστής, Λεπτοκαρνάς, Νεγάδων, Σκαμινελίου, Τσεπελόβου, Φραγκάδων–, αλλά και το Δημοτικό Διαμέρισμα Αμφιθέας στο Δήμο Περάματος, αποτελούνται από έναν οικισμό που είναι κηρυγμένος παραδοσιακός.

³⁷ Οι οικισμοί: *Αγιά, Πάργα, τμήμα της πόλης της Πρέβεζας, Χρυσογάλι.*

Στη διερεύνηση και χαρτογράφηση των πολιτιστικών διαθεσίμων³⁸ (βλ. Χάρτη 3) των οικισμών λάβαμε υπόψη το πλήθος των κηρυγμένων μνημείων. Στην περιφέρεια υπάρχει πληθώρα αξιόλογων μνημείων, τα οποία συγκεντρώνονται κυρίως στο Νομό Ιωαννίνων. Ακολουθούν οι Νομοί Άρτας και Θεσπρωτίας, ενώ ο Νομός Πρέβεζας εμφανίζεται με το μικρότερο πλήθος ιστορικών μνημείων.

Σε σχέση με τις δηλωμένες τουριστικές υποδομές-καταλύματα, η διερεύνηση δείχνει ότι σε επίπεδο περιφέρειας³⁹ το 1990 υπήρχαν 193 τουριστικές μονάδες με σύνολο κλινών 10.334, οι οποίες κατανομούνται, κυρίως, στους Νομούς Ιωαννίνων⁴⁰ και Πρέβεζας⁴¹. Το 2000 οι τουριστικές μονάδες αυξήθηκαν κατά 30,05% (συνολικό πλήθος τουριστικών μονάδων 251). Επίσης, οι συνολικές κλίνες αυξήθηκαν κατά 45,03% (σύνολο κλινών 14.988). Από άποψη κατανομής, οι ισχυρές συγκεντρώσεις παρέμειναν στους Νομούς Ιωαννίνων⁴² και Πρέβεζας⁴³.

Το 2009, σε σχέση με το 2000, ο αριθμός των μονάδων αυξήθηκε κατά 35,85% (σύνολο μονάδων 341), ενώ ο αριθμός των κλινών μειώθηκε κατά 12,02%

³⁸ Ως πολιτιστικά διαθέσιμα συλλέχθηκαν: οι κηρυγμένοι και αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι, τα κηρυγμένα και αξιόλογα μνημεία βυζαντινής περιόδου, τα κηρυγμένα μνημεία νεότερων χρόνων, τα διατηρητέα μνημεία (νερόμυλοι, νεροτριβές, πέτρινα πηγάδια, βρύσες, πέτρινα μονοπάτια, γεφύρια). Πηγές συλλογής των δεδομένων αποτέλεσαν το «Περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού Περιφέρειας Ηπείρου», *op.cit.*, και των Νομών Άρτας, *op.cit.*, Ιωαννίνων, *op.cit.*, Θεσπρωτίας, *op.cit.*, Πρέβεζας, *op.cit.*, ενώ από το ερευνητικό έργο ομαδοποιήθηκαν ανά οικισμό. Επίσης, τα δεδομένα επικαιροποιήθηκαν από τα αρχεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.

³⁹ Η κατανομή των τουριστικών καταλυμάτων και των συνολικών κλινών της Ηπείρου σε επίπεδο νομών παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Νομός	Πλήθος τουριστικών καταλυμάτων			Πλήθος συνολικών κλινών		
	1990	2000	2009	1990	2000	2009
Άρτα	8	6	13	382	402	720
Θεσπρωτία	30	44	50	1.451	2.811	2.515
Ιωάννινα	108	137	184	5.659	7.443	5.638
Πρέβεζα	47	64	94	2.842	4.332	4.313

Πηγή: Ε.Ο.Τ., Σύλλογος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Ηπείρου, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος, Εργαστήριο Ερευνών και Δορυφορικών Λογαριασμών Τουρισμού, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

⁴⁰ Το 1990, στο Νομό Ιωαννίνων συγκεντρώνονται το 55,95% των τουριστικών μονάδων και το 54,76% των κλινών στο σύνολο της περιφέρειας. Πηγή: Ε.Ο.Τ., Σύλλογος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Ηπείρου, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

⁴¹ Το 1990, στο Νομό Πρέβεζας συγκεντρώνονται το 24,35% των τουριστικών μονάδων και το 27,50% των κλινών στο σύνολο της περιφέρειας. Πηγή: *ibid.*, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

⁴² Το 2000, στο Νομό Ιωαννίνων συγκεντρώνονται το 54,58% των τουριστικών μονάδων και το 49,65% των κλινών στο σύνολο της περιφέρειας. Πηγή: *ibid.*, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

⁴³ Το 2000, στο Νομό Πρέβεζας συγκεντρώνονται το 25,49% των τουριστικών μονάδων και το 28,90% των κλινών στο σύνολο της περιφέρειας. Πηγή: *ibid.*, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

(σύνολο κλινών 13.186)⁴⁴, χωρίς να μεταβληθεί και πάλι η κατανομή τους σε επίπεδο περιφέρειας⁴⁵. Την τελευταία δεκαετία υπάρχει συγκέντρωση κλινών στα αστικά κέντρα Άρτας, Ηγουμενίτσας, Ιωαννίνων, Πρέβεζας, αλλά και στους παράκτιους Δήμους και Κοινότητες Συβότων και Πέρδικας (Νομός Θεσπρωτίας), Πάργας και Φαναρίου (Νομός Πρέβεζας). Στο Νομό Ιωαννίνων, εκτός από τα Ιωάννινα υπάρχει συγκέντρωση στο Μέτσοβο. Έντονη χωρική συγκέντρωση εμφανίζεται επίσης στο Δήμο Κεντρικού Ζαγορίου, στην Κοινότητα Παπίγκου και στο ανατολικό τμήμα του Δήμου Τύμφης.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης το καθεστώς λειτουργίας των τουριστικών μονάδων⁴⁶. Στο νοτιοδυτικό τμήμα της περιφέρειας, δηλαδή στο παράκτιο τμήμα, συγκεντρώνονται τουριστικές μονάδες με εποχικό καθεστώς λειτουργίας (κυρίως, τους θερινούς μήνες). Αντίθετα, στην ενδοχώρα υπάρχουν, κυρίως, μονάδες με συνεχές καθεστώς λειτουργίας⁴⁷.

Αν στην παραπάνω εικόνα συμπεριλάβουμε την ταξινόμηση των οικισμών βάσει του πληθυσμιακού τους μεγέθους⁴⁸, τον περιβαλλοντικό ή/και πολιτιστικό τους πλούτο⁴⁹, την εγγύτητα/χρονο-απόσταση από αστικά κέντρα⁵⁰, δηλαδή από οικισμούς 2ου και 3ου επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη την ήδη θεσμοθετημένη ιεράρχηση των οικισμών της περιφέρειας (οικισμοί 1ου, 2ου, 3ου, 4ου ενισχυμένου, 4ου και 5ου επιπέδου⁵¹), στον Πίνακα 1 εμφανίζεται η εξής εικόνα για το σύνολο της περιφέρειας⁵²:

⁴⁴ Πηγή: Ε.Ο.Τ., Σύλλογος Ξενοδοχοϋπαλλήλων Ηπείρου, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο της Ελλάδος, Εργαστήριο Ερευνών και Δορυφορικών Λογαριασμών Τουρισμού, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών, επεξεργασία ερευνητικού έργου.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Η διερεύνηση των τουριστικών υποδομών-καταλυμάτων πραγματοποιήθηκε, εκτός από επίπεδο περιφέρειας, και σε επίπεδο νομού. Αναλυτικά βλ. ερευνητικό έργο.

⁴⁸ Αναγνωρίστηκαν ομάδες οικισμών με πληθυσμό:

- μεγαλύτερο των 10.000 κατοίκων (μεγάλα αστικά κέντρα),
- από 2.000 έως 10.000 κατοίκους (μεγάλοι πληθυσμιακά οικισμοί),
- από 500 έως 2.000 κατοίκους (μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί), και
- με λιγότερους από 500 κατοίκους (μικροί πληθυσμιακά οικισμοί).

⁴⁹ Οικισμοί που διαθέτουν τουλάχιστον ένα περιβαλλοντικό/φυσικό ή πολιτιστικό διαθέσιμο (εγγύτητα σε εθνικό δρυμό ή σε περιοχή Natura, ή/και διαθέτουν μεγάλο πλήθος πολιτιστικών μνημείων, ή/και είναι παραδοσιακοί οικισμοί, ή/και είναι παραθαλάσσιοι) χαρακτηρίστηκαν ως οικισμοί με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο.

⁵⁰ Οι οικισμοί που βρίσκονται σε απόσταση 30 λεπτών από οικισμό 2ου ή 3ου επιπέδου χαρακτηρίστηκαν ως οικισμός εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου, ενώ οι οικισμοί που βρίσκονται σε απόσταση μεγαλύτερη των 30 λεπτών χαρακτηρίζονται ως οικισμός εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου.

⁵¹ Η θεσμοθετημένη ιεράρχηση αυτή χρησιμοποιείται εδώ ως «υποκατάστατη μεταβλητή» (proxy variable) της θεσμοθετημένης και υπάρχουσας χωρικής κατανομής των κρατικών και άλλων διοικητικών υπηρεσιών, χωρίς να υιοθετείται η λογική βάσει της οποίας προέκυψε, βλ. και υποσημ. 20.

⁵² Σε σχέση με την τυπολογία των οικισμών της Περιφέρειας Ηπείρου αναλυτικά βλ. υποστηρικτικό υλικό ερευνητικού έργου.

Πίνακας 1: Τυπολογία οικισμών Περιφέρειας Ηπείρου

Χαρακτηριστικά οικιστικής διάρθρωσης			Πλήθος οικισμών ⁵³
Μεγάλα αστικά κέντρα			4
Μεγάλοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου		15
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου		2
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	69
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου		1
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	6
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου		119
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	445
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου		98
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	271

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

Με δεδομένη αυτή την κατάταξη αναζητήσαμε, στη συνέχεια, οικισμούς που μπορούν να δημιουργήσουν –ή και να ενισχύσουν υπάρχουσες– συσχετίσεις και συνέργειες, με κατάλληλες πολιτικές. Για το σκοπό αυτό, δεν λάβαμε υπόψη τα μεγάλα αστικά κέντρα και τους μεγάλους πληθυσμιακά οικισμούς εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου, θεωρώντας ότι η δυναμική αστική φυσιογνωμία τους δεν θα συμβάλει στην ανάπτυξη συνέργειας μεταξύ μικρότερων πόλων⁵⁴. Αντίθετα, αναζητήσαμε αλληλεξαρτήσεις για αγροτική αναδιάρθρωση, κυρίως σε περιοχές που έχουν δυναμική αγροτική ή/και πολυλειτουργική φυσιογνωμία, περιοχές που αναδεικνύονται από επεξεργασίες του ερευνητικού έργου που θα παρουσιάσουμε στα επόμενα κεφάλαια. Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι τύποι οικισμών που περιλαμβάνονται στην περαιτέρω εξειδίκευση:

⁵³ Βλ. αναλυτική περιγραφή των οικισμών στο υποστηρικτικό υλικό ερευνητικού έργου.

⁵⁴ Βλ. σχετικά Κεφάλαιο II.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Πίνακας 2: Επιλεγμένοι τύποι οικισμών

Χαρακτηριστικά οικιστικής διάρθρωσης			Πλήθος οικισμών
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	69
Μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	6
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	445
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί	Εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου	Με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	271

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

Στη συνέχεια η χαρτογράφηση της χωρικής κατανομής των παραπάνω τύπων οικισμών⁵⁵ δείχνει:

- οικισμούς μικρού πληθυσμιακού μεγέθους εκτός επιρροής αστικού κέντρου, με φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο, οι οποίοι εμφανίζονται διάσπαρτοι στο χώρο της Ηπείρου,
- οικισμούς μικρού πληθυσμιακού μεγέθους εντός επιρροής αστικού κέντρου με φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο, οι οποίοι εμφανίζονται σε χωρικές συγκεντρώσεις:
 - ✓ στο δυτικό τμήμα της Περιφέρειας, στους Νομούς Θεσπρωτίας και Πρέβεζας,
 - ✓ στο βόρειο τμήμα του Νομού Άρτας, στις περιοχές που γειτνιάζουν με το Νομό Ιωαννίνων, καθώς και στο νοτιοδυτικό τμήμα του νομού,
 - ✓ στο ανατολικό και βορειοδυτικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων, καθώς και στην ενδοχώρα,
- οικισμούς μεσαίου μεγέθους εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου και με φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο, κυρίως στο βορειοδυτικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων και στο κεντρικό παράκτιο τμήμα του Νομού Θεσπρωτίας,
- οικισμούς μεσαίου πληθυσμιακού μεγέθους εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου και με φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο, με τρεις κυρίως χωρικές συγκεντρώσεις στην Ήπειρο:
 - ✓ νότια και ανατολικά του Νομού Πρέβεζας και νοτιοδυτικά του Νομού Άρτας, γύρω από το δίπολο Άρτας-Πρέβεζας,
 - ✓ δυτικά, κυρίως στο παράκτιο τμήμα του Νομού Θεσπρωτίας, γύρω από τον άξονα Ηγουμενίτσας-Συβότων-Πάργας, και
 - ✓ στην ενδοχώρα του Νομού Ιωαννίνων, γύρω από την αστική «στεφάνη» του Δήμου Ιωαννιτών.

⁵⁵ Βλ. Χάρτη 8, Κεφάλαιο IV.

Η χαρτογράφηση αναδεικνύει συγκεντρώσεις μικρών και μεσαίων οικισμών. Το ζήτημα είναι αν απεικονίζει δυνάμει οικιστικά πλέγματα, αν στο πλαίσιο ή μεταξύ των συγκεντρώσεων αυτών υπάρχουν ή μπορούν να αναπτυχθούν παραγωγικές διασυνδέσεις, μορφές συνεργασίας ή συμπληρωματικότητας. Για να εξετάσουμε αυτή τη δυνατότητα, θα πρέπει να συσχετίσουμε το αποτέλεσμα της χαρτογράφησης με την εικόνα που προκύπτει από τη διερεύνηση των Δυναμικών Αγροτικών Περιοχών⁵⁶, όπως και από τη διερεύνηση των χωρικών λειτουργικών ομάδων των δημοτικών διαμερισμάτων⁵⁷, σύμφωνα με επεξεργασίες που παρουσιάζονται στα επόμενα κεφάλαια.

2. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Το δεύτερο μεθοδολογικό βήμα του έργου αφορά τον εντοπισμό των περιοχών στις οποίες υπάρχουν οι προϋποθέσεις ενίσχυσης των αγροτικών δραστηριοτήτων με τις κατάλληλες πολιτικές. Ως κριτήρια χρησιμοποιούμε τον όγκο και την εξειδίκευση (συντελεστής χωροθέτησης⁵⁸) της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής ανά κατηγορία⁵⁹ στα δημοτικά διαμερίσματα της Περιφέρειας Ηπείρου. Από το συνδυασμό των στοιχείων αυτών προκύπτει η παρακάτω ταξινόμηση/«χωρική εικόνα» των δημοτικών διαμερισμάτων στα οποία εντοπίζεται σημαντική γεωργική δραστηριότητα:

⁵⁶ Βλ. Κεφάλαιο III.2.

⁵⁷ Βλ. Κεφάλαιο III.3.

⁵⁸ *Συντελεστές/λόγοι χωροθέτησης-δείκτες συγκέντρωσης*: Οι λόγοι αυτοί «μετρούν» το βαθμό συγκέντρωσης μιας δραστηριότητας σε μια γεωγραφική περιοχή, με αναφορά στα μεγέθη μιας ευρύτερης γεωγραφικής ενότητας. Συχνά αποκαλούνται «λόγοι χωροθέτησης» (Οικονόμου, Δ., «Σύγχρονες τάσεις στη χωροταξική οργάνωση της ελληνικής βιομηχανίας: Αναδιάρθρωση του κεφαλαίου, αποκέντρωση και χωρικός καταμερισμός της εργασίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 76 (1990), σ. 3-39, ιδ. σ. 11) ή «συντελεστές συμμετοχής» (Παπαδασκαλόπουλος, Α., *Μέθοδοι περιφερειακής ανάλυσης*, Παπαζήσης, Αθήνα 1995, σ. 87) και χρησιμοποιούνται για την αποτύπωση γεωγραφικών διαφοροποιήσεων της απασχόλησης, του εισοδήματος, της χωροθέτησης κοινωνικών ομάδων (του όγκου της παραγωγής στην προκειμένη περίπτωση). Οι τιμές του δείκτη στην παρούσα ανάλυση δίνονται από τον τύπο:

$$\Lambda.Σ. = \frac{A_{ir}/A_r}{A_{in}/A_n}$$

όπου: A_{ir} = η παραγωγή της καλλιέργειας i στη γεωγραφική περιοχή r (Δ.Δ.), A_r = η συνολική παραγωγή στη γεωγραφική περιοχή r (Δ.Δ.), A_{in} = η παραγωγή της καλλιέργειας i στη γεωγραφική περιοχή n (n = Περιφέρεια), A_n = η συνολική παραγωγή στη γεωγραφική περιοχή n (n = Περιφέρεια).

⁵⁹ Στη διαδικασία υπολογισμού της γεωργικής παραγωγής ανά δημοτικό και κοινοτικό διαμέρισμα τα φυτικά είδη ομαδοποιήθηκαν στις βασικές κατηγορίες: αροτραίες καλλιέργειες, δενδρώδεις καλλιέργειες, άμπελοι-σταφιδάμπελοι, λαχανοκομικά είδη. Αντίστοιχα, η κτηνοτροφική παραγωγή ομαδοποιήθηκε στις εξής κατηγορίες κτηνοτροφικών προϊόντων: κρέας, γάλα, γαλακτοκομικά προϊόντα, αυγά, μέλι.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Πίνακας 3: Παράγοντες αναγνώρισης γεωργικών περιοχών

Πλήθος επικρατούσας κατηγορίας φυτικής καλλιέργειας	Όγκος παραγωγής	Βαθμός χωρικής συγκέντρωσης
Μία κατηγορία	Μεσαία/μεγάλη	Υψηλός
Μία κατηγορία	Μικρή	Υψηλός
Μία κατηγορία	Μεσαία/μεγάλη	Χαμηλός
Μία κατηγορία	Μικρή	Χαμηλός
Δύο κατηγορίες	Μεσαία/μεγάλη	Υψηλός
Δύο κατηγορίες	Μικρή	Υψηλός
Δύο κατηγορίες	Μεσαία	Χαμηλός
Δύο κατηγορίες	Μικρή	Χαμηλός
Λοιπές περιοχές		

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

Αντίστοιχα, η χωρική εικόνα από την ομαδοποίηση της κτηνοτροφικής παραγωγής δείχνει:

Πίνακας 4: Παράγοντες αναγνώρισης κτηνοτροφικών περιοχών

Πλήθος επικρατούσας κατηγορίας κτηνοτροφικού προϊόντος	Όγκος παραγωγής	Βαθμός χωρικής συγκέντρωσης
Μία κατηγορία	Μεσαία/μεγάλη	Υψηλός
Μία κατηγορία	Μικρή	Υψηλός
Μία κατηγορία	Μεσαία	Χαμηλός
Μία κατηγορία	Μικρή	Χαμηλός
Δύο κατηγορίες	Μεσαία/μεγάλη	Υψηλός
Δύο κατηγορίες	Μικρή	Υψηλός
Δύο κατηγορίες	Μεσαία	Χαμηλός
Δύο κατηγορίες	Μικρή	Χαμηλός
Λοιπές περιοχές		

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

Η ταξινόμηση/«χωρική εικόνα» βασίζεται στις εξής παραδοχές:

Ως προς το πλήθος των κατηγοριών, διακρίνουμε δημοτικά διαμερίσματα στα οποία εντοπίζεται μια επικρατούσα κατηγορία φυτικής καλλιέργειας ή κτηνοτροφικού προϊόντος, αν αυτή καταλαμβάνει ποσοστό μεγαλύτερο ή ίσο του 60% της μέσης ετήσιας παραγωγής σταθμισμένης ως προς το σύνολο της παραγωγής των φυτικών καλλιεργειών ή των κτηνοτροφικών προϊόντων του δημοτικού ή κοινοτικού διαμερίσματος (βλ. Χάρτες 4, 5). Επίσης, διακρίνουμε δημοτικά διαμερίσματα στα οποία εντοπίζονται δύο επικρατούσες κατηγορίες φυτικής καλλιέργειας ή κτηνοτροφικού προϊόντος, αν σε αυτές συγκεντρώνεται

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

το μεγαλύτερο μέρος της μέσης ετήσιας παραγωγής σταθμισμένης ως προς το σύνολο της παραγωγής των φυτικών καλλιεργειών ή των κτηνοτροφικών προϊόντων του κάθε δημοτικού ή κοινοτικού διαμερίσματος.

Όσον αφορά τον όγκο της παραγωγής και το χαρακτηρισμό της ως μεγάλης, μικρής ή μεσαίας λάβαμε υπόψη τη στατιστική κλάση⁶⁰ στην οποία εντάσσεται η εκάστοτε επικρατούσα κατηγορία φυτικής καλλιέργειας ή κτηνοτροφικού προϊόντος.

Ο χαρακτηρισμός του βαθμού της χωρικής εξειδίκευσης ως υψηλός ή χαμηλός συνδέεται με τις τιμές του συντελεστή χωροθέτησης⁶¹ και θεωρείται υψηλός όταν παίρνει τιμές μεγαλύτερες του 1,15. Στις μεικτές κατηγορίες (δύο επικρατούσες κατηγορίες) ο βαθμός εξειδίκευσης προσδιορίζεται πάλι από την τιμή-κατώφλι. Σε περίπτωση που και στις δύο κατηγορίες είναι μεγαλύτερος του 1,15 ως βαθμός εξειδίκευσης θεωρείται ο μεγαλύτερος από τους δύο.

Στις «λοιπές» περιοχές εντάσσουμε τα δημοτικά διαμερίσματα που χαρακτηρίζονται από ένα συνδυασμό άνω των δύο κατηγοριών γεωργικής παραγωγής ή κτηνοτροφικών προϊόντων, χωρίς κάποιον εξέχοντα κλάδο στη μέση ετήσια παραγωγή.

Η σύνθεση της εικόνας των δυναμικών γεωργικών περιοχών προκύπτει από τη διαφοροποίηση των παρακάτω παραγόντων αναγνώρισης:

Πίνακας 5: Παράγοντες αναγνώρισης δυναμικών γεωργικών περιοχών

Πλήθος κατηγοριών φυτικής καλλιέργειας	Κατηγορία φυτικής παραγωγής	Όγκος παραγωγής	Βαθμός χωρικής συγκέντρωσης	Πλήθος δημοτικών/κοινοτικών διαμερισμάτων
Μία κατηγορία	• Αροτραίες καλλιέργειες • Δενδρώδεις καλλιέργειες • Αμπέλια • Λαχανοκομικά είδη	Μεγάλη/μεσαία	Υψηλός	82
				14
				1
				1
Δύο κατηγορίες	• Αμπέλια, αροτραίες καλλιέργειες • Δενδρώδεις, αροτραίες καλλιέργειες • Αροτραίες καλλιέργειες, λαχανοκομικά είδη	Μεγάλη/μεσαία	Υψηλός	3
				9
				2
Μία κατηγορία	• Αροτραίες καλλιέργειες	Μεγάλη/μεσαία	Χαμηλός	16
Δύο κατηγορίες	• Δενδρώδεις, αροτραίες καλλιέργειες	Μεσαία	Χαμηλός	1

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

⁶⁰ Η συνολική παραγωγή κάθε κατηγορίας φυτικής καλλιέργειας ή ζωικού προϊόντος για το έτος 2006 χωρίστηκε σε 3 κλάσεις. Η στατιστική ταξινόμηση έγινε με τη μέθοδο Natural Breaks (Jenks) και ως τιμή «κατώφλι» θεωρήθηκε το άνω όριο κάθε κλάσης.

⁶¹ Ο υπολογισμός του συντελεστή χωροθέτησης βασίστηκε στην παραγωγή του έτους 2006.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Αντίστοιχα, δυναμικές περιοχές ως προς την κτηνοτροφική παραγωγή, με σειρά προτεραιότητας, είναι οι εξής:

Πίνακας 6: Παράγοντες αναγνώρισης δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Πλήθος κατηγοριών κτηνοτροφικού προϊόντος	Κατηγορία κτηνοτροφικού προϊόντος	Όγκος παραγωγής	Βαθμός χωρικής συγκέντρωσης	Πλήθος δημοτικών/κοινοτικών διαμερισμάτων
Μία κατηγορία	• Γάλα • Κρέας • Γαλακτοκομικά προϊόντα	Μεγάλη/μεσαία	Υψηλός	52
				13
				2
Μία κατηγορία	• Γάλα	Μεσαία	Χαμηλός	15
Δύο κατηγορίες	• Γάλα, κρέας • Γάλα, γαλακτοκομικά προϊόντα • Γάλα, αυγά • Γάλα, μέλι	Μεγάλη/μεσαία	Υψηλός	21
				2
				2
				1
Δύο κατηγορίες	• Γάλα, κρέας	Μεσαία	Χαμηλός	7

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2010

Η χαρτογράφηση των αποτελεσμάτων αυτής της ανάλυσης αναδεικνύει περιοχές ανάπτυξης των αγροτικών δραστηριοτήτων που συντίθενται από πολλά δημοτικά διαμερίσματα και διακρίνονται συνοπτικά σε:

- δυναμικές γεωργικές περιοχές (βλ. Χάρτη 4),
- δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές (βλ. Χάρτη 5), και
- δυναμικές αγροτικές περιοχές (εμφανίζουν γεωργική και κτηνοτροφική δυναμική παραγωγή, βλ. Χάρτη 6).

Η χαρτογράφηση, όπως και τα στοιχεία της ανάλυσης, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την επιλογή μέτρων ενίσχυσης της αγροτικής παραγωγής, όπως φαίνεται σε επόμενο κεφάλαιο⁶². Για να οδηγηθούμε ωστόσο στην ανίχνευση δυναμει οικιστικών πλεγμάτων, τα οποία με κατάλληλες πολιτικές και δράσεις μπορούν να οδηγήσουν σε νέες συναρθρώσεις δεν αρκεί να εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα σύνολα οικισμών που εντοπίσαμε τοποθετούνται στη χαρτογράφηση και την αξιολόγηση των δυναμικών αγροτικών περιοχών. Θα πρέπει να εξετάσουμε, επιπλέον, πώς τοποθετούνται τα σύνολα αυτά σε σχέση με την ευρύτερη χωρολειτουργική διάρθρωση της Περιφέρειας Ηπείρου. Και αυτό επιχειρείται στο τρίτο μεθοδολογικό βήμα του ερευνητικού έργου που παρουσιάζεται στη συνέχεια και αφορά την ανάδειξη χωρικών λειτουργικών ομάδων των δημοτικών διαμερισμάτων⁶³.

⁶² Βλ. Κεφάλαιο VII.

⁶³ Βλ. Κεφάλαιο III.3.

3. ΟΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

3.1 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

Όσον αφορά τη σύνδεση των παραπάνω ομαδοποιήσεων σε ένα ενιαίο χωροκοινωνικό και χωρολειτουργικό σύνολο αλλά και την ανάδειξη των κρίσιμων ζητημάτων χωρικής οργάνωσης εξετάζουμε την οργάνωση του χώρου στην Περιφέρεια της Ηπείρου ως ενιαία πολύπλοκη πραγματικότητα. Η προσέγγιση αυτή δεν στηρίζεται αποκλειστικά στα μετρήσιμα ποσοτικά χαρακτηριστικά του χώρου (για παράδειγμα, τα γεωμετρικά ή τοπογραφικά χαρακτηριστικά), τα οποία θεωρούν το χώρο σαν κάτι το ξεχωριστό, αδρανές και προϋπάρχον και όχι σαν το πεδίο έκφρασης ή/και έναν από τους παράγοντες δημιουργίας των διαφόρων ατομικών και συλλογικών συμπεριφορών. Αντίθετα, η προσέγγιση αντλεί από τις θεωρητικές εκείνες θέσεις, οι οποίες αναδεικνύουν και ερμηνεύουν τις χωρικές διαφοροποιήσεις (άνιση χωρική ανάπτυξη), την πολυπλοκότητα της γεωγραφικής διάρθρωσης και των τοπικών ιδιαιτεροτήτων ως συστατικών στοιχείων της εξέλιξης των κοινωνικών σχηματισμών⁶⁴.

Στόχος της ανάλυσης δεδομένων, στο τρίτο βήμα της μεθοδολογίας που επεξεργάζεται το ερευνητικό έργο, είναι η ανίχνευση των γεωγραφικών διαφοροποιήσεων και ανισοτήτων, ανάλογα με την παρουσία/απουσία συγκεκριμένων παραμέτρων στις επιμέρους περιοχές. Τα αποτελέσματα της επεξεργασίας δεδομένων και της ανάλυσης διαρθρώνουν «χωρικές λειτουργικές ομάδες», οι οποίες βασίζονται στο «χαρακτήρα» των «παραμέτρων» που εμφανίζονται ως κυρίαρχες στις μικρότερες αναλυτικές ενότητες, δηλαδή στα δημοτικά διαμερίσματα της Περιφέρειας Ηπείρου. Αυτές οι χωρικές λειτουργικές ομάδες λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο την κάθε παράμετρο χωριστά αλλά και τη συνύπαρξή τους, τόσο σε κάθε δημοτικό διαμέρισμα όσο και στο σύνολο της περιφέρειας, αναλύοντας και συνθέτοντας τα ζητήματα χωρικής και λειτουργικής διάρθρωσης ως ενιαίου συνόλου. Η ομαδοποίηση που προέκυψε έκανε δυνατή την ενδελεχή εξέταση της συγκρότησης της χωρολειτουργικής μορφολογίας των περιοχών σε ό,τι αφορά τις χωρικές και ποσοτικές διαφοροποιήσεις των πληθυσμιακών και δημογραφικών χαρακτηριστικών, σε ό,τι αφορά τη διάρθρωση του οικιστικού δικτύου, το οικιστικό απόθεμα, το απόθεμα των τουριστικών καταλυμάτων, τις διαφοροποιήσεις στην κοινωνικοεπαγγελματική διάρθρωση, τις βασικές χρήσεις γης και τα περιβαλλοντικά διαθέσιμα, αλλά και τη σημασία του ιδιαίτερου αναγλύφου των περιοχών και την «ενσωμάτωση»-«απομόνωση» των περιοχών βάσει της χρονο-απόστασής τους από αστικές συγκεντρώσεις.

⁶⁴ Βλ. Παναγιωτάτου, Ε., *op.cit.*· Σαγιάς, Ι., *op.cit.*· Μουκούλης Π., και Σαγιάς Ι., *op.cit.*· Lefebvre, H., *op.cit.*

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Ο όγκος, η μορφή των δεδομένων (μήτρες/πίνακες συχνοτήτων διπλής εισόδου⁶⁵), αλλά και οι απαιτήσεις της έρευνας (εντοπισμός περιοχών με κοινά χαρακτηριστικά ως προς τις παραμέτρους-μεταβλητές της ανάλυσης), οδήγησαν στην επιλογή των μεθόδων ανάλυσης αντιστοιχιών (Correspondence Analysis) και της ιεραρχικής ταξινόμησης (Hierarchical Cluster Analysis). Το αποτέλεσμα της ταξινόμησης, οι χωρικές λειτουργικές ομάδες –σύνολα δημοτικών διαμερισμάτων– εξετάζονται στη συνέχεια υπό την οπτική της παρουσίας/απουσίας μιας μεταβλητής και της συνύπαρξής της με τις υπόλοιπες. Αναδεικνύονται, έτσι, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ομάδων και η κατανομή τους στο χώρο, συμβάλλοντας στην κατανόηση του σύνθετου πλέγματος των αλληλοσυσχετίσεων-διαφοροποιήσεων της διάρθρωσης του χώρου και στην ανάδειξη των κρίσιμων ζητημάτων.

Αυτή η διαδικασία ανάλυσης του χώρου οδήγησε στον προσδιορισμό του ευρύτερου πλαισίου στο οποίο εντάσσονται το δυνάμει δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών και αυτό των οικιστικών πλεγμάτων. Η αναλυτική αυτή προσέγγιση κατευθύνει σε εκείνα τα χαρακτηριστικά των λειτουργιών και των μηχανισμών που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη συνάρθρωση της εξεταζόμενης πραγματικότητας, συμβάλλοντας στην ολοκληρωμένη ενιαία προσέγγιση του χώρου. Δίνει παράλληλα τη δυνατότητα διαμόρφωσης πολιτικών με χωρική και όχι αποκλειστικά θεματική αναφορά (παραδείγματος χάρη, πυρήνες αγροτικής αναδιάρθρωσης, πολυλειτουργικές ενότητες, κέντρα «νέων συναρθρώσεων»). Η προσέγγιση προσφέρεται τέλος για προβολή υποθέσεων εργασίας και περαιτέρω έρευνα από άλλους ερευνητές στον ίδιο ή σε άλλους «τόπους».

3.2 ΟΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ-ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η ανάλυση περιφερειακών διαφοροποιήσεων/ανισοτήτων και δυναμισμού τις περισσότερες φορές περιορίζεται στην εξέταση των διακυμάνσεων του Α.Ε.Π. των περιφερειών-νομών. Τα τελευταία χρόνια ο δείκτης αυτός θεωρήθηκε ελλιπής και συμπληρώνεται από δείκτες οι οποίοι αφορούν τη φυσική γεωγραφία, το επίπεδο ευημερίας, την κατανάλωση, τον κοινωνικό εξοπλισμό των περιφερειών-νομών⁶⁶. Ωστόσο οι δείκτες αυτοί, αν και ιδιαίτερα χρήσιμοι για

⁶⁵ Για αναλυτική παρουσίαση της μεθόδου σε αστικό χώρο, βλ. *Παρατηρώντας τον Πειραιά... II, op.cit.* Σαγιάς, Ι., *op.cit.* Μουκούλης, Π., «Σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και επιπτώσεις της στις δομές, στην οργάνωση και στη λειτουργία του αστικού χώρου», διπλωματική εργασία (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Αθήνα 2006· Μουκούλης, Π., και Σαγιάς, Ι., *op.cit.*

⁶⁶ Βλ., επίσης, σχετικά Πετράκος, Γ., και Ψυχάρης, Γ., «Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Μια εναλλακτική μέθοδος υπολογισμού», *Τεχνικά Χρονικά* 1-2 (2003), Τ.Ε.Ε., Π.

την Περιφερειακή Ανάλυση, καταγράφουν ένα μικρό τμήμα της χωρολειτουργικής φυσιογνωμίας των επιμέρους περιοχών και περιορίζονται σε ιδιαίτερα αθροιστικά-διοικητικά όρια και μεγέθη.

Επειδή, λοιπόν, έχει ιδιαίτερη βαρύτητα το γιατί και το πώς της χωροθέτησης/κατανομής ανθρώπων, κατοικιών και δραστηριοτήτων, δηλαδή οι χωρικές αλληλεξαρτήσεις και αλληλεπιδράσεις, και επειδή στόχος είναι να διερευνηθεί η δυναμική των χωρικών δομών (άνιση ανάπτυξη, χωρική διαφοροποίηση), υιοθετήθηκαν για την ανάλυση της χωρολειτουργικής διάρθρωσης της Περιφέρειας της Ηπείρου οι παράμετροι-μεταβλητές που αναφέρονται παρακάτω. Οι τιμές των παραμέτρων-μεταβλητών κατηγοριοποιήθηκαν σε ιδιαίτερες κλάσεις, οι οποίες αντανακλούν την εσωτερική (στατιστική-ποσοτική) διαφοροποίησή τους αλλά και σημαντικές χωρολειτουργικές διαφοροποιήσεις.

Συγκεκριμένα, για την ομαδοποίηση των δημοτικών διαμερισμάτων της περιφέρειας χρησιμοποιήθηκαν οι εννέα παράμετροι-μεταβλητές. Οι μεταβλητές αυτές και οι επιμέρους κατηγορίες τους είναι οι ακόλουθες:

1. χρονο-απόσταση: πέντε κατηγορίες (έως 20 λεπτά από 1ου, 2ου, 3ου επιπέδου οικισμό⁶⁷, έως 30 λεπτά απόσταση, έως 45 λεπτά απόσταση, έως 60 λεπτά απόσταση, και τέλος, πάνω από 60 λεπτά απόσταση),
2. μέση κλίση αναγλύφου: τέσσερις κατηγορίες (έως 15%, έως 20%, έως 33%, πάνω από 33%),
3. εγγύτητα σε υψηλής αξίας περιβαλλοντικούς πόρους: δύο κατηγορίες (εγγύτητα - άμεση γειτνίαση, απόσταση - απουσία άμεσης γειτνίασης),
4. ποσοστό εξοχικών και δευτερευουσών κατοικιών στο απόθεμα κανονικών κατοικιών: τέσσερις κατηγορίες (έως 20%, έως 40%, έως 60%, πάνω από 60%),
5. σύνολο κλινών σε τουριστικά καταλύματα: έξι κατηγορίες (καμία κλίνη στο δημοτικό διαμέρισμα, έως 80 κλίνες, έως 150, έως 600, έως 1.250, πάνω από 1.250),
6. δείκτης γήρανσης του πληθυσμού στο δημοτικό διαμέρισμα: τέσσερις κατηγορίες (έως 150, έως 250, έως 450, πάνω από 450),
7. δείκτης εξάρτησης του πληθυσμού στο δημοτικό διαμέρισμα: τέσσερις κατηγορίες (έως 0,5, έως 0,75, έως 1, πάνω από 1),
8. δείκτης συγκέντρωσης της επιφάνειας του δημοτικού διαμερίσματος σε γεωργικές-κτηνοτροφικές δραστηριότητες: 4 κατηγορίες (έως 1, έως 3, έως 5, πάνω από 5), και

⁶⁷ Βλ. υποσημ. 20 και 51.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

9. κοινωνικοεπαγγελματική σύνθεση: έξι ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων με:
- υψηλή συγκέντρωση γεωργών που ενεργοποιούνται στις δενδρώδεις καλλιέργειες,
 - υψηλή συγκέντρωση κτηνοτρόφων,
 - υψηλή συγκέντρωση γεωργών που ενεργοποιούνται στις ετήσιες καλλιέργειες,
 - μεικτή κοινωνικοεπαγγελματική σύνθεση και έντονη παρουσία ατόμων που απασχολούνται στις κατασκευές,
 - υψηλή συγκέντρωση ατόμων που απασχολούνται στη δασοκομία, και,
 - μεικτή κοινωνικοεπαγγελματική σύνθεση και έντονη παρουσία επιστημονικών επαγγελματιών και υπαλλήλων και πωλητών/-τριών.

Με βάση τις μεταβλητές αυτές και τη χρήση πολυμεταβλητών μεθόδων ανάλυσης δεδομένων –πολλαπλή ανάλυση αντιστοιχιών (multiple correspondence analysis) και ιεραρχική ταξινόμηση (hierarchical clustering)– προέκυψαν οι παρακάτω τέσσερις ευρείες ομάδες περιοχών σύμφωνα με τη λειτουργική, κοινωνική και γεωγραφική φυσιογνωμία τους (βλ. Χάρτη 7):

- A. *Χωρική λειτουργική ομάδα A1 – Δυναμικές παραγωγικές περιοχές*
Πεδινές και ημιορεινές περιοχές, στην περιφέρεια αστικών συγκεντρώσεων, με υψηλή γεωργική και κτηνοτροφική εξειδίκευση, σημαντική τουριστική δραστηριότητα και σημαντικά περιβαλλοντικά διαθέσιμα.
- B. *Χωρική λειτουργική ομάδα A2 – Μειονεκτικές περιοχές*
Απομακρυσμένες ημιορεινές και ορεινές περιοχές με χαμηλή γεωργική και κτηνοτροφική εξειδίκευση, χαμηλή τουριστική δραστηριότητα και ελάχιστα περιβαλλοντικά διαθέσιμα.
- Γ. *Χωρική λειτουργική ομάδα B1 – Περιοχές με σημαντικές αστικές συγκεντρώσεις*
Πολυλειτουργικές αστικές και περιαστικές περιοχές, με σημαντική γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα αλλά και έντονη τουριστική δραστηριότητα.
- Δ. *Χωρική λειτουργική ομάδα B2 – Πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές*
Πολυλειτουργικές απομακρυσμένες ημιορεινές και ορεινές περιοχές με χαμηλή γεωργική και κτηνοτροφική εξειδίκευση, σημαντική δασοκομία, υψηλά περιβαλλοντικά διαθέσιμα και έντονη τουριστική δραστηριότητα και παραθερισμό.

3.3 ΒΑΣΙΚΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ-ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ

Γεωγραφική κατανομή και πυκνότητα πληθυσμού

Πίνακας 7: Μέση ακαθάριστη πυκνότητα πληθυσμού

Ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων	Πληθυσμός/εκτάριο	Μόνιμος πληθυσμός	%	Μέσος δείκτης γήρανσης	Μέσος δείκτης εξάρτησης
A1	0,42	89.259	26,53%	211,43	0,61
A2	0,14	39.429	11,72%	533,88	0,80
B1	2,43	180.997	53,81%	101,18	0,48
B2	0,15	26.707	7,94%	486,14	0,69
Σύνολο Ηπείρου	0,42	336.392	100,00%	376,84	0,69
Σύνολο χώρας	-	-	-	110,06	0,47

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών, 2001· Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα, η ομάδα Β1 των δημοτικών διαμερισμάτων, η οποία περιλαμβάνει πολυλειτουργικές αστικές και περιαστικές περιοχές, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο και δυναμικότερο μέρος του πληθυσμού της περιφέρειας. Η εν λόγω ομάδα είναι και η πλέον πυκνοκατοικημένη, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο.

Η αμέσως σημαντικότερη ομάδα σε ό,τι αφορά τη συγκέντρωση πληθυσμού είναι η ομάδα Α1, στην οποία κατοικεί το 27% περίπου του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου. Η ομάδα αυτή παρουσιάζει, σε ό,τι αφορά την πυκνότητα του πληθυσμού, εικόνα παρόμοια με αυτή του συνόλου της περιφέρειας, καθώς περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο πεδινές και ημιορεινές περιοχές.

Οι ομάδες Α2 και Β2 συγκεντρώνουν χαμηλά ποσοστά του συνολικού πληθυσμού και είναι ιδιαίτερα αραιοκατοικημένες καθώς περιλαμβάνουν κυρίως τις σχετικά απομακρυσμένες ημιορεινές και ορεινές περιοχές της Ηπείρου χωρίς ταυτόχρονα να υπάρχουν σημαντικοί οικιστικοί πόλοι.

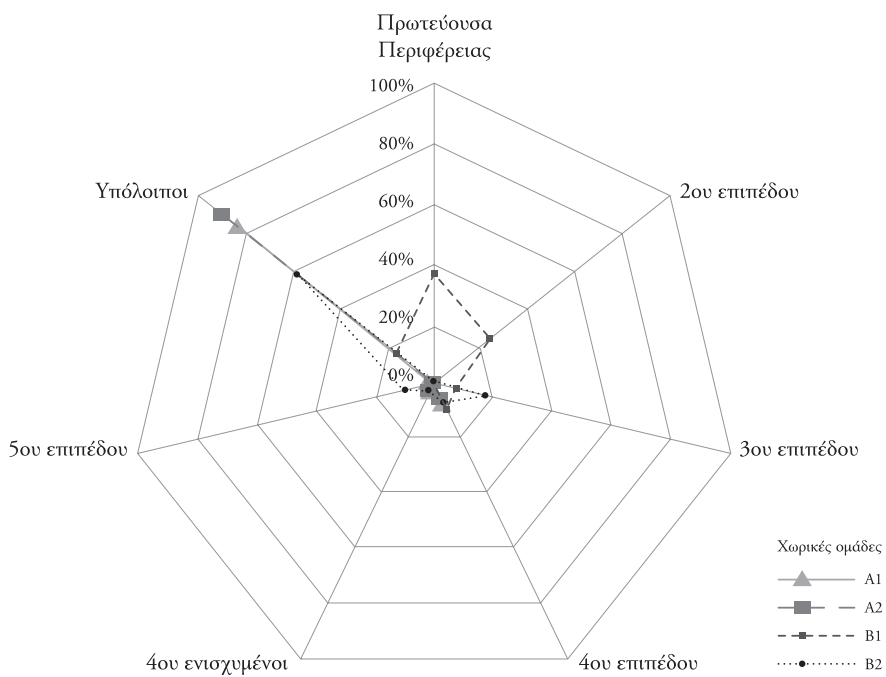
Η πληθυσμιακή κατανομή αυτή αντικατοπτρίζει και τα προβλήματα της ηλικιακής δομής των περιοχών αλλά και της διάρθρωσης του οικιστικού δικτύου και της αγοράς εργασίας τόσο στις εν λόγω περιοχές όσο και στην περιφέρεια.

Περαιτέρω εξέταση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των χωρικών λειτουργικών ομάδων με βάση τις πυραμίδες ηλικιών και τις τιμές των δεικτών γήρανσης και εξάρτησης αναδεικνύουν τα σημαντικά προβλήματα της περιφέρειας σε ό,τι αφορά τη δημογραφία της. Οι περιοχές Α2 και Β2, ιδιαίτερα μάλιστα η πρώτη, συγκεντρώνουν έναν ιδιαίτερα γερασμένο πληθυσμό, πράγμα στο οποίο πιθανότατα οφείλεται και η απουσία δυναμικών παραγωγικών δραστηριοτήτων που παρατηρείται. Αντίθετα, η ομάδα Β1 παρουσιάζει μια εικόνα παρόμοια με το σύνολο της χώρας.

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΧΩΡΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

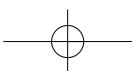
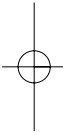
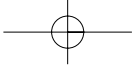
Η διερεύνηση της ηλικιακής διάρθρωσης σε συνδυασμό με το γεωγραφικό πρότυπο της κατανομής της στην Περιφέρεια της Ηπείρου δείχνει επίσης ότι ο συνδυασμός του αναγλύφου (μεγάλοι ορεινοί όγκοι) με την απουσία ικανοποιητικών διασυνδέσεων με τα κέντρα-πόλους ανάπτυξης και τις ελλείψεις σε βασικά έργα τεχνικής υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού, έχει οδηγήσει σε σημαντική πληθυσμιακή απομείωση και πληθυσμιακή γήρανση των ημι- και ορεινών περιοχών καθιστώντας αναγκαία την άμεση αναστροφή της απομόνωσης-μαρασμού των περιοχών αυτών.

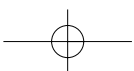
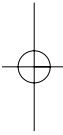
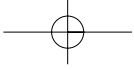
Διάγραμμα 1: Οικιστική διάρθρωση

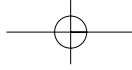

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών, 2001· Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Συνοψίζοντας, με βάση τα δεδομένα της διάρθρωσης του οικιστικού δικτύου στις επιμέρους περιοχές, και λαμβάνοντας υπόψη τις ενδο-ομαδικές διασυνδέσεις των οικισμών, είναι πρόδηλο ότι με εξαίρεση την περιοχή Β1 (πολυλειτουργικές αστικές και περιαστικές περιοχές) στην Περιφέρεια της Ηπείρου απουσιάζουν σημαντικά κέντρα, πόλοι και άξονες, οι οποίοι μακροπρόθεσμα θα μπορούσαν να αποτελέσουν «κέντρα νέων συναρθρώσεων» σε ολοκληρωμένες αναπτυξιακές ενότητες κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης.

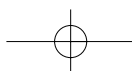

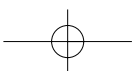
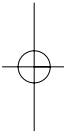
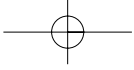

IV

ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

Η σύνθεση των δυναμικών γεωργικών περιοχών, των δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών, των δυναμικών αγροτικών περιοχών (περιοχές που εμφανίζουν τόσο γεωργική όσο και κτηνοτροφική δυναμική παραγωγή) καθώς και των χωρικών λειτουργικών ομάδων δημοτικών διαμερισμάτων με τους τύπους των οικισμών (βλ. Χάρτη 8) οδήγησε στην απεικόνιση των δυνάμει οικιστικών πλεγμάτων I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII (βλ. Χάρτη 9)⁶⁸. «Σύννεφα» οικισμών ολοκληρώνουν την οικιστική εικόνα και υποδηλώνουν –σε σχέση με την εξειδίκευση των επιμέρους περιοχών– δυνητικές συνέργειες με τα πλέγματα οικισμών, οι οποίες θα βελτιώνουν τη χωρική και κοινωνική συνοχή και θα προσδιορίζουν τις «νέες συναρθρώσεις».

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ I

Αναπτύσσεται στη χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων A2 (μειονεκτικές περιοχές) και κυρίως στην ομάδα A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), όπως και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται κυρίως για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και σημαντική τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο. Ειδικότερα:

- στις δυναμικές περιοχές αγροτικής παραγωγής, τους οικισμούς *Ψαθάκι, Μύτικας, Νέα Σαμψούς, Νέα Σινώπη, Στεφάνη, Νέος Ωρωπός, Κρανέα, Θεσπρωτικό, Αμμότοπος, Καμπή, Γραμμενίτσα, Χαλκιάδες, Άγιος Σπυρίδωνας, Καλόβατος, Ανέζα, Καλογερικό, Ράχη, Κωστακιοί,*
- στις δυναμικές περιοχές κτηνοτροφικής παραγωγής, τους οικισμούς *Κανάλι, Άγιος Γεώργιος, Νέα Κερασούς, Ελεούσα, Άγιοι Ανάργυροι, Άγιος Δημήτριος,* και
- στις δυναμικές περιοχές γεωργικής παραγωγής, τους οικισμούς *Ακροποταμιά, Ρόκκα, Καλαμιά.*

Περιοχές του πλέγματος βρίσκονται εντός ακτίνας επιρροής Πρέβεζας και Άρτας.

«Σύννεφο» οικισμών βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα με τα οικιστικά πλέγματα V, VIII και I και αναπτύσσεται κυρίως γύρω από τον οικισμό Πράματα και διαθέτει πολλούς μικρούς αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο (π.χ. Μελισσοουργοί, Άγναντα), καθώς και θεομοθετημένους παραδοσιακούς (π.χ. Σιράκο, Καλαρίτες). Κατάλληλες επεν-

⁶⁸ Η περιγραφή των οικιστικών πλεγμάτων παρουσιάζεται συγκεντρωτικά στο Παράρτημα, Πίνακας 30.

ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

δυτικές προσπάθειες, οι οποίες θα ενίσχυαν τη «συνάρθρωση» των πλεγμάτων V, VIII και I αλλά και τις ιδιαιτερότητες των μικρότερων οικισμών στο «σύννεφο» θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πολλαπλασιαστικές χωροκοινωνικές επιπτώσεις με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής και χωρικής συνοχής.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ II

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), A2 (μειονεκτικές περιοχές), B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λειτουργικές ομάδες με έντονη, χαμηλή και σημαντική τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές.

Ειδικότερα σημειώνεται ότι στο οικιστικό πλέγμα II δεν υπάρχουν μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο. Υπάρχουν μόνο μικροί πληθυσμιακά οικισμοί εντός και εκτός ζώνης επιρροής της Άρτας, του Πέτα και του Κομποτίου. Θα μπορούσε να λειτουργήσει συμπληρωματικά με το οικιστικό πλέγμα I.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ III

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A2 (μειονεκτικές περιοχές), B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και κυρίως στην ομάδα A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και για χαμηλή, έντονη και κυρίως σημαντική τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο, καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς (Αγιά, Μαργαρίτι, Πάργα). Ειδικότερα:

- στις δυναμικές περιοχές κτηνοτροφικής παραγωγής, τον οικισμό *Πέρδικα*,
- στις δυναμικές περιοχές γεωργικής παραγωγής, τον οικισμό *Γαρδίκι*,
- στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων τους οικισμούς *Ανθούσα*, *Μαργαρίτι*, *Αγιά*.

Περιοχές του πλέγματος βρίσκονται εκτός ακτίνας επιρροής αστικού κέντρου. Θα μπορούσε να ενισχυθεί η συμπληρωματικότητα μεταξύ των οικισμών Πέρδικα, Γαρδίκι, Ανθούσα, Μαργαρίτι, και ενδεχομένως σε συνέργεια με τις δραστηριότητες της Πάργας και του Καναλλακίου.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ IV

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και κυρίως A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), A2 (μειονεκτικές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για τη δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λει-

ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

τουργικές ομάδες με έντονη και κυρίως σημαντική και χαμηλή τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο, καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς οικισμούς (Πλαίσιο, Φοινίκι, Φανερωμένη, Σαγιάδα). Ειδικότερα:

- στις δυναμικές περιοχές κτηνοτροφικής παραγωγής, τους οικισμούς *Νέα Σελεύχεια, Σαγιάδα, Παραπόταμος, Πλαίσιο,*
- στις δυναμικές περιοχές γεωργικής παραγωγής, τους οικισμούς *Ασπροκλήσι, Καστρί,* και
- στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων τους οικισμούς *Γραικοχώρι, Μαυρούδι, Φοινίκι, Φανερωμένη.*

Περιοχές του πλέγματος βρίσκονται εντός ακτίνας επιρροής Ηγουμενίτσας και Φιλιατών.

«Σύννεφο» οικισμών εντός ζώνης επιρροής Φιλιατών και Παραμυθιάς (θεσμοθετημένου παραδοσιακού οικισμού) βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα με τα οικιστικά πλέγματα III και IV. Κατάλληλες επενδυτικές προσπάθειες, οι οποίες θα ενίσχυαν τη «συνάρθρωση» των πλεγμάτων III και IV αλλά και τις ιδιαιτερότητες των μικρότερων οικισμών στο «σύννεφο», θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πολλαπλασιαστικές χωροκοινωνικές επιπτώσεις με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής και χωρικής συνοχής.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ V

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), A2 (μειονεκτικές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λειτουργικές ομάδες με σημαντική και χαμηλή τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει ιδιαίτερα αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο, καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς (π.χ. Αμφιθέα, Περιβλεπτος, Άγιοι Απόστολοι, Κήποι, Μάζια). Ειδικότερα:

- στις δυναμικές περιοχές αγροτικής παραγωγής τους οικισμούς *Κουτσελιό, Βουνοπλαγιά, Ροδοτόπι, Ζίτσα,*
- στις δυναμικές περιοχές κτηνοτροφικής παραγωγής τους οικισμούς *Άγιος Ιωάννης, Αμφιθέα, Νεοκαισάρεια, Μάρμαρα, Καρδαμίτσια,*
- στις δυναμικές περιοχές γεωργικής παραγωγής τους οικισμούς *Περίβλεπτος, Λογγάδες, Καστρίτσα, Δροσοχώρι, Μπάφρα, Καρνές, Άγιοι Απόστολοι,* και
- στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων τους οικισμούς *Νεοχωρόπουλο, Καστρίτσα, Τσιφλικόπουλο, Σταυράκι, Κήποι, Μάζια.*

Περιοχές του πλέγματος βρίσκονται εντός ακτίνας επιρροής της πόλης των Ιωαννίνων.

ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ VI

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και κυρίως στην A2 (μειονεκτικές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λειτουργικές ομάδες με σημαντική, έντονη και κυρίως χαμηλή τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο (π.χ. ο θεσμοθετημένος παραδοσιακός οικισμός Μαυροβούνι). Ειδικότερα:

- στις δυναμικές αγροτικές περιοχές τον οικισμό *Καλπάκι*,

στο οικιστικό πλέγμα VI υπάρχουν επίσης μικροί και μεσαίοι πληθυσμιακά οικισμοί εντός ζώνης επιρροής, κυρίως του Καλπακίου και των Ιωαννίνων.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ VII

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές) και κυρίως στις A2 (μειονεκτικές περιοχές), B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λειτουργικές ομάδες με σημαντική και κυρίως χαμηλή και έντονη τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές.

Ειδικότερα, το οικιστικό πλέγμα VII διαθέτει μικρούς αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο εντός και εκτός ζώνης επιρροής της Κόνιτσας, καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς οικισμούς (Κλειδωνιά, Καλλιθέα, Κόνιτσα).

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΛΕΓΜΑ VIII

Αναπτύσσεται στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων A1 (δυναμικές παραγωγικές περιοχές), A2 (μειονεκτικές περιοχές), B2 (πολυλειτουργικές ορεινές και ημιορεινές περιοχές) και στον γεωγραφικό χώρο των δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Διακρίνεται για δυναμική γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή και χωρικές λειτουργικές ομάδες με σημαντική, χαμηλή και έντονη τουριστική δραστηριότητα κατά περιοχές. Διαθέτει μικρούς αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο, καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς οικισμούς (Μέτσοβο, Μηλιά, Ιτέα, Λιάπη, Γρεβενίτι). Ειδικότερα:

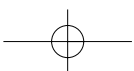
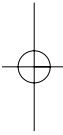
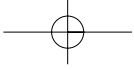
- στις δυναμικές περιοχές γεωργικής παραγωγής τους οικισμούς *Ανήλιο, Γρεβενίτι*, και
- στις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων τους οικισμούς *Μηλιά, Λιάπη, Ιτέα*.

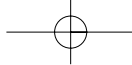
«Σύννεφο» οικισμών βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα με τα οικιστικά πλέγ-

ΔΥΝΑΜΕΙ ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΟΙΚΙΣΤΙΚΑ ΠΛΕΓΜΑΤΑ

ματα V, VIII και I και αναπτύσσεται, κυρίως, γύρω από τον οικισμό Πράματα και διαθέτει πολλούς μικρούς αξιόλογους οικισμούς, με φυσικό/περιβαλλοντικό και πολιτιστικό πλούτο (π.χ. Μελισσοουργοί, Άγναντα), καθώς και θεσμοθετημένους παραδοσιακούς (π.χ. Σιράκο, Καλαρίτες). Κατάλληλες επενδυτικές προσπάθειες, οι οποίες θα ενίσχυαν τη «συνάρθρωση» των πλεγμάτων V, VIII και I αλλά και τις ιδιαιτερότητες των μικρότερων οικισμών στο «σύννεφο», θα μπορούσαν –όπως και στο «σύννεφο» οικισμών που βρίσκεται σε γεωγραφική εγγύτητα με τα οικιστικά πλέγματα III και IV– να οδηγήσουν σε πολλαπλασιαστικές χωροκοινωνικές επιπτώσεις.

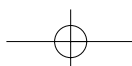
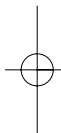
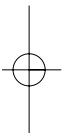
Στη συνέχεια παρουσιάζονται πολιτικές, μέτρα και δράσεις με έμφαση στις Δυναμικές Αγροτικές Περιοχές, εστιάζοντας αρχικά στις αναπτυξιακές κατευθύνσεις και στο πλαίσιο των δράσεων που υιοθέτησαν τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Χ.) και η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER (Liaison entre actions de développement de l'économie rurale – Δεσμοί μεταξύ δράσεων για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας).

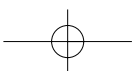
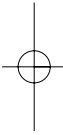
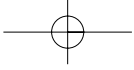

V

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

1. Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ Ο.Π.Α.Α.Χ. ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER

A. Ο.Π.Α.Α.Χ.

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου⁶⁹ του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, την πρώτη περίοδο της εφαρμογής τους, έθεσαν ως στόχο την ανασυγκρότηση της υπαίθρου με δράσεις για οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών εξασφαλίζοντας την οικονομική αυτοδυναμία τους, την προστασία του περιβάλλοντος και τη διάσωση και διαφύλαξη στοιχείων της πολιτιστικής τους κληρονομιάς⁷⁰.

Η πολιτική αυτή για τον αγροτικό χώρο στο επίπεδο των προθέσεων αναγνώρισε την ανάγκη αντιμετώπισης των προβλημάτων σε γεωγραφικό επίπεδο και σύμφωνα με τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής. Στο πλαίσιο αυτό εξειδικεύτηκαν περιοχές παρέμβασης, οι οποίες αποτελούσαν θυλάκους με κύρια χαρακτηριστικά την ύπαρξη διαρθρωτικών αδυναμιών αλλά και προοπτικών ανάπτυξης. Στόχος η προσαρμογή στις ειδικές ανάγκες, απαιτήσεις και προοπτικές κάθε αγροτικής περιοχής⁷¹. Παράλληλα, η νέα πολιτική για την υπαίθρο επισημαίνει τη σημασία συμμετοχής στην ανάπτυξη όλων των τομέων της οικονομίας και την ενδυνάμωση των πολλαπλασιαστικών επιδράσεων στην τοπική οικονομία αλλά και την ανάγκη προσαρμογής της πολιτικής σε τοπικές απαιτήσεις, ανάγκες και δυνατότητες, μέσω πολυσυλλεκτικών διαδικασιών σχεδιασμού «εκ των κάτω προς τα άνω»⁷².

Η εφαρμογή των Ο.Π.Α.Α.Χ. προσανατολίστηκε σε προσδιορισμένες προβληματικές αγροτικές περιοχές, μικροπεριφέρειες προγραμματισμού. Τα κριτήρια καθορισμού τους⁷³ είναι: η ορεινότητα, η σχετικά μεγάλη μείωση του

⁶⁹ Τα Ο.Π.Α.Α.Χ. υλοποιήθηκαν για πρώτη φορά κατά την 3η προγραμματική περίοδο (2000-2006) στο πλαίσιο του Άξονα VII του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη-Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006» (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.) του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΠ.Α.Α.Τ.) και του Άξονα IV του «Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (Π.Ε.Π.) Ηπείρου».

⁷⁰ Βλ. σχετικά Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης-Ανασυγκρότησης της Υπαίθρου 2000-2006, Μέτρο 7.4. Οδηγός εφαρμογής», Αθήνα 2003.

⁷¹ Βλ. σχετικά Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, Άξονας Προτεραιότητας 7», (http://www.minagric.gr/greek/data/ep_anartyxh/ep_kefII_4.7.doc).

⁷² *Ibid.*

⁷³ *Ibid.*

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

πληθυσμού και της συνολικής απασχόλησης ως προς τον μέσο όρο της περιφέρειας, ο σημαντικός αλλά φθίνων ρόλος του πρωτογενούς τομέα στην τοπική οικονομική δραστηριότητα, η σταδιακή ανάδειξη νέων μορφών οικονομικής δραστηριότητας (αγροτουρισμός, βιοτεχνία, οικοτεχνία κ.ά.), η απομάκρυνση από τα κυριότερα τοπικά κέντρα οικονομικής δραστηριότητας και οι ελλείψεις στην τεχνική υποδομή, η περιορισμένη διάχυση πολλαπλασιαστικών αποτελεσμάτων από τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις της τελευταίας δεκαετίας.

Για τον ίδιο λόγο και με ανάλογους στόχους επιλέχθηκαν περιοχές που οι παραπάνω δράσεις άφησαν ακάλυπτες για το Ο.Π.Α.Α.Χ. στο πλαίσιο του Π.Ε.Π. 2000-2006⁷⁴. Και εδώ, η στρατηγική για την αγροτική ανάπτυξη αναζητά χωρικές και τομεακές προτεραιότητες με στόχο τη συνολική και βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η πολιτική υλοποιήθηκε με την εφαρμογή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων σε επιλεγμένες ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, περιοχές-ζώνες του αγροτικού χώρου που χαρακτηρίζονται έντονα⁷⁵ από απομόνωση, μειονεκτικότητα, αναξιοποίητο δυναμισμό.

Στόχος η παραγωγική ανασυγκρότηση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών με την ενδυνάμωση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας, την υποστήριξη της ανάπτυξης εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων, την ενίσχυση της απασχόλησης και του βιοτικού επιπέδου, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Στην τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο, ο Άξονας 3 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013⁷⁶ αποτελεί τη συνέχεια των Ο.Π.Α.Α.Χ. τόσο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων όσο και του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών (ορεινές, μειονεκτικές, πεδινές) και την «ποιίκιση» της αγροτικής οικονομίας. Οι παραπάνω στόχοι θα υλοποιηθούν με δράσεις για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό, υπηρεσίες, ανακαίνιση και ανάπτυξη οικισμών, διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς, ανάπτυξη υποδομών ευρυζωνικής πρόσβασης, ποίκιση προς μη γεωργικές δραστηριότητες, στήριξη δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων και ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων⁷⁷.

⁷⁴ Π.Ε.Π., Άξονας IV «Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου».

⁷⁵ Βλ. σχετικά Π.Ε.Π. Ηπείρου. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, 2000-2006, <http://www.peproe.gt/ed/oraax/programmata.htm>.

⁷⁶ Ο Άξονας III του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» αφορά, κυρίως, αγροτικές περιοχές παρέμβασης των Ο.Π.Α.Α.Χ. στο πλαίσιο i) του Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. 2000-2006 του ΥΠ.Α.Α.Τ. ii) του Άξονα IV του Π.Ε.Π.

⁷⁷ Βλ. σχετικά Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλατζής"», Ειδική Γραμματεία Προγραμματισμού και Εφαρμογών Γ' Κ.Π.Σ., 6η έκδ., Αθήνα 2009.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Στο Παράρτημα γίνεται εκτενής περιγραφή της επενδυτικής προσπάθειας των Ο.Π.Α.Α.Χ. Ο Χάρτης 10 δείχνει τη χωρική συγκέντρωση των επενδύσεων των ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. στην τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο.

B. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER εντάσσεται στη νέα πολιτική προσέγγισης για την αγροτική ανάπτυξη, στηριζόμενη στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε τοπικό επίπεδο⁷⁸. Πρώτη φάση υλοποίησης της Πρωτοβουλίας είναι το LEADER I (1991-1993), ακολούθησε το LEADER II (1994-1999) και κατά την 3η Προγραμματική Περίοδο συνεχίστηκε με το LEADER+ (2000-2006), το οποίο και κινήθηκε στη λογική των προηγούμενων εφαρμογών θέτοντας σε επίπεδο πρόθεσης δύο βασικούς αναπτυξιακούς στόχους: την ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών και την ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής⁷⁹.

Την τρέχουσα Προγραμματική Περίοδο η Πρωτοβουλία LEADER ενσωματώθηκε στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 αποτελώντας τον 4ο άξονα «Εφαρμογή της προσέγγισης LEADER». Το πρόγραμμα προωθεί στρατηγικές τοπικές ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα σε ορεινές, μειονεκτικές, αλλά και πεδινές περιοχές από Ομάδες Τοπικής Δράσης.

Οι δράσεις αποσκοπούν στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων, στη στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων, στην ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων, στην ποίκιλη προς μη γεωργικές δραστηριότητες, σε βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό, στην ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, καθώς και στη διατήρηση και αναβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς⁸⁰.

Στο Παράρτημα γίνεται εκτενής περιγραφή της επενδυτικής προσπάθειας της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER. Ο Χάρτης 11 δείχνει τη χωρική συγκέντρωση των επενδύσεων των έργων, τα οποία υλοποιήθηκαν και στις τρεις περιόδους της Πρωτοβουλίας LEADER.

⁷⁸ Βλ. *Ibid.*

⁷⁹ Βλ. σχετικά Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+ (2000-2006), Αναθεώρηση», τόμ. Α', Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Κ.Π. LEADER+, 2004 (http://www.leader-plus.gr/documents/operational_programme_review.pdf).

⁸⁰ Βλ. «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλτατζής"», *op.cit.*

2. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Όπως προέκυψε από την ανάλυση των στοιχείων, στο πλαίσιο εφαρμογής των Ο.Π.Α.Α.Χ. υλοποιήθηκαν έργα για ίδρυση νέων και βελτίωση υπαρχόντων χώρων εστίασης και καταλυμάτων, ίδρυση πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, βιοτεχνικών μονάδων, προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού για την εξασφάλιση οικονομικής και κοινωνικής αναβάθμισης των αγροτικών περιοχών, την ενίσχυση της απασχόλησης, την ανάπτυξη εναλλακτικών οικονομικών δραστηριοτήτων και την ενδυνάμωση της επιχειρηματικότητας. Επίσης, υλοποιήθηκαν έργα για την ανάδειξη στοιχείων της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ για τη βελτίωση των υποδομών, της ποιότητας ζωής και την προστασία του περιβάλλοντος υλοποιήθηκαν δημόσια έργα και έργα μη δημόσιας δασοπονίας σε περιοχές των Ο.Π.Α.Α.Χ. αντίστοιχα.

Παρά την πρόθεση για ολοκληρωμένη χωρική θεώρηση της υπαίθρου, όπως προκύπτει από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων, τα υλοποιημένα έργα παρουσιάζουν χωρική συγκέντρωση καλύπτοντας μικρή επιφάνεια των περιοχών παρέμβασης και συγκεντρώνονται κυρίως γύρω από περιοχές που παρουσιάζουν έντονη τουριστική δραστηριότητα. Δεν επιτεύχθηκε επομένως ο στόχος της κοινωνικής και χωρικής συνοχής.

Από την έρευνα πεδίου⁸¹ του έργου διαπιστώθηκε ότι, παρά τις προθέσεις, οι δράσεις των Ο.Π.Α.Α.Χ. δεν εξειδικεύτηκαν ανά δημοτικό διαμέρισμα ή ανά νομό, με αποτέλεσμα να μη ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες των περιοχών και να μην πραγματοποιηθούν επενδύσεις σε περιοχές που εμφανίζουν αναπτυξιακή υστέρηση. Παράλληλα, ενώ αρχικά υπήρξε ισορροπημένη κατανομή των επενδύσεων ανά δράση, στη διάρκεια των προγραμμάτων και ανάλογα με το επενδυτικό ενδιαφέρον, μεταφέρθηκε η χρηματοδότηση από δράσεις για τις οποίες δεν υπήρξε επενδυτικό ενδιαφέρον σε άλλες όπου εκδηλώθηκε ενδιαφέρον ανεξάρτητα από τη σημασία και προτεραιότητας της δράσης. Ή, ακόμη, μειώθηκε το ποσοστό της δημόσιας συμμετοχής ανά επένδυση προκειμένου να ενταχθούν περισσότεροι επενδυτές στο πρόγραμμα.

Στο πλαίσιο της χρηματοδότησης για έργα στις περιοχές παρέμβασης των Ο.Π.Α.Α.Χ. αξιοποιήθηκαν κυρίως προτάσεις επιχειρησιακών σχεδίων για δημόσια έργα. Οι περισσότεροι φάκελοι υποψηφιότητας που διέθεταν τα βασικά κριτήρια επιλεξιμότητας και υποβλήθηκαν στην περιφέρεια εντάχθηκαν στο πρόγραμμα.

Όσον αφορά την Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER, ο σχεδιασμός και η διαχείριση της οποίας πραγματοποιείται σε τοπικό επίπεδο από τις τοπικές ομά-

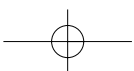
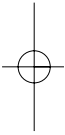
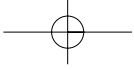
⁸¹ Πρόκειται για συνεντεύξεις και ειδικά σχεδιασμένα ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν στις Αναπτυξιακές Εταιρείες της Περιφέρειας την περίοδο Νοεμβρίου 2009-Απριλίου 2010.

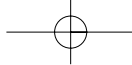
δες δράσης⁸², χρηματοδότησε σε γενικές γραμμές τις ίδιες δράσεις με τα Ο.Π.Α.Α.Χ.

Μέσω των επενδύσεων που χρηματοδοτήθηκαν από τις δράσεις της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER για την ίδρυση και τον εκσυγχρονισμό χώρων εστίασης και καταλυμάτων, επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων, βιοτεχνικών μονάδων, και τον προσανατολισμό σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού έγινε προσπάθεια να υλοποιηθεί ο στόχος για τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με την παροχή συμπληρωματικού εισοδήματος και μείωση της ανεργίας. Μέσω των μονάδων πρώτης μεταποίησης γεωργικών προϊόντων και των βιοτεχνικών μονάδων έγινε προσπάθεια προώθησης της τοπικής παραγωγής και διασύνδεσής της με τον αγροτουριστικό τομέα. Παράλληλα, η χρηματοδότηση για την προβολή του τόπου και την ανάδειξη ορισμένων περιοχών σε τουριστικούς προορισμούς συνέβαλε στη μερική άρση της απομόνωσης των περιοχών αυτών, ενώ οι επενδύσεις για την ανάδειξη στοιχείων της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς συνέβαλαν μερικώς στη διαφύλαξη του τοπίου και της κληρονομιάς.

Ολοκληρώνοντας, διαπιστώνεται ότι τα Ο.Π.Α.Α.Χ. και LEADER I, LEADER II και LEADER+ λειτούργησαν για την ανάδειξη, στήριξη και προώθηση της τοπικής παραγωγής των μεμονωμένων περιοχών, στις οποίες υλοποιήθηκαν, δίχως όμως να έχουν συντελέσει σε ολοκληρωμένη διαχείριση της πολυλειτουργικότητας του αγροτικού χώρου. Παρά την πρόθεση και τους στόχους των επιχειρησιακών σχεδίων των Ο.Π.Α.Α.Χ., τόσο το πρόγραμμα αυτό όσο και το LEADER δεν φαίνεται να λειτούργησαν ως μια αποτελεσματική πολιτική χωρικής και κοινωνικής συνοχής για την Ήπειρο προσανατολισμένα στις ιδιαίτερες των χωρικών ενοτήτων.

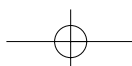
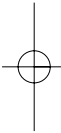
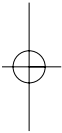
⁸² Οι τοπικές ομάδες δράσης αφορούν ένα σύνολο ατόμων ή και συλλογικών φορέων του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα που συνδέονται με εταιρική σχέση/σύμπραξη, όπου σχεδιάζουν και διαχειρίζονται την κοινοτική πρωτοβουλία σε τοπικό επίπεδο. Δηλαδή, είναι υπεύθυνοι για την εκπόνηση και την υλοποίηση του στρατηγικού σχεδίου στην περιοχή εφαρμογής. Αναλυτικά βλ. Μανωλοπούλου, Α., «Από το μονοδραστήριο αγροτικό χώρο στην πολυλειτουργική ύπαιθρο. Προβλήματα, προοπτικές», διπλωματική εργασία (αδημοσίευτη), Διεπιστημονικό-Διατηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Ε.Μ.Π., Αθήνα 2009.

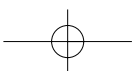
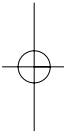
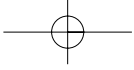

VI

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τη μέχρι σήμερα εμπειρία από τα έργα που υλοποιήθηκαν και τη μεθοδολογία που αναπτύξαμε για τη διερεύνηση της διάρθρωσης δυνάμει παραγωγικών δικτύων στην Περιφέρεια Ηπείρου, αναζητούνται μέτρα και δράσεις τα οποία⁸³:

- θα ενισχύσουν το εισόδημα των αγροτικών νοικοκυριών, θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής, θα ενισχύσουν την κοινωνική και χωρική συνοχή,
- θα διαφοροποιήσουν τη μέχρι σήμερα γεωγραφία της επενδυτικής προσπάθειας,
- θα ενισχύσουν την πολυλειτουργικότητα εντός των δυνάμει δικτύων και της ευρύτερης περιοχής στην οποία εντάσσονται αυτά, κάτι που επιβάλλει τη συντονισμένη υλοποίησή τους,
- θα βελτιώσουν και θα αναπτύξουν περαιτέρω τον εκσυγχρονισμό του γεωργικού τομέα, θα ενισχύσουν την καινοτομία και την αναδιάρθρωση σε αυτόν και θα συμβάλουν στην άρση της μονοκαλλιέργειας,
- θα συμβάλουν στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα και στη βελτίωση της παραγωγικότητας του κεφαλαίου και της εργασίας με κατάλληλες επενδύσεις στον γεωργικό τομέα και σε λοιπούς τομείς, με τη βελτίωση και ανάπτυξη εγχειοβελτιωτικών έργων και υποδομών,
- θα συνδέσουν τις τριτογενείς δραστηριότητες και την πολιτιστική φαινομενολογία των οικιστικών πλεγμάτων με τον αγροτικό χώρο, και
- θα προστατεύσουν και θα αξιοποιήσουν τα φυσικά διαθέσιμα, ορεινούς όγκους, δάση, υδάτινους όγκους, εύθραυστα οικοσυστήματα κ.ά.

Τα μέτρα και οι δράσεις που παρατίθενται παρακάτω βασίζονται στα πορίσματα του ερευνητικού έργου και για να είναι συμβατά με την αναπτυξιακή πολιτική, έχουν συμπεριλάβει μέτρα και δράσεις, κυρίως, του Π.Ε.Π. της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 για τη χωρική ενότητα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου και ειδικότερα του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλτατζής"»⁸⁴.

⁸³ Βλ., επίσης, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλτατζής"», Άξονες I, II, III, IV, *op.cit.*

⁸⁴ Τα μέτρα και οι δράσεις που υιοθετεί το ερευνητικό έργο εναρμονίζονται με εκείνα των αξόνων του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλτατζής"», *op.cit.*: Άξονας I: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας, Άξονας II: Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου, Άξονας III: Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας, Άξονας IV: Εφαρμογή της προσέγγισης LEADER.

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Ο προγραμματισμός και η υλοποίηση των μέτρων και δράσεων χρειάζεται διανομαρχιακή συνεργασία, συντονισμό, αξιολόγηση και παρακολούθηση των επιπτώσεων με ειδικά σχεδιασμένο παρατηρητήριο. Η ενεργός συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης και η συμμετοχή των κατοίκων στην αξιολόγηση της διαδικασίας υλοποίησης και των επιπτώσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας στην αναπροσαρμογή των μέτρων και δράσεων, ανάλογα με τις συνθήκες που διαμορφώνονται.

Τα μέτρα και οι δράσεις που αφορούν τα διαθρωπικά ζητήματα (έργα αναδασμών, εγγειοβελτιωτικά έργα, αγροτική οδοποιία, αγροτικό εξηλεκτρισμό, αναδιάρθρωση της παραγωγής, βιολογικές μέθοδοι παραγωγής φυτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, κατοχύρωση προϊόντων ονομασίας προέλευσης και γεωγραφικής ένδειξης, ενίσχυση της καθετοποίησης της παραγωγής, επαγγελματική κατάρτιση) καθώς και στην προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, παρουσιάζονται ολοκληρωμένα στο Παράρτημα.

Παρακάτω, παρουσιάζονται ενδεικτικά μέτρα και δράσεις με έμφαση στην πολυλειτουργικότητα με παράδειγμα το οικιστικό πλέγμα I⁸⁵:

- περαιτέρω ενίσχυση των γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών. Ανάπτυξη συνεργειών με μη αγροτικές δραστηριότητες, με στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης,
- προστασία των πολλών και ευαίσθητων οικισμών στη χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2 και κυρίως Α1, η οποία περιλαμβάνει και μικρούς παράκτιους οικισμούς,
- έλεγχο της φέρουσας περιβαλλοντικής και τουριστικής ικανότητας,
- ενίσχυση-βελτίωση του κτιριακού αποθέματος,
- ενίσχυση-βελτίωση τεχνικών υποδομών και κοινωνικού εξοπλισμού,
- ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού,
- προστασία και ανάδειξη ευαίσθητου παραδοσιακού οικιστικού περιβάλλοντος, δηλαδή:
 - ✓ μέτρα και δράσεις για την ανάδειξη της τοπικής φυσιογνωμίας και του παραδοσιακού περιβάλλοντος,
 - ✓ μέτρα και δράσεις για τη διατήρηση και ανάδειξη του αρχιτεκτονικού πλούτου (δημιουργία και αποκατάσταση πλατειών, πλακοστρώσεις, πεζοδρομήσεις κ.ά.),
 - ✓ μέτρα και δράσεις για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, των παραδοσιακών οικισμών (αποκατάσταση όψεων και κτιρίων),

⁸⁵ Για μέτρα και δράσεις με έμφαση στην πολυλειτουργικότητα για τα οικιστικά πλέγματα II, III, IV, V, VI, VII, VIII, βλ. αναλυτικά στο ερευνητικό έργο.

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

- ✓ μέτρα και δράσεις για την αποκατάσταση κατοικιών (στέγες κ.ά.). Κατά προτεραιότητα θα εντάσσονται περιοχές όπου έχουν υλοποιηθεί τα απαραίτητα δίκτυα ύδρευσης και αποχέτευσης,
- ✓ μέτρα και δράσεις για τη διατήρηση και αναβάθμιση πολιτιστικών χαρακτηριστικών της αγροτικής υπαίθρου (γεφύρια, μύλοι, πατητήρια, βρύσες κ.ά.),
- ✓ μέτρα και δράσεις για αποκατάσταση κτιρίων, κυρίως κηρυγμένων διατηρητέων, που θα χρησιμοποιηθούν ως μουσεία ή θα στεγάσουν πολιτιστικές δραστηριότητες.

1. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Το ερευνητικό έργο ανέδειξε σημαντικά ζητήματα που συνδέονται με την αναπτυξιακή δυναμική στην Περιφέρεια Ηπείρου – στους χωρικούς θυλάκους του δυνάμει δικτύου γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών, καθώς και στα οικιστικά πλέγματα εντός και εκτός ακτίνας επιρροής αστικών κέντρων. Ένα από τα ζητήματα αυτά αφορά την ανάγκη διαχρονικής παρακολούθησης των μεταβολών των αναπτυξιακών παραμέτρων. Η κατάρτιση πλέγματος δεικτών για τη διαχρονική αξιολόγηση/ιεράρχηση και τεκμηρίωση των σχετικών πολυθεματικών αναπτυξιακών παραμέτρων είναι ιδιαίτερης σημασίας. Η διαχρονική παρακολούθηση θα αναδεικνύει τις εξελίξεις στα ζητήματα που αφορούν το εισόδημα και την ποιότητα ζωής των κατοίκων, τα διαρθρωτικά ζητήματα στις αγροτικές περιοχές, τις συνέργειες αγροτικού και μη αγροτικού χώρου, την πολιτιστική κληρονομιά. Θα συμβάλει στην αξιολόγηση της αποδοτικότητας των αναπτυξιακών μέτρων και δράσεων, στη συστηματική ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών για την πορεία και αποτελεσματικότητα των αναπτυξιακών πολιτικών.

Το πλέγμα δεικτών, σε συνδυασμό με ειδικά σχεδιασμένες βάσεις δεδομένων, μπορεί να καταγράφει και να αξιολογεί χωρικά προσδιορισμένες αναπτυξιακές παραμέτρους ώστε να αποτελεί την υποδομή για τη σύσταση Παρατηρητηρίου από την Περιφερειακή Διοίκηση και η Αυτοδιοίκηση⁸⁶. Το Παρατηρητήριο μπορεί να στοιχειοθετήσει ένα μητρώο τεκμηρίωσης και αξιολόγησης κοινωνικών και χωρικών δεδομένων, το οποίο θα αναδεικνύει τις κοινωνικές δυναμικές και τις απόψεις των κατοίκων, θα στηρίζει διαχρονικά τις αναπτυξιακές επιλογές και θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Περιφέρεια Ηπείρου.

⁸⁶ Βλ. εκτενή ανάλυση σχεδιασμού Παρατηρητηρίων στα Βαλεριάνου, Κ., Παναγιωτάτου, Ε. (επιμ.), και Σαγιάς, Ι., Κλαμπατσέα, Ε. (σύμβουλοι), *Παρατηρώντας τον Πειραιά...*, Ε.Μ.Π.-Δήμος Πειραιά, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2006· Κλαμπατσέα, Ε., Παναγιωτάτου, Ε. (επιμ.), και Σαγιάς, Ι. (σύμβουλος), *Παρατηρώντας το Αιγαίο...*, Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα 2007· *Παρατηρώντας τον Πειραιά... II, op.cit.*

ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Ειδικότερα, με την ανάπτυξη και διαχείριση ενός τέτοιου εργαλείου η Περιφερειακή Διοίκηση και η Αυτοδιοίκηση έχουν τη δυνατότητα:

- να υιοθετούν και να προωθούν πολιτικές για τα διαρθρωτικά ζητήματα του γεωργικού τομέα, όπως ο αναδασμός, τα εγχειοβελτιωτικά έργα, η αγροτική οδοποιία, οι τεχνικές και κοινωνικές υποδομές κ.ά.,
- να ενισχύουν τις συνέργειες αγροτικού και μη αγροτικού χώρου,
- να υιοθετούν εξειδικευμένες πολιτικές για την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, παροχή κινήτρων για προσέλκυση νέων κατοίκων, ιδιαίτερα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές που χαρακτηρίζονται από πληθυσμιακή απομείωση. Να υιοθετούν πολιτικές συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης, εξειδίκευσης και εφαρμογής νέων τεχνολογιών,
- να υιοθετούν πολιτικές για την προστασία και αξιοποίηση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, με ιδιαίτερη έμφαση στα δάση, στη γεωργική γη, στους βοσκοτόπους, στα νερά κ.ά.,
- να αξιοποιούν το κτιριακό απόθεμα και την πολιτιστική κληρονομιά, με στόχο να αναζωογονήσουν τα πλέγματα των οικισμών.

Η ενημέρωση και η επικαιροποίηση του πλέγματος δεικτών μέσα από έναν ευέλικτο σχεδιασμό της βάσης δεδομένων μπορεί:

- να εμπλουτίζει και να προσαρμόζει διαχρονικά το Παρατηρητήριο με νέα δεδομένα και στοιχεία, ώστε να αναδεικνύονται οι ιδιομορφίες, ανάγκες και δυνατότητες των υπό εξέλιξη δικτύων δυναμικών γεωργικών και κτηνοτροφικών περιοχών και των οικιστικών πλεγμάτων,
- να συνδεθεί με άλλα εθνικά/παγκόσμια παρατηρητήρια και τράπεζες πληροφοριών,
- να αξιοποιεί το μηχανισμό ειδικών προγραμμάτων χρηματοδότησης.

Ενδεικτικοί Δείκτες Παρατήρησης⁸⁷:

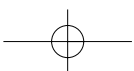
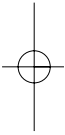
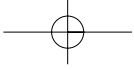
- *Δείκτης γεωγραφικής κατανομής και πυκνότητας πληθυσμού:*
Δείκτης γήρανσης και εξάρτησης,
- *Δείκτες κοινωνικοεπαγγελματικής διάρθρωσης⁸⁸:*
Δείκτης συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης,

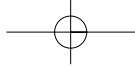
⁸⁷ Βλ. σχετικά Παπαδόπουλος, Α.Γ., Χαλκιάς, Χ., και Φάκα, Α., «Η επανεξέταση της ελληνικής υπαίθρου μέσα από δυναμική μεθοδολογική προσέγγιση και την αξιοποίηση των γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 125/Α (2008), σ. 99-129.

⁸⁸ Βλ. σχετικά Dantsisa, T., Douma, C., Giourga, C., Loumou, A., Polychronaki, E.A. «A methodological approach to assess and compare the sustainability level of agricultural plant production systems», *Ecological Indicators* 10 (2010), σ. 256-263· Εfstratoglou, S., «Pluriactivity in different socio-economic contexts: A test of the push-pull hypothesis in Greek farming», *Journal of Rural Studies* 6/4 (1990), σ. 407-413.

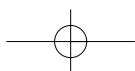
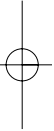
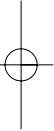
ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ, ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

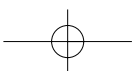
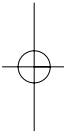
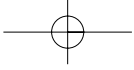
- *Δείκτης ανεργίας,*
- *Δείκτες κατανομής γεωργικών/κτηνοτροφικών χρήσεων:*
Δείκτης μέσου μεγέθους καλλιεργούμενων εκτάσεων,
Δείκτης χιλιομέτρων αγροτικού οδικού δικτύου,
Δείκτης χιλιομέτρων αρδευτικού δικτύου,
- *Δείκτης ελέγχου ποιότητας υδάτινων πόρων:*
Δείκτης ελέγχου νιτρορρύπανσης,
Δείκτης επάρκειας υδατικών διαθεσίμων,
- *Δείκτης ποσοστού μείωσης της ποσότητας της βόσκησης:*
Δείκτης εξέλιξης φέρουσας ικανότητας βοσκοτόπων,
- *Δείκτης παραγόμενης ποσότητας βιολογικών προϊόντων και Π.Ο.Π./ Π.Γ.Ε.,*
- *Δείκτης πλήθους παραγωγών βιολογικών προϊόντων,*
- *Δείκτης αριθμού μεταποιητικών επιχειρήσεων,*
- *Δείκτης φέρουσας παραθεριστικής και τουριστικής ικανότητας:*
Δείκτης συνόλου κλινών σε τουριστικά καταλύματα,
Δείκτης ποσοστού εξοχικών και δευτερευουσών κατοικιών στο απόθεμα κανονικών κατοικιών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαλεριάνου, Κ., «Μετασχηματισμοί στον σύγχρονο αστικό χώρο», διδακτορική διατριβή (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2006.

Βαλεριάνου, Κ., Μάρκου, Μ., Μανωλοπούλου, Α., Μουκούλης, Π., Σαγιάς, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., *Μεθοδολογία εντοπισμού και αξιολόγησης περιοχών για ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αγροτικής αναγέννησης*, ερευνητικό έργο, Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Περιφέρεια Ηπείρου, Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή, Αθήνα 2010.

Βαλεριάνου, Κ., Μουκούλης, Π., Σαγιάς, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., *Παρατηρώντας τον Πειραιά... II*, Ε.Μ.Π.-Δήμος Πειραιά, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2008.

Βαλεριάνου, Κ., Παναγιωτάτου, Ε. (επιμ.), και Σαγιάς, Ι. Κλαμπατσέα, Ε. (σύμβουλοι), *Παρατηρώντας τον Πειραιά...*, Ε.Μ.Π.-Δήμος Πειραιά, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2006.

Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Ρ. Κλουτσιωτή, Π. Κουρτέση, «Χωροταξικό σχέδιο Νομού Άρτας», Γ' Φάση: «Οριστική πρόταση 4», Αθήνα 2001.

Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Prisma (Φ. Παπαγεωργίου, Ν. Βαρελίδης, Γ. Σκλαβούνος), «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Θεσπρωτίας», Γ' Φάση: «Οριστική πρόταση», Αθήνα 2001.

Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Team4 Ε.Ε.-Ο.Μ.Α.Σ. Ε.Π.Ε. (συντονιστής Ι. Καρανίκας), «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Ιωαννίνων», Γ' Φάση, Αθήνα 2001.

Γενική Γραμματεία Περιφέρειας Ηπείρου, Εταιρεία Διαχείρισης Τεχνικής Βοήθειας, Μελέτη: Σ. Τσακίρης και συνεργάτες, «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Νομού Πρέβεζας», Γ' Φάση, Αθήνα 2002.

Cloke, P., «Rural geography and political economy», στο Peet, R., και Thrift, N. (επιμ.), *New Models in Geography*, τόμ. 2, Routledge, London 1989.

Dantsisa, T., Douma, C., Giourga, C., Loumou, A., Polychronaki, E.A., «A methodological approach to assess and compare the sustainability level of agricultural plant production systems», *Ecological Indicators* 10 (2010), σ. 256-263.

Efstratoglou, S., «Pluriactivity in different socio-economic contexts: A test of the push-pull hypothesis in Greek farming», *Journal of Rural Studies* 6/4 (1990), σ. 407-413.

Κλαμπατσέα, Ε., Παναγιωτάτου, Ε. (επιμ.), και Σαγιάς, Ι. (σύμβουλος), *Παρατηρώντας το Αιγαίο...*, Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Αθήνα 2007.

Κουτσόπουλος, Κ., *Εφαρμογές γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών με τη χρήση λογισμικού ArcGIS*, Παπασωτηρίου, Αθήνα 2003.

Lefebvre, H., *Δικαίωμα στην πόλη: Χώρος και πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα 1977.

Μανωλοπούλου, Α., «Από το μονοδραστήριο αγροτικό χώρο στην πολυλειτουργική ύπαιθρο. Προβλήματα, προοπτικές. Μελέτη περίπτωσης: Δήμοι Ευρωστίνης, Ξυλοκάστρου και Φενεού Κορινθίας», διπλωματική εργασία (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Διεπιστημονικό-Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Αθήνα 2009.

Μάρκου, Μ., «Μορφές και διαδικασίες οικειοποίησης του χώρου στο δυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου Αττικής», διδακτορική διατριβή (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2001.

Μάρκου, Μ., Σαγιάς, Ι., και Παναγιωτάτου, Ε., «Χώρος και παραγωγική διαδικασία: Εξέλιξη της προβληματικής», στο *Μελέτη και έρευνα προβλημάτων δυσλειτουργίας των ΜΜΕ σε σχέση με την πολεοδομική οργάνωση*, Ε.Μ.Π.-Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ., Αθήνα 1995.

Μουκούλης, Π., «Σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και επιπτώσεις της στις δομές, στην οργάνωση και στη λειτουργία του αστικού χώρου», διπλωματική εργασία (αδημοσίευτη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού, Αθήνα 2006.

Μουκούλης, Π., και Σαγιάς, Ι., «Η κοινωνικο-επαγγελματική φυσιογνωμία, το κτιριακό απόθεμα και οι όψεις της αστικής ανάπτυξης στη σύγχρονη Αθήνα», Εισήγηση στο 8ο Πανελλήνιο Γεωγραφικό Συνέδριο της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας, Αθήνα 2007.

Μπακαούκας, Μ., «Διαδικασίες "εξευγενισμού" (gentrification) στον εύθραστο ελληνικό νησιωτικό χώρο. Ανισότητες, αντιφάσεις, διλήμματα. Ο ρόλος του σχεδιασμού», διδακτορική διατριβή (σε εξέλιξη), Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Αθήνα.

Marsden, T., «Towards the political economy of pluriactivity», *Journal of Rural Studies* 6/4 (1990), σ. 375-382.

Οικονόμου, Δ., «Σύγχρονες τάσεις στη χωροταξική οργάνωση της ελληνικής βιομηχανίας: Αναδιάρθρωση του κεφαλαίου, αποκέντρωση και χωρικός καταμερισμός της εργασίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 76 (1990), σ. 3-39, ιδ. σ. 11.

Παναγιωτάτου, Ε., *Συμβολή σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική*, Ε.Μ.Π., Αθήνα 1988.

Παπαδασκαλόπουλος, Α., *Μέθοδοι περιφερειακής ανάλυσης*, Παπαζήσης, Αθήνα 1995, σ. 87.

Παπαδόπουλος, Α., *Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*, Gutenberg, Αθήνα 2004.

Παπαδόπουλος, Α.Γ., Χαλκιάς, Χ., και Φάκα, Α. «Η επανεξέταση της ελληνικής υπαίθρου μέσα από δυναμική μεθοδολογική προσέγγιση και την αξιοποίηση των γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 125/Α (2008), σ. 99-129.

Περιφέρεια Ηπείρου, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης, «Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) Ηπείρου», 2000-2006.

Πετράκος, Γ., και Ψυχάρης, Γ., «Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Μια εναλλακτική μέθοδος υπολογισμού», *Τεχνικά Χρονικά* 1-2 (2003), Τ.Ε.Ε., ΙΙ.

Ρόκος, Δ. (επιμ.), *Επιστήμες και περιβάλλον στα τέλη του αιώνα. Προβλήματα και προοπτικές*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1995.

Ρόκος, Δ., «Αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη. Για έναν ειρηνικό και καλύτερο κόσμο», στο *Περιβάλλον και Ανάπτυξη: Διαλεκτικές σχέσεις και διεπιστημονικές προσεγγίσεις*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 2005.

Σαγιάς, Ι., «Κοινωνικός και χωρικός καταμερισμός εργασίας στον αστικό χώρο. Το παράδειγμα των βιομηχανικών και βιοτεχνικών δραστηριοτήτων στο Νομό Αττικής, 1978-1988», διδακτορική διατριβή, Ε.Μ.Π., Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Τομέας Πολεοδομίας-Χωροταξίας, Αθήνα 2001.

Τέκμωρ Α.Ε.-Τεχνικοοικονομικοί Σύμβουλοι Διοίκηση και Ανάπτυξης, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Δήμου Ιωαννιτών», Β' Φάση: «Επιχειρησιακός σχεδιασμός και οικονομικός προγραμματισμός», Ιωάννινα 2009.

Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., Διεύθυνση Χωροταξίας, Μελέτη: Φ. Παπαγεωργίου, «Μελέτη χωροταξικού σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου», Αθήνα 2000, σ. 5.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης-Ανασυγκρότησης της Υπαίθρου 2000-2006, Μέτρο 7.4. Οδηγός εφαρμογής», Αθήνα 2003.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Προγραμματισμού και Εφαρμογών Γ' Κ.Π.Σ., «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013 "Αλέξανδρος Μπαλαταζής"», 6η έκδ., Αθήνα 2009.

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Κ.Π. LEADER+, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+ (2000-2006), Αναθεώρηση», τόμ. Α', Αθήνα 2004 (http://www.leader-plus.gr/documents/operational_programme_review.pdf, προσπελάστηκε στις 5.5.2010).

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου, Άξονας Προτεραιότητας 7» (http://www.minagric.gr/greek/data/ep_anartyxh/ep_kefII_4.7.doc, προσπελάστηκε στις 17.5.2010).

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα για την προγραμματική περίοδο 2000-2006», Αθήνα 2000.

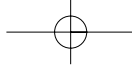
Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου για την Προγραμματική Περίοδο 2007-2013», Αθήνα 2007.

Φ.Ε.Κ. 594/Δ/30.11.1978, «Παραδοσιακοί οικισμοί και ιστορικά κέντρα».

Φ.Ε.Κ. 1451/Β/6.10.2003, «Έγκριση περιφερειακού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου», Απόφαση Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε. 25301/25.6.2003.

Φ.Ε.Κ. 261/Α/23.12.2004, Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004.

Woods, M., *Rural Geography*, Sage, London 2005.

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

www.epirusa.gr

www.peproe.gr/ed/opaax/programmata.htm

listedmonuments.culture.gr

<http://webhelp.esri.com>

www.openstreetmap.org

maps.google.com

titan.chi.civil.ntua.gr/website/greece/viewer.htm

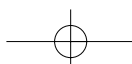
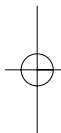
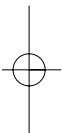
www.itia.ntua.gr/filotis

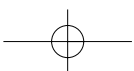
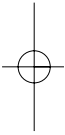
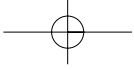
www.ekby.gr/ekby/el/Natura2000_main_el.html#datasets

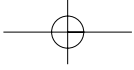
www.gdem.aster.ersdac.or.jp

http://www.minagric.gr/greek/data/ep_anaptyxh/ep_kefII_4.7.doc

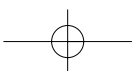
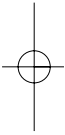
<http://www.peproe.gr/ed/opaax/programmata.htm>

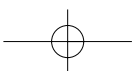
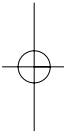
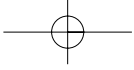

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

αγροτική παραγωγή/αναδιάρθρωση/καθετοποίηση 21, 22, 31-33, 45, 50, 52, 77, 78, 157, 158

γεωργική παραγωγή 31, 47, **48, 49, 61-65**, 78, **128-147**, 151, 154, 157-159

κτηνοτροφική παραγωγή 47, **48-50, 61-65**, 78, **128-147**, 157-159

αγροτικοί οικισμοί 22, 24, 33, 34, **128-149**

φυσικά-περιβαλλοντικά διαθέσιμα/φυσικός-περιβαλλοντικός πλούτος/
φυσικοί-περιβαλλοντικοί πόροι 25, 31-34, 44-46, 51, 53, 54, 61-65, 69, 72,
77, 78, 80, 87, **128-147**, 152, 154, 155, 157-159, **165-170**

πολιτιστικά διαθέσιμα/πολιτιστικός πλούτος/πολιτιστικοί πόροι 23,
31-34, 40-46, 61-65, 69, 71-73, 77-80, **102, 103, 128-147**, 150-155, 164, 165, 170

**αλληλεξαρτήσεις παραγωγικές, χωρικές/αλληλεπιδράσεις/
διασυνδέσεις/συσχετίσεις/συνέργειες/συμπληρωματικότητα
δραστηριοτήτων** 22-26, 31-34, 39, 45, 47, 52, 53, 77, 78, 80

εταιρικήτητα πόλης-υπαίθρου 21, 32, 33, 80

αναγέννηση/ανασυγκρότηση της υπαίθρου 23, 32, 69, 70, 156-158

διαχρονική παρατήρηση και αξιολόγηση 79-81

παρατηρητήριο 78-81

δείκτες παρατήρησης 79-81

**δυνάμει οικιστικά πλέγματα/οικιστικό πλέγμα I, II, III, IV, V, VI, VII,
VIII** 24, 34, 35, 39, 47, 50, 52, **61-65, 77-79**, 80, **113-115, 128-149**

νέες συναρθρώσεις 24-26, 50, 52, 56, 61-63, 65

«σύννεφα» οικισμών 61-65

δυναμικές παραγωγικές περιοχές 54, **61-64**

αγροτικές 45, 47, 50, 52, 61, 63, 64, 69, 70, 72, 79, **108, 109, 112, 113**, 127,
128, 134, 137, 139, 142, 144, 146, 156

γεωργικές 48-50, **61-64**, 78-80, **104, 105, 123, 124**, 129, 134, 135, 137, 140,
142, 144, 146, 156-159

κτηνοτροφικές 48, 50, **61-64**, 78-80, **106, 107, 125, 126**, 129, 131, 134, 137,
139, 142, 146, 156-159

ενιαία αντίληψη του χώρου 23, 25, 39, 52, 87

απο-αθροιστική προσέγγιση 25, 26

χωρικές ενότητες 21, 24, 25, 73

χωρολειτουργική διάρθρωση/συνάρθρωση/σχηματισμοί 22-26, 50-53,
56, 61-63, 65, **110, 111**

χωρικές λειτουργικές ομάδες 26, 47, 50-52, 54, 55, 61-64, 78, **112, 113**,
130, **132, 133**, 136, 138, 141, 143, 145, 147

χωρικά πλέγματα **39-56**

έρευνα πεδίου 26, 72, 156, 157, 159

αποδελτίωση ερωτηματολογίων-προβλήματα κοινωνικά/περιβαλλοντικά, αναπτυξιακές προοπτικές **165-170**

θύλακοι παραγωγικής εξειδίκευσης 25, 26, 69, 79

μέθοδοι επεξεργασίας, ανάγνωσης, ανάλυσης, απεικόνισης 26, 51, **52-56**

πολυμεταβλητή ανάλυση δεδομένων **52-56**

ανάλυση αντιστοιχιών (correspondence analysis) 52, 54

ιεραρχική ταξινόμηση (hierarchical cluster analysis) 52, 54

συντελεστής χωροθέτησης/χωρική εξειδίκευση **47-50, 61**

Νομός Άρτας/Άρτα 21, **40-44**, 46, 61, 62, 85, **98-119**, 151, 153, 155-157, 159, 161, 163, 164

Νομός Θεσπρωτίας/Ηγουμενίτσα **40-44**, 46, 63, 85, **98-119**, 151, 153, 155, 161, 163, 165

Νομός Ιωαννίνων/Ιωάννινα 40, **41-44**, 46, 63, 64, 85, **98-119**, 151, 153-155, 161, 163, **166-169**

Νομός Πρέβεζας/Πρέβεζα 21, 40, **41-44**, 46, 61, 85, **98-119**, 151, 153, 155, 159, 161, 163, 170

οικιστικοί πόλοι 32, 34, 40, 41, 55

παραδοσιακοί οικισμοί 39, 42, 44, **61-65**, 78

κηρυγμένοι 39, 42, **61-65**, 88, **102, 103**

Περιφέρεια Ηπείρου **21-27, 31-34, 39-47**, 50, 51, 53, **55, 56**, 70, 72, 77, 79, 85, **87, 88**, 89, 110, 148, 150, **152, 153, 155-157**, 159

πολυλειτουργική ύπαιθρος 39, 73, 86, 87, 158

πολυλειτουργικές περιοχές 45, 52, 55, 56, 62, 64, **114, 115**

πολυλειτουργικότητα 31, 32, 45, 52, 73, 77, 78, 158

σχεδιασμός 22-26, 32, 34, 35, 39, 52, 69, 72, 78-80, 86, 87

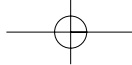
εθνικός/περιφερειακός 32, 52

Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER 65, 69, 71-73, 77, 88, **118, 119, 153-155**

Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.) 65, **69-71**, 72, 73, 89, **116, 117, 150-153**

περιοχές-στόχος 21, 22

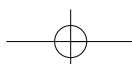
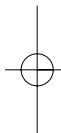
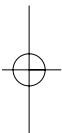
Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) 22, 69, 70, 77, 87, 150, 152

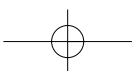
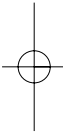
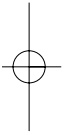
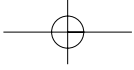

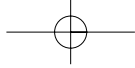
περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού/χωροταξικά σχέδια
Νομού Άρτας 39, 40, 43, 85, 157, 159
Νομού Θεσπρωτίας 39, 40, 43, 85
Νομού Ιωαννίνων 39-41, 43, 85, 159
Νομού Πρέβεζας 39-41, 43, 85
Περιφέρειας Ηπείρου 21, 31, 34, 39, 40, 43, 88
πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης 2007-2013 70, 71, 77, 88, 156-159
μέτρα και δράσεις **77-81, 156-160**
ευρωπαϊκό σχέδιο χωρικής ανάπτυξης 32

τουρισμός/τουριστικές δραστηριότητες 22, 31, **43, 44**, 54, 70-72, 78, 81,
154, 164, 165, 170

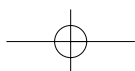
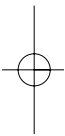
τουριστικές υποδομές/καταλύματα 40, **43, 44**, 51, 53, 73, 81

ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ

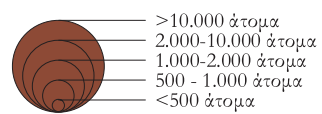
Χάρτης 1

Πληθυσμιακό δυναμικό οικισμών, 2001

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παρατηρήματος

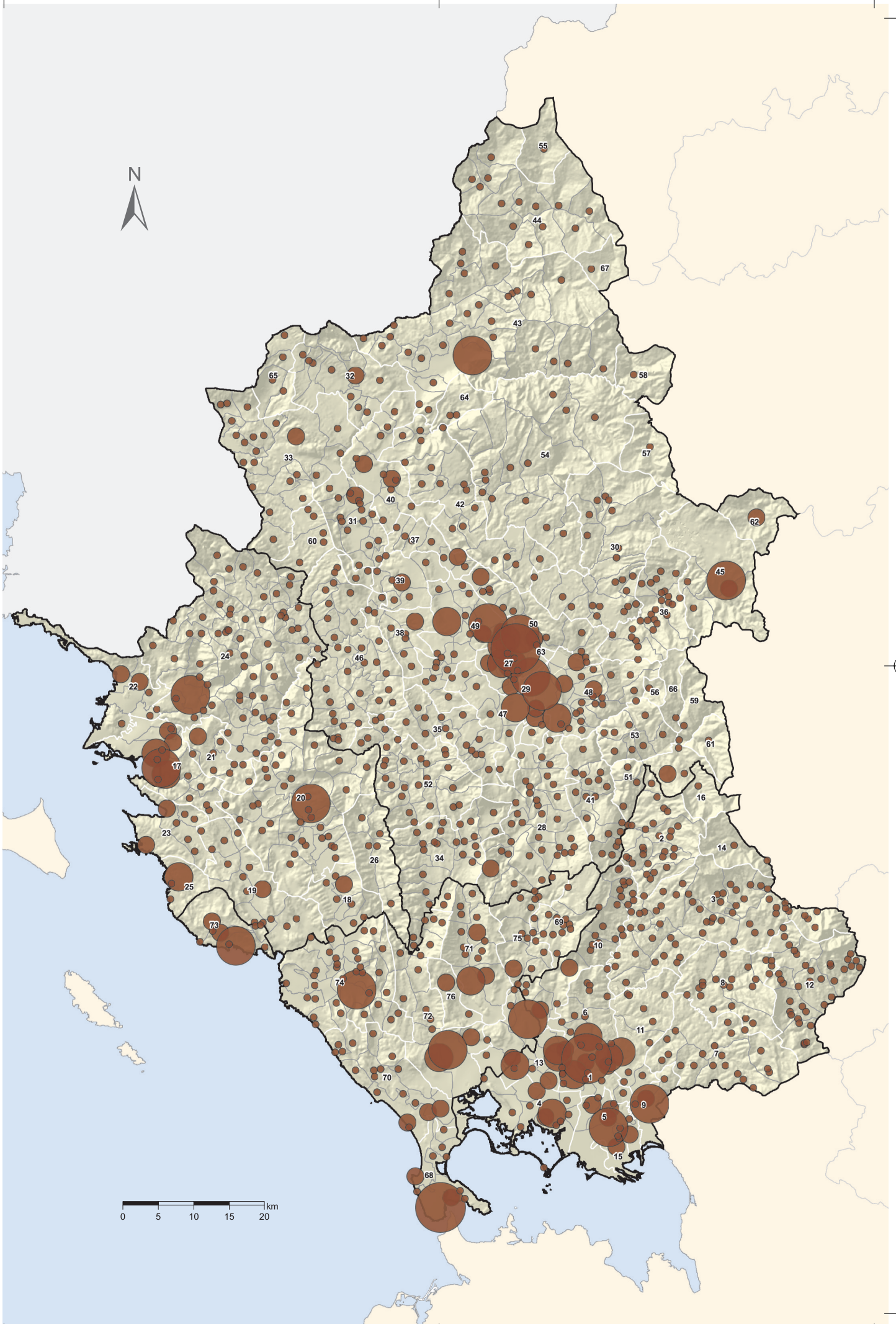
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Ε.Σ.Υ.Ε., Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2001

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 2

Διάρθρωση οικιστικού δικτύου, 2000

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

- Οικιστικό κέντρο 1ου επιπέδου
- Οικιστικό κέντρο 2ου επιπέδου
- Οικιστικό κέντρο 3ου επιπέδου
- Οικιστικό κέντρο 4ου ενισχυμένου επιπέδου
- Οικιστικό κέντρο 4ου επιπέδου
- Οικιστικό κέντρο 5ου επιπέδου
- Λοιποί οικισμοί

Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Χωροταξική Μελέτη Ηπείρου 2000, Φ.Ε.Κ. Β 1451/2003

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

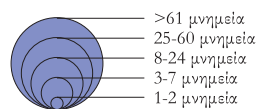
Χάρτης 3

Παραδοσιακοί οικισμοί και πολιτιστικά διαθέσιμα

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

★ Παραδοσιακός οικισμός

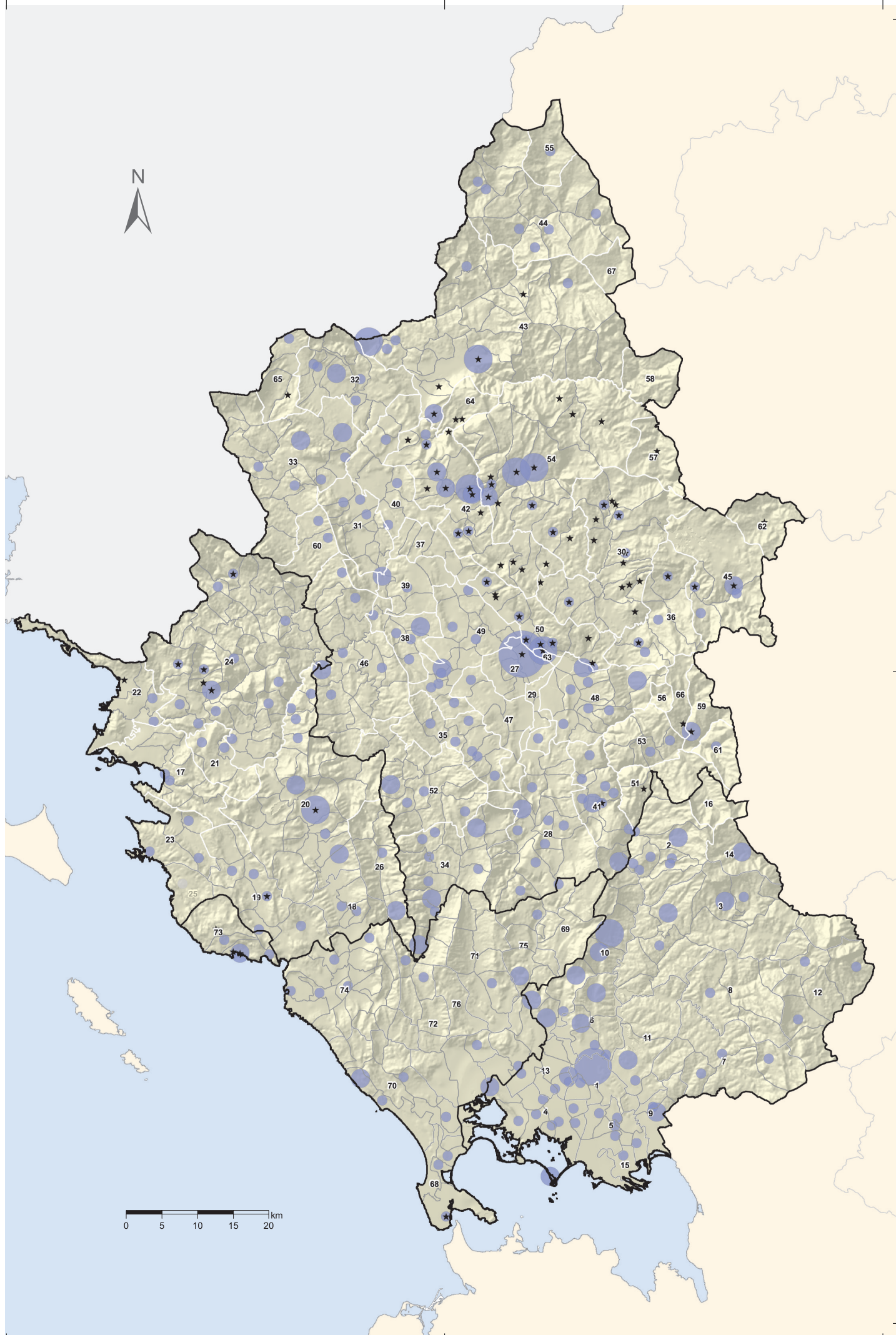
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Φ.Ε.Κ. Δ 594/1978, Χωροταξικό Σχέδιο Άρτας 2001,
Χωροταξικό Σχέδιο Θεσπρωτίας 2001, Χωροταξικό Σχέδιο Ιωαννίνων 2001,
Χωροταξικό Σχέδιο Πρέβεζας 2002, Χωροταξική Μελέτη Ηπείρου 2000
Δικτυακός τόπος Υ.Π.Ο.Τ. <http://listedmonuments.culture.gr/>

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

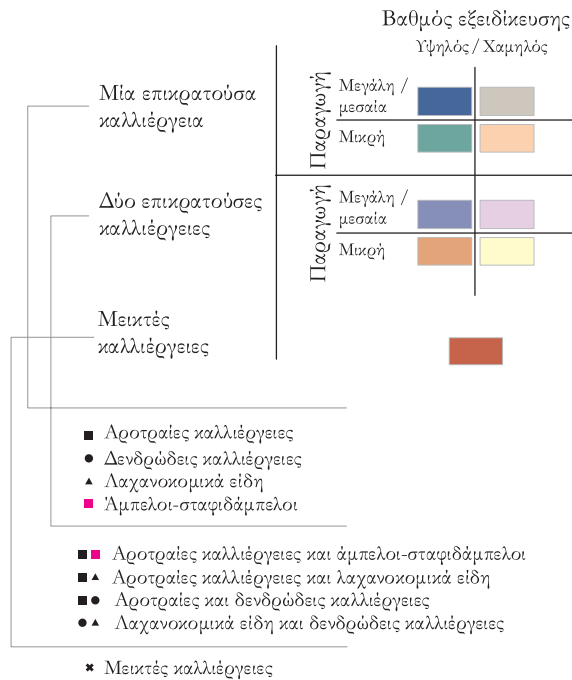
Χάρτης 4

Δυναμικές γεωργικές περιοχές

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

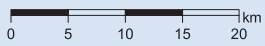
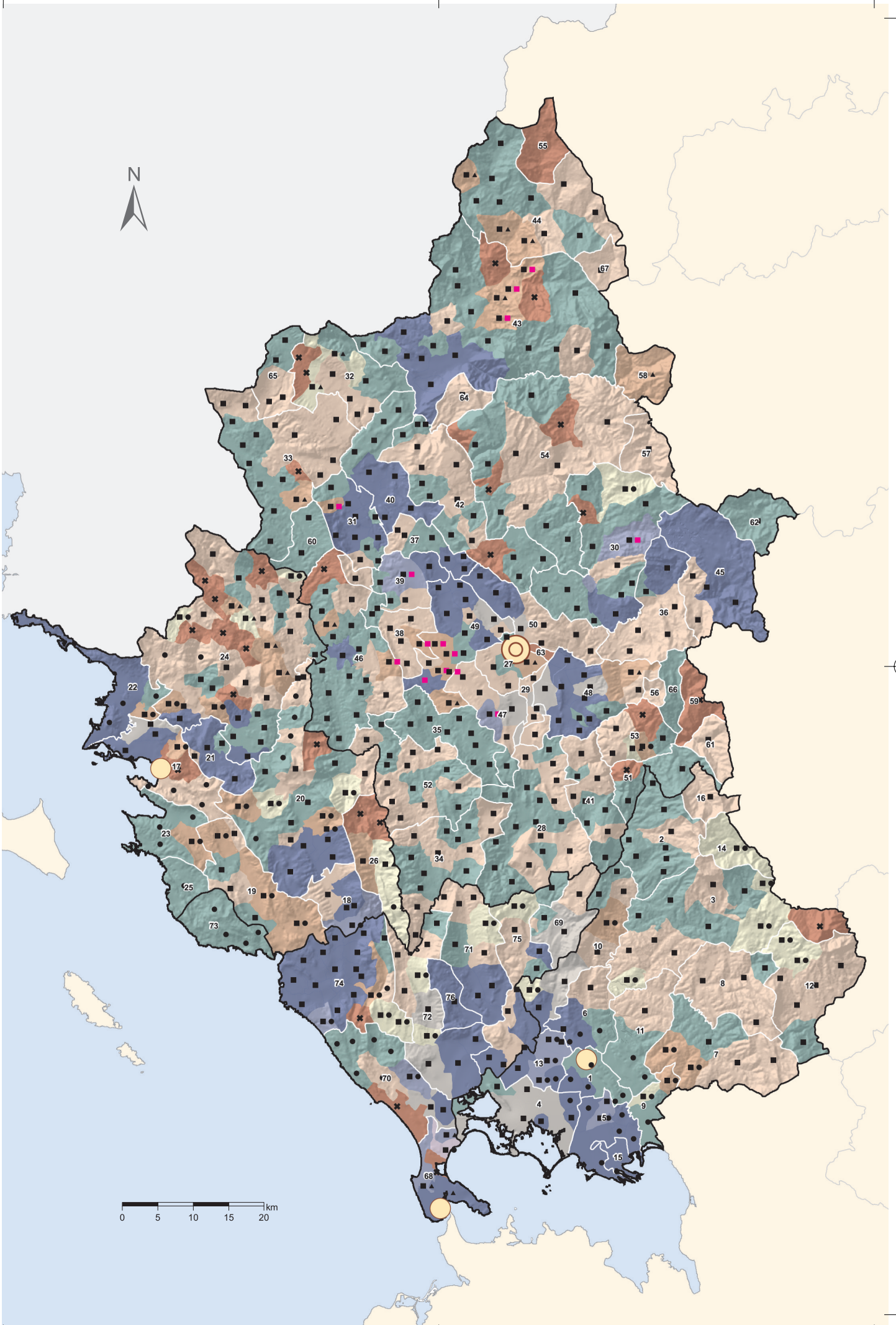
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσιες Γεωργικές Στατιστικές Έρευνες 1993, 2000 και 2006

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

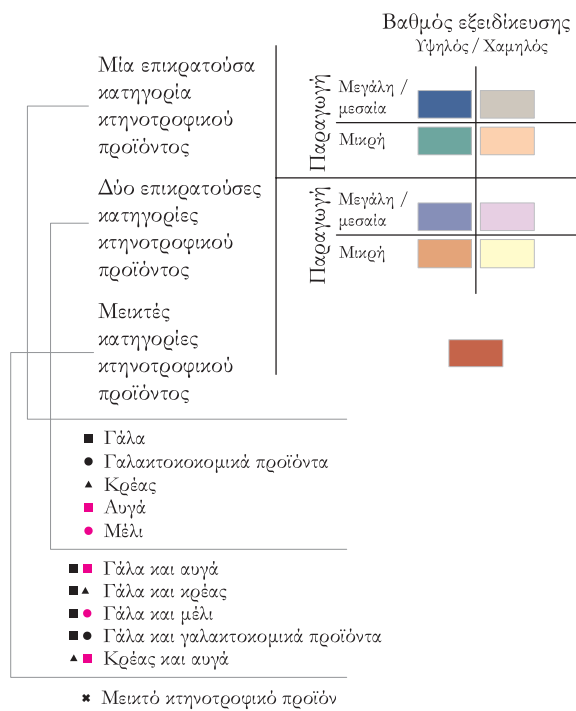
Χάρτης 5

Δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

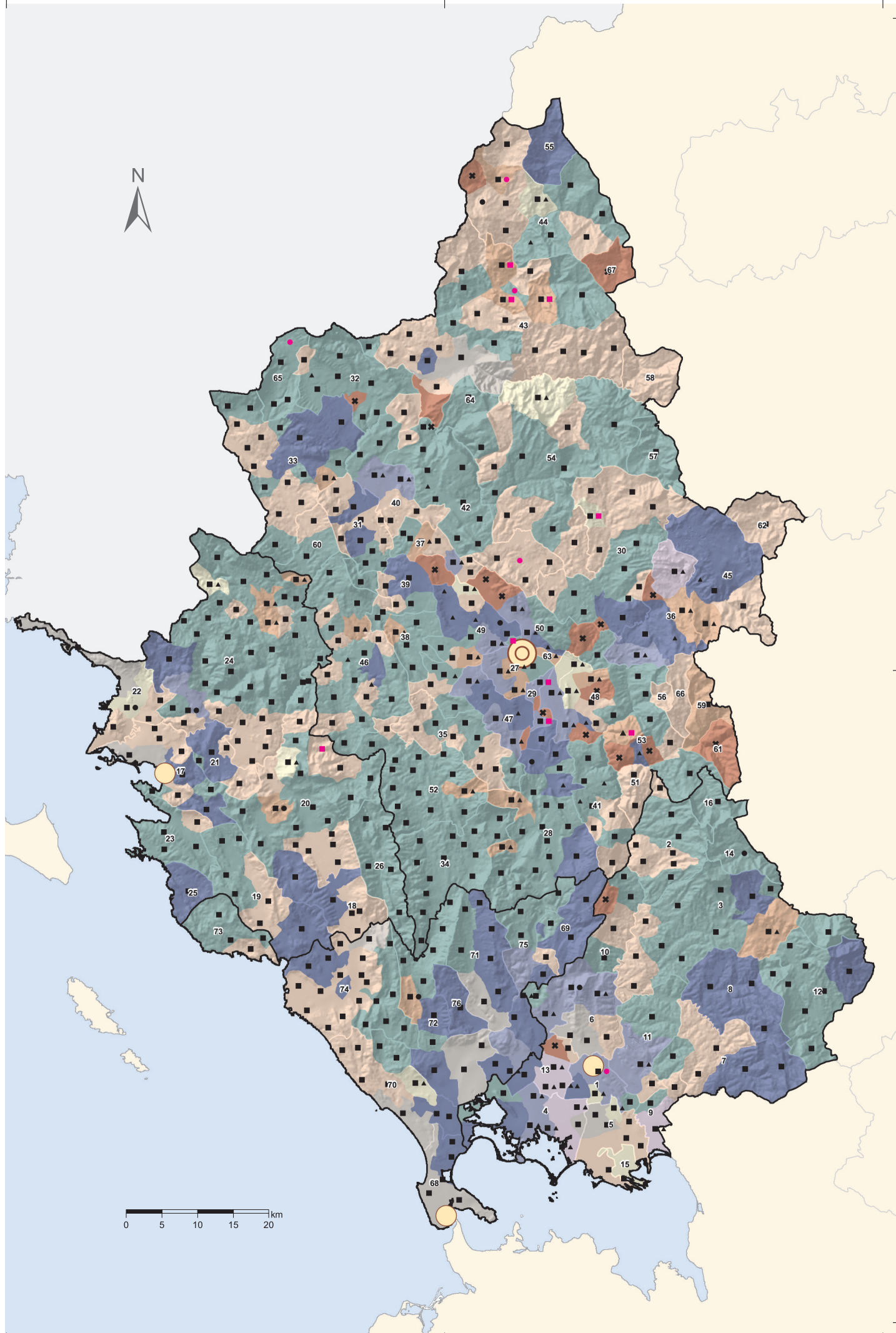
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσιες Γεωργικές Στατιστικές Έρευνες 1993, 2000 και 2006

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 6

Δυναμικές αγροτικές περιοχές (γεωργικές και κτηνοτροφικές περιοχές)

Υπόμνημα

- Όριο νομού
 - Όριο δήμου/κοινότητας
 - Κωδικός δήμου/κοινότητας*
 - Όμορος νομός
 - Όμορη χώρα
 - Έδρα περιφέρειας
 - Έδρα νομού
- * Βλ. σχετικό πίνακα Παρατηρήματος

- Δυναμικές γεωργικές περιοχές
- Δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές
- Δυναμικές αγροτικές (γεωργικές και κτηνοτροφικές) περιοχές
- Λοιπές περιοχές

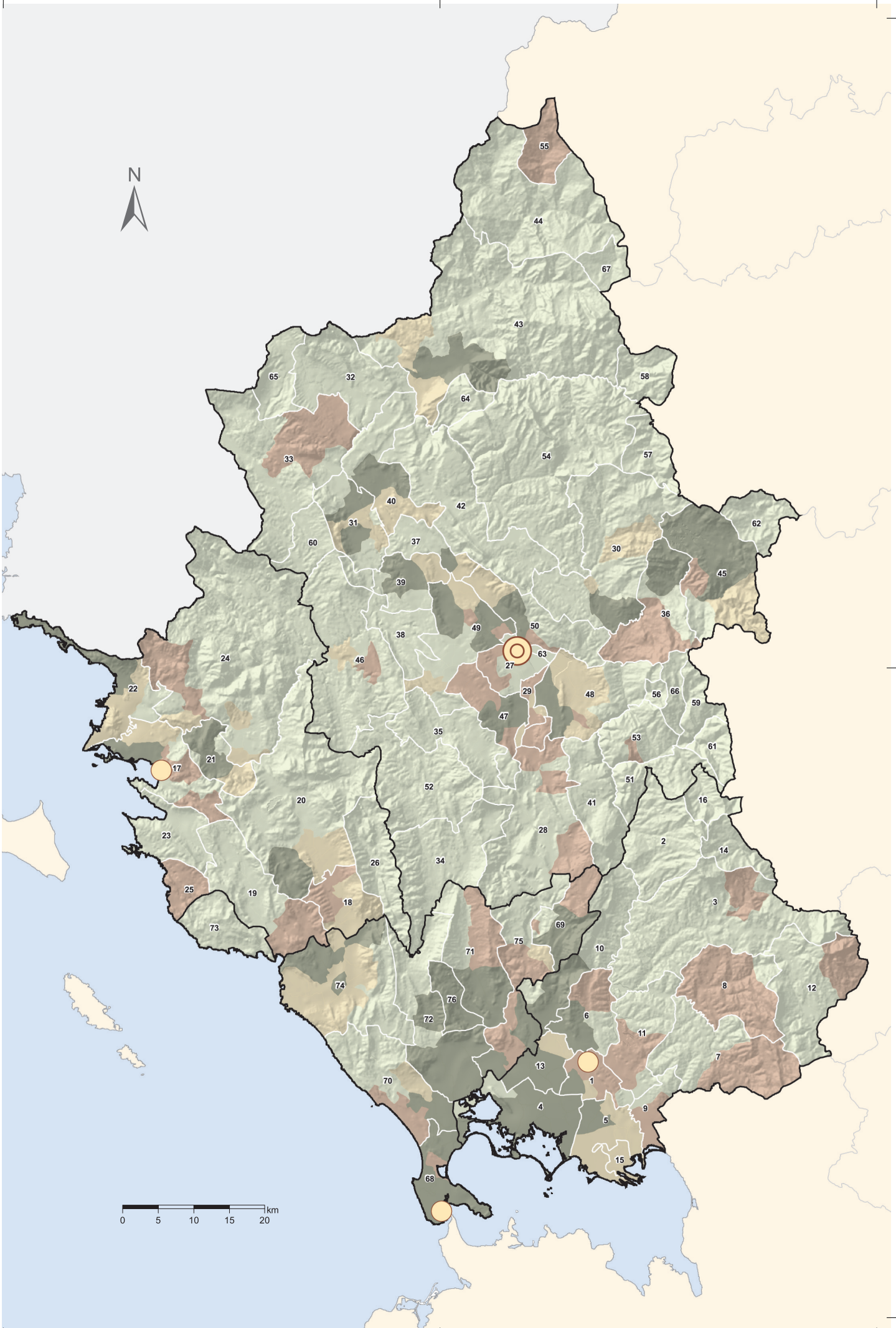
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Ε.Σ.Υ.Ε., Ετήσιες Γεωργικές Στατιστικές Έρευνες 1993, 2000 και 2006

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 7

Χωροκοινωνική και λειτουργική διάρθρωση Περιφέρειας Ηπείρου

Υπόμνημα

	Όριο νομού		Έδρα περιφέρειας
	Όριο δήμου/κοινότητας		Έδρα νομού
	Κωδικός δήμου/κοινότητας*		
	Όμορος νομός		
	Όμορη χώρα		
* Βλ. σχετικό πίνακα Παρατηρήματος			
	Χωρική λειτουργική ομάδα Α1		
	Χωρική λειτουργική ομάδα Α2		
	Χωρική λειτουργική ομάδα Β1		
	Χωρική λειτουργική ομάδα Β2		

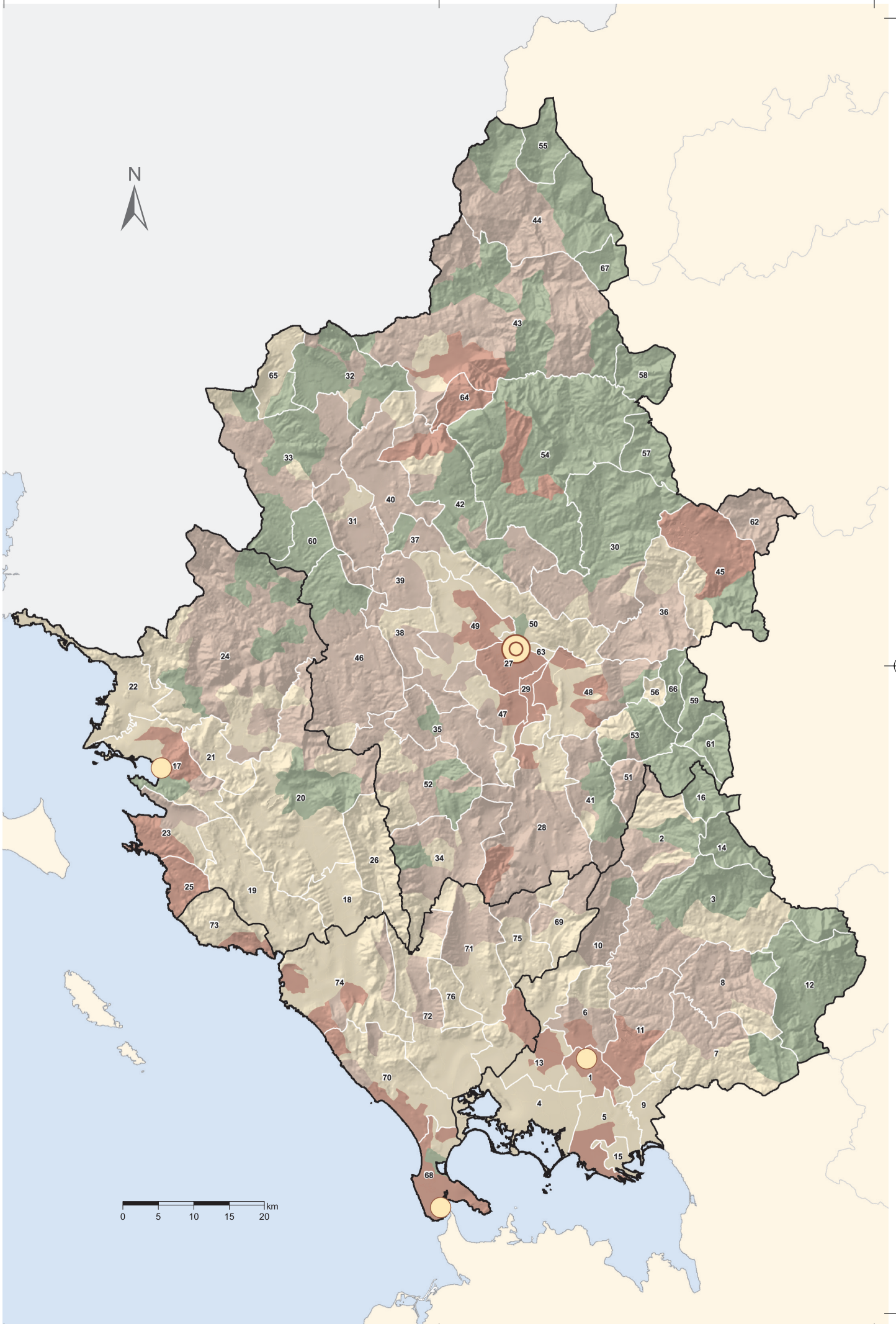
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Σύνθεση επιμέρους αναλυτικών δεδομένων (βλ. Κεφάλαια ΙΙΙ.2 και ΙΙΙ.3)

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 8

Τύποι οικισμών σε σχέση με τις δυναμικές αγροτικές περιοχές και τις χωρικές λειτουργικές ομάδες

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα
- Έδρα περιφέρειας/νομού
- Μεγάλοι οικιστικοί πόλοι

* Βλ. σχετικό πίνακα Παρατηρήματος

- Χωρική λειτουργική ομάδα Α1
- Χωρική λειτουργική ομάδα Α2
- Χωρική λειτουργική ομάδα Β1
- Χωρική λειτουργική ομάδα Β2
- Δυναμικές γεωργικές περιοχές
- Δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές
- Δυναμικές αγροτικές (γεωργικές και κτηνοτροφικές) περιοχές
- Μικροί οικισμοί, εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μικροί οικισμοί, εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι, εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι, εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο

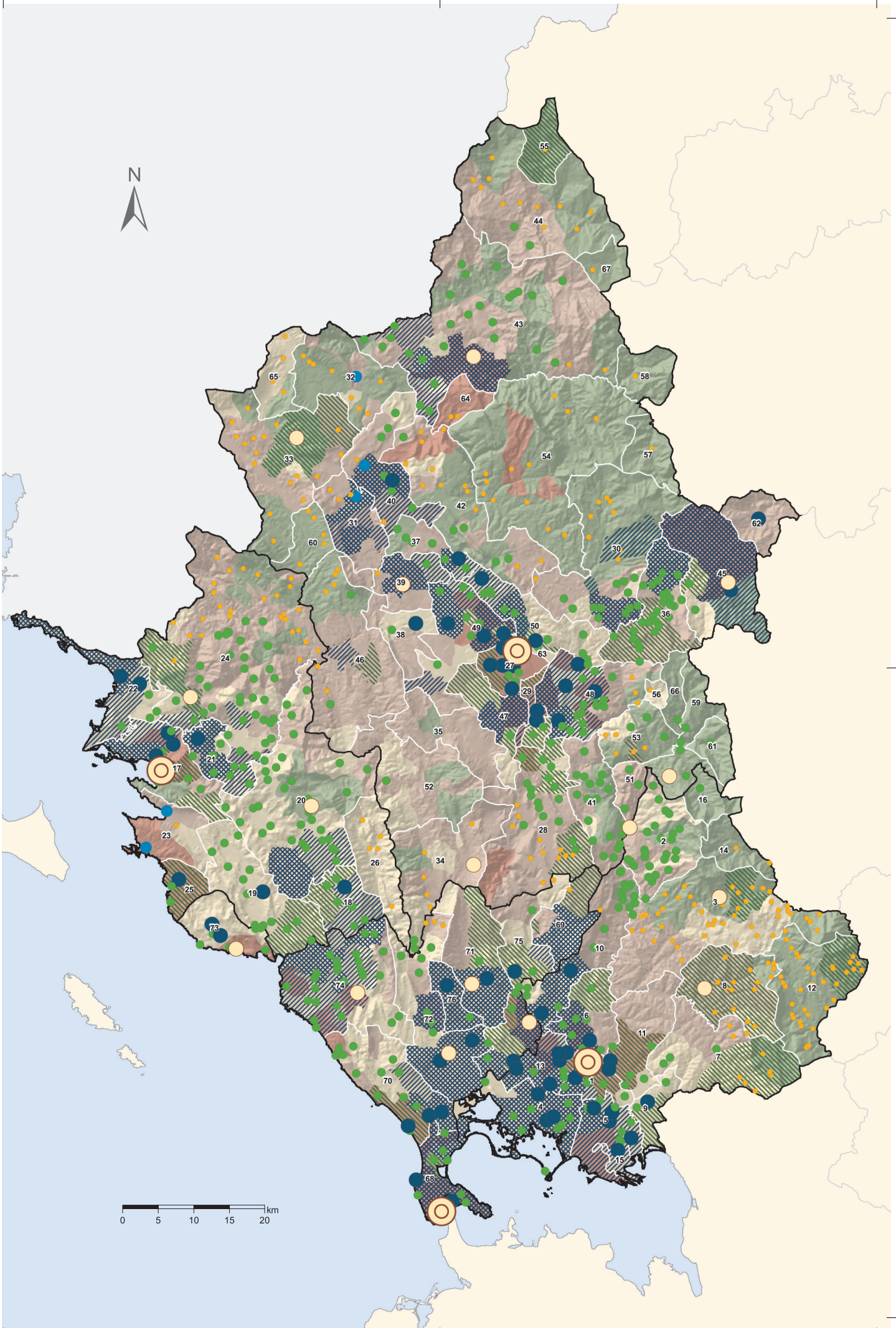
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

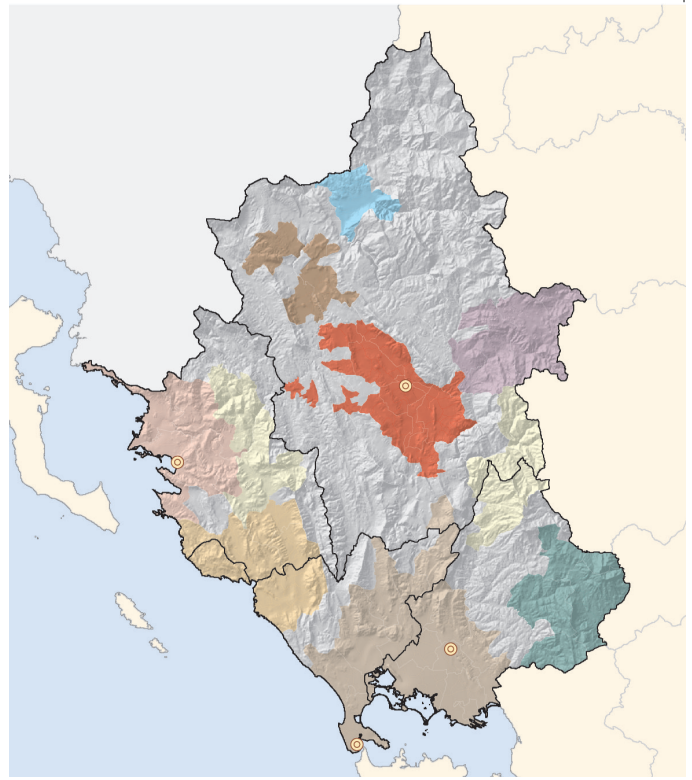
Σύνθεση επιμέρους αναλυτικών δεδομένων (βλ. Κεφάλαια ΙΙΙ και ΙV)

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 9

Δυνάμει πολυλειτουργικά οικιστικά πλέγματα

Έχνη οικιστικών πλεγμάτων

Υπόμνημα

- Όριο νομού
 - Όριο δήμου/κοινότητας
 - Κωδικός δήμου/κοινότητας*
 - Όμορος νομός
 - Όμορη χώρα
 - Έδρα περιφέρειας/νομού
 - Μεγάλοι οικιστικοί πόλοι
- * Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

- Οικιστικό πλέγμα I
- Οικιστικό πλέγμα VI
- Οικιστικό πλέγμα II
- Οικιστικό πλέγμα VII
- Οικιστικό πλέγμα III
- Οικιστικό πλέγμα VIII
- Οικιστικό πλέγμα IV
- Σύννεφα οικισμών
- Οικιστικό πλέγμα V

- Δυναμικές γεωργικές περιοχές
- Δυναμικές κτηνοτροφικές περιοχές
- Δυναμικές αγροτικές (γεωργικές και κτηνοτροφικές) περιοχές
- Μικροί οικισμοί, εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μικροί οικισμοί, εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι, εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
- Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι, εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο

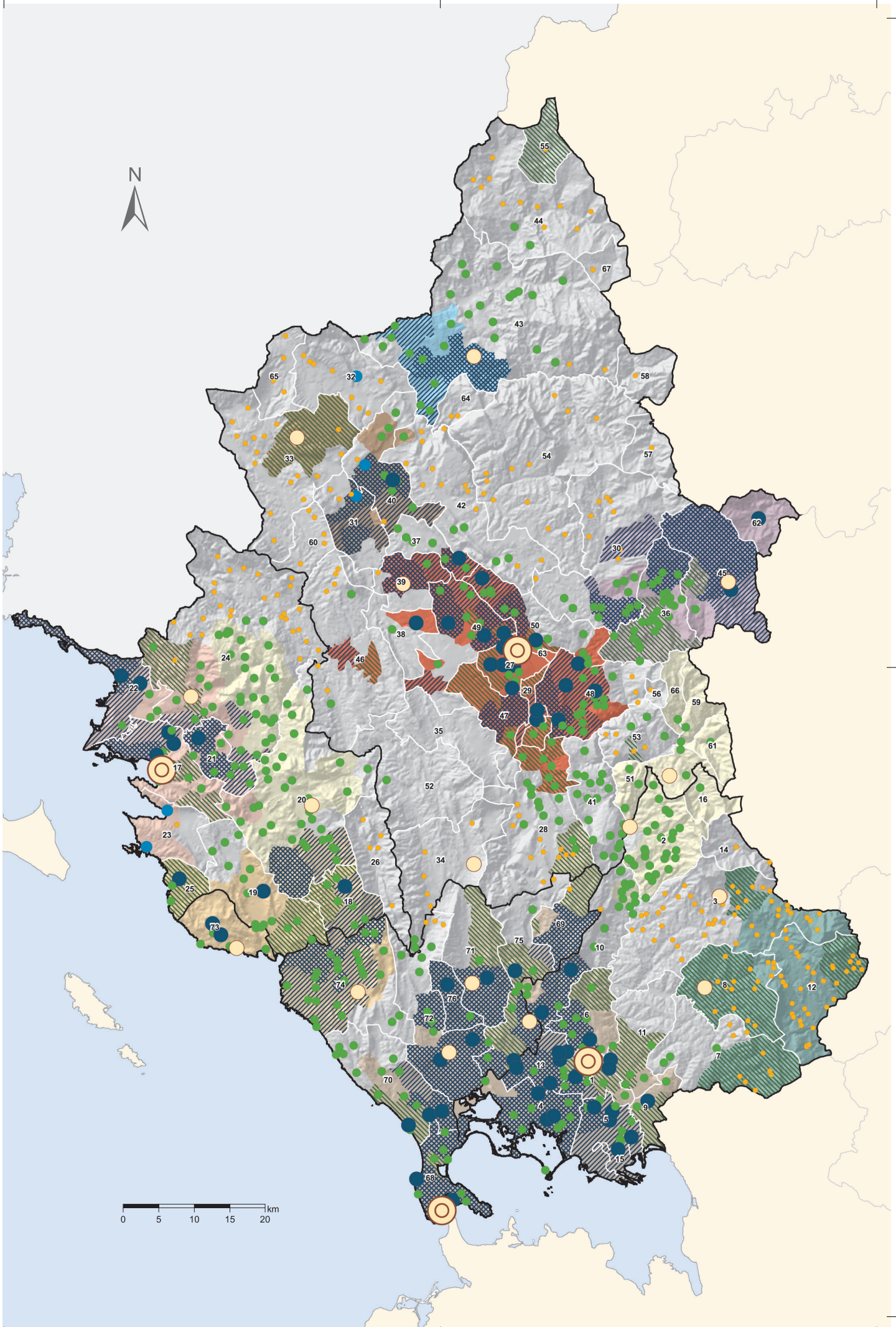
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Σύνθεση επιμέρους αναλυτικών δεδομένων (βλ. Κεφάλαια III και IV)

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 10

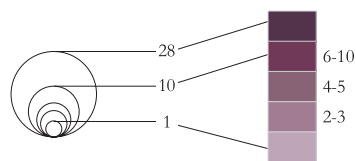
Ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ., 2000-2006

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

Πλήθος και είδος έργων Περιοχή παρέμβασης

- Αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία
- Εναλλακτικός τουρισμός
- Καταλύματα
- Χώροι εστίασης
- Βιοτεχνικές μονάδες
- Επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων
- Διάφορα έργα

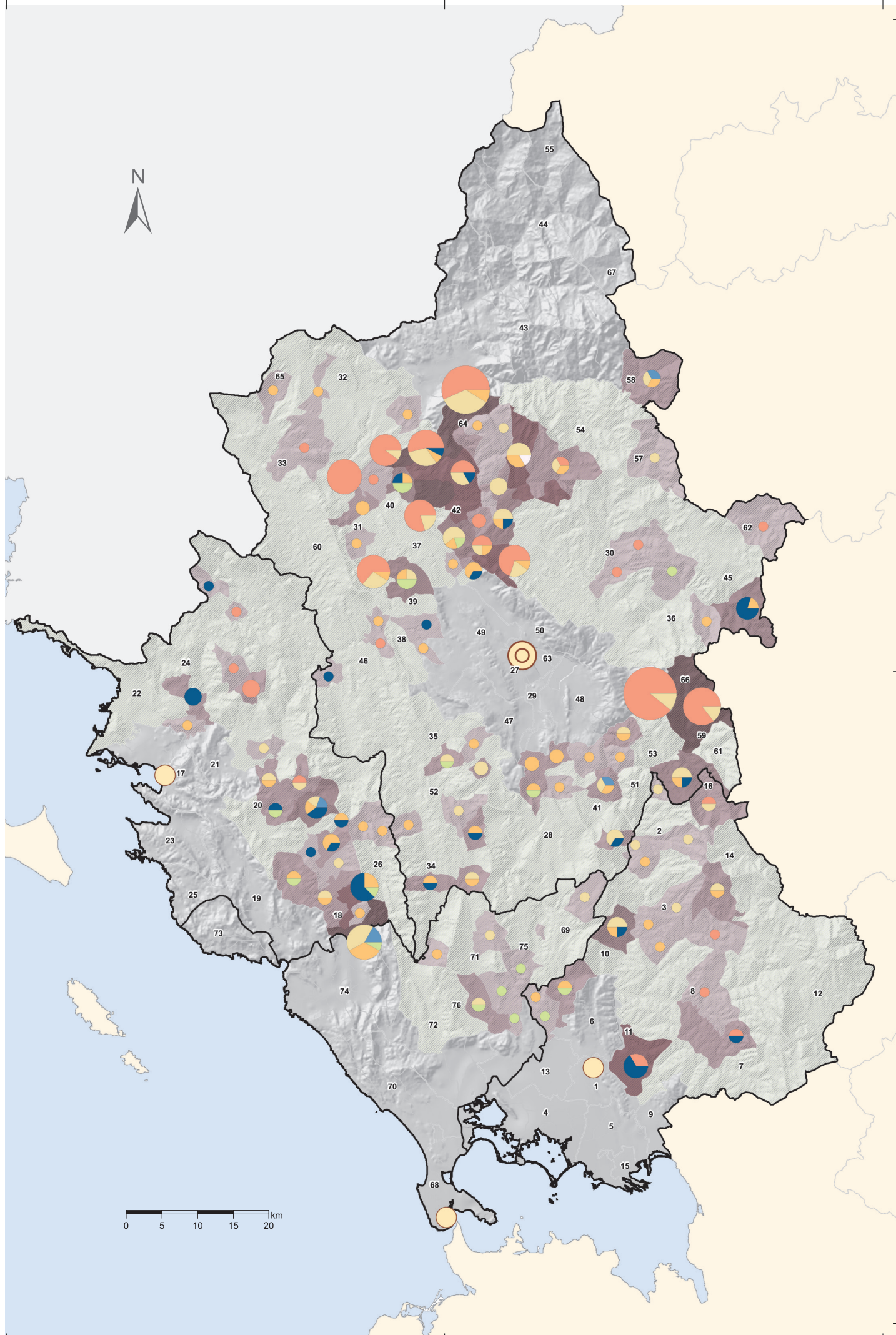
Υπόβαθρο

Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Δεδομένα

Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε., ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ. Α.Ε., ΑΝ.Ε.Θ. Α.Ε.
 Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου
 Διεύθυνση Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου
 Ειδική Υπηρεσία Συγχρηματοδοτούμενων Μέτρων και Πράξεων
 Αγροτικής Ανάπτυξης του ΥΠ.Α.Α.Τ.

Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

Χάρτης 11

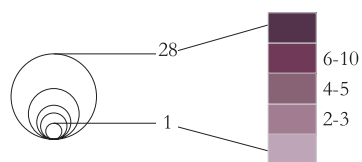
Ιδιωτικά και δημόσια έργα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER, 1991-2006

Υπόμνημα

- Όριο νομού
- Όριο δήμου/κοινότητας
- Κωδικός δήμου/κοινότητας*
- Όμορος νομός
- Όμορη χώρα

* Βλ. σχετικό πίνακα Παραρτήματος

Πλήθος και είδος έργων

- Αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία
- Καταλύματα
- Εναλλακτικός τουρισμός
- Χώροι εστίασης
- Βιοτεχνικές μονάδες
- Επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων
- Διάφορα έργα

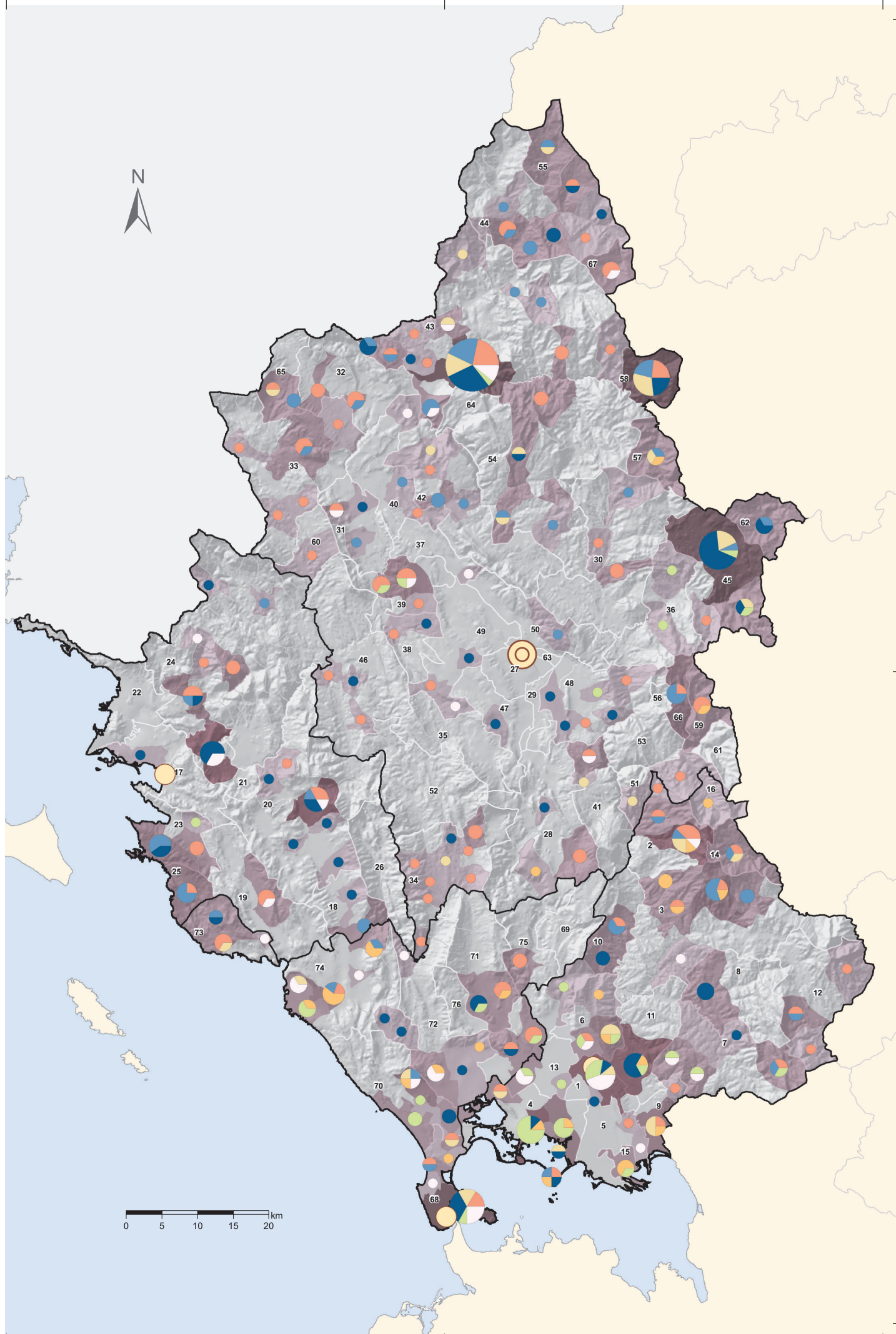
Υπόβαθρο

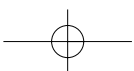
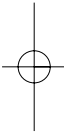
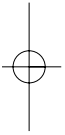
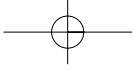
Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

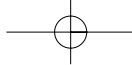
Δεδομένα

Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε., ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ. Α.Ε.

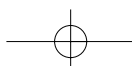
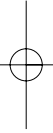
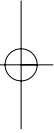
Επεξεργασία ερευνητικού έργου, 2009-2010

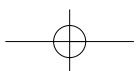
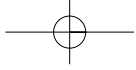

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:
ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ**

A. ΔΙΚΤΥΟ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΜΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΜΕ ΥΨΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ/ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Αροτραίες καλλιέργειες**

Δ.Δ. Λούρου (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Κονίτσης, Μελισσοπέτρας, Αετοπέτρας Κονίτσης, Μαζίου, Κλειδωνιάς, Καλλιθέας (Δήμος Κονίτσης), Δ.Δ. Παρακαλάμου (Δήμος Άνω Καλαμά), Δ.Δ. Χρυσοβίτσης (Δήμος Εγνατίας), Δ.Δ. Ροδοτοπίου, Κάτω Λαψίστης, Νεοχωρίου, Άνω Λαψίστης, Βουνοπλαγιάς (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Κουτσελιού (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Ζερβοχωρίου (Δήμος Παραμυθιάς), Δ.Δ. Γαρδικίου Σουλίου, Χόικας (Δήμος Αχέροντα), Δ.Δ. Κυψέλης, Κορώνης, Μουζακαϊκών, Βουβοποτάμου, Θεμέλου, Αχερουσίας, Σταυροχωρίου, Αμμουδιάς, Καστρίου, Μεσοποτάμου, Καναλακίου, Βαλανιδορράχης, Κουκκουλίου, Ναρκίσσου (Δήμος Φαναρίου), Δ.Δ. Ριζοβουνίου, Θεσπρωτικού (Δήμος Θεσπρωτικού), Δ.Δ. Φιλιππιάδος, Γυμνοτόπου, Πέτρας (Δήμος Φιλιππιάδος), Δ.Δ. Αγίου Σπυρίδωνος (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Λογγάδων, Καστρίτσης, Βασιλικής, Ηλιόκαλης, Πλατανιάς, Μουζακαίων (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Κορίτιανης, Παραποτάμου (Δήμος Παραποτάμου), Δ.Δ. Δολιανών, Καλπακίου, Χρυσορράχης, Νεγράδων (Δήμος Καλπακίου), Δ.Δ. Ρεπετίτσης, Αρετής, Κουκλιών, Μαζαρακίου (Δήμος Άνω Καλαμά), Δ.Δ. Μετσόβου, Ανηλίου (Δήμος Μετσόβου), Δ.Δ. Πετσαλίου, Μεταμόρφωσης, Ασφάκας (Δήμος Εκάλης), Δ.Δ. Πρωτόπαππα (Δήμος Ζίτσης), Δ.Δ. Περιβλέπτου, Κρανούλας, Κρύας (Δήμος Περάματος), Δ.Δ. Δεματίου (Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου), Δ.Δ. Γκριμπόβου (Δήμος Μολοσσών), Δ.Δ. Αετού, Βρυσέλλας, Κυπαρίσσου (Δήμος Φιλιππιάδων), Δ.Δ. Καστρίου, Νέας Σελευκείας (Δήμος Ηγουμενίτσης), Δ.Δ. Προδρομίου, Ξηρολόφου, Καρβουναρίου (Δήμος Παραμυθιάς), Δ.Δ. Καμπής (Δήμος Ξηροβουνίου), Δ.Δ. Γριμπόβου (Δήμος Βλαχέρνης), Δ.Δ. Στεφάνης (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Νέας Σαμψούντος (Δήμος Ζαλόγγου), Δ.Δ. Ψαθοτοπίου, Καλογερικού (Δήμος Αμβρακικού), Κ.Δ. Κρανέας (Κοινότητα Κρανέας).

- **Δενδρώδεις καλλιέργειες**

Δ.Δ. Αγίας Παρασκευής, Περάνθης, Συκεών, Λουτροτόπου, Νεοχωρίου (Δήμος Αράχθου), Δ.Δ. Σαγιάδας, Ασπροκκλησίου, Κεστρίνης (Δήμος Σαγιάδας), Δ.Δ. Γραμμενίτσης (Δήμος Βλαχέρνης), Δ.Δ. Κιρκιζατών (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Κωστακίων, Κεραμάτων (Δήμος Αρταίων), Δ.Δ. Γαβριάς (Δήμος Αμβρακικού), Κ.Δ. Κομμένου (Κοινότητα Κομμένου).

- **Αμπέλια**

Δ.Δ. Πολυλόφου (Δήμος Πασσαρώνος).

- **Λαχανοκομικά είδη**

Δ.Δ. Πρέβεζας (Δήμος Πρέβεζας).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΜΕ ΥΨΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ/ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Αμπέλια και αροτραίες καλλιέργειες**

Δ.Δ. Ζίτσης (Δήμος Ζίτσης), Δ.Δ. Γρεβεντιού (Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου), Δ.Δ. Κοσμηράς (Δήμος Μπιζανίου).

- **Δενδρώδεις και αροτραίες καλλιέργειες**

Δ.Δ. Καλαμιά, Καλοβάτου, Ρόκκας, Χαλκιάδων (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Καμαρίνας (Δήμος Ζαλόγγου), Δ.Δ. Ακροποταμιάς, Παχυκαλάμου (Δήμος Αράχθου), Δ.Δ. Λούτσης (Δήμος Φαναρίου), Δ.Δ. Γλυκής (Δήμος Αχέροντα).

- **Αροτραίες καλλιέργειες και λαχανοκομικά είδη**

Δ.Δ. Μύτικα, Φλαμπούρων (Δήμος Πρέβεζας).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Δενδρώδεις και αροτραίες καλλιέργειες**

Δ.Δ. Μιχαλιτσιού (Δήμος Πρέβεζας).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΜΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ, ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ/ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Αροτραίες καλλιέργειες**

Δ.Δ. Ελεούσης (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Ωρωπού, Κοτσανοπούλου (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Ράχης, Ανέζης, Βίγλας, Πολυδρόσου (Δήμος Αμβρακικού), Δ.Δ. Νέας Σινώπης (Δήμος Ζαλόγγου), Δ.Δ. Αμμοτόπου (Δήμος Ξηροβουνίου), Δ.Δ. Περάματος (Δήμος Περάματος), Δ.Δ. Κατσικά, Δροσοχωρίου (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Πεδινής (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Μπάφρας (Δήμος Ανατολής), Δ.Δ. Αγίου Βλασίου (Δήμος Ηγουμενίτσης), Δ.Δ. Γοργομύλου (Δήμος Ανωγείου).

B. ΔΙΚΤΥΟ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΜΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ, ΜΕ ΥΨΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ/ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Γάλα**

Δ.Δ. Μετσόβου (Δήμος Μετσόβου), Δ.Δ. Ζίτσης (Δήμος Ζίτσης), Δ.Δ. Μικρής Γότστας (Δήμος Εγνατίας), Δ.Δ. Ηγουμενίτης (Δήμος Ηγουμενίτης), Δ.Δ. Σπαθαραιών (Δήμος Μαργαριτίου), Δ.Δ. Παππαδατών, Μελιανών, Γαλατά, Ριζοβουνίου (Δήμος Θεσπρωτικού), Δ.Δ. Μιχαλιτσιού, Φλαμπούρων, Νικοπόλεως (Δήμος Πρέβεζας), Δ.Δ. Μαζίου (Δήμος Κονίτσης), Δ.Δ. Βήσσανης, Δελβινακίου (Δήμος Δελβινακίου), Δ.Δ. Παρακαλάμου, Δ.Δ. Κουκλιών (Δήμος Άνω Καλαμά), Δ.Δ. Δεματίου (Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου), Δ.Δ. Αγίου Ιωάννου (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Πλαισίου (Δήμος Φιλιατών), Δ.Δ. Ασβεστοχωρίου, Μπιζανίου (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Παραποτάμου (Δήμος Παραποτάμου), Δ.Δ. Σερβιανών, Σκλίβανης (Δήμος Αγίου Δημητρίου), Κ.Δ. Αετομηλίτσης (Κοινότητα Αετομηλίτσης), Δ.Δ. Αγίας Μαρίνης (Δήμος Ηγουμενίτης), Δ.Δ. Καρβουναρίου (Δήμος Παραμυθιάς), Κ.Δ. Πέρδικας (Κοινότητα Πέρδικας), Δ.Δ. Σκανδάλου (Δήμος Αχέροντα), Δ.Δ. Ανωγείου, Γοργομύλου (Δήμος Ανωγείου), Δ.Δ. Αθαμανίου (Δήμος Αθαμανίας), Δ.Δ. Πηγών (Δήμος Τετραφυλίας), Δ.Δ. Κορώνης, Θεμέλου, Καστρίου (Δήμος Φαναρίου), Δ.Δ. Άνω Καλεντίνης, Διχομοιρίου, Βελεντζικού (Δήμος Ηρακλείας), Κ.Δ. Κρανέας (Κοινότητα Κρανέας), Δ.Δ. Δρυοφύτου, Ρωμιάς, Πέτρας (Δήμος Φιλιππιάδος), Δ.Δ. Κοτσανοπούλου, Ωρωπού (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Σκουληκαριάς, Κλειδίου (Δήμος Γεωργίου Καραϊσκάκη), Δ.Δ. Αγίου Σπυρίδωνος (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Νέας Σαμψούντος, Νέας Σινώπης (Δήμος Ζαλόγγου), Δ.Δ. Βίγλας (Δήμος Αμβρακικού).

- **Κρέας**

Δ.Δ. Βαπτιστού (Δήμος Τζουμέρκων), Δ.Δ. Βοτονοσίου (Δήμος Μετσόβου), Δ.Δ. Νεοχωρίου, Ροδοτοπίου, Μεγάλου Γαρδικίου (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Μεγάλου Περιστερίου (Δήμος Εγνατίας), Δ.Δ. Αμφιθέας (Δήμος Περάματος), Δ.Δ. Κουρέντων (Δήμος Μολοσσών), Δ.Δ. Πεδινής (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Χαροκοπίου (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Κρυφοβού (Δήμος Αγίου Δημητρίου), Δ.Δ. Φιλιππιάδος (Δήμος Φιλιππιάδος), Δ.Δ. Κωστακίων (Δήμος Αρταίων).

- **Γαλακτοκομικά προϊόντα**

Δ.Δ. Ελεούσης (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Επισκοπικού (Δήμος Αγίου Δημητρίου).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, ΜΕ ΥΨΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ/ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Γάλα και κρέας**

Δ.Δ. Κοσμηράς (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Κορφοβουνίου (Δήμος Βλαχέρνης), Δ.Δ. Δολιανών, Καλπακίου (Δήμος Καλπακίου), Δ.Δ. Πετσαλίου (Δήμος Εκάλης), Δ.Δ. Κρύας, Περάματος (Δήμος Περάματος), Δ.Δ. Βουνοπλαγιάς (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Μεγάλης Γότιστας (Δήμος Εγνατίας), Δ.Δ. Μαρμάρων (Δήμος Ιωαννιτών), Δ.Δ. Κόντικας, Αμπελείας (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Κουτσελιού, Κατσικά (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Αγίου Γεωργίου, Νέας Κερασούντος (Δήμος Φιλιππιάδος), Δ.Δ. Καμπής (Δήμος Ξηροβουνίου), Δ.Δ. Πέτα (Δήμος Πέτα), Δ.Δ. Ράχης, Πολυδρόσου, Καλογερικού (Δήμος Αμβρακικού).

- **Γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα**

Δ.Δ. Αμμοτόπου (Δήμος Ξηροβουνίου), Δ.Δ. Φιλιατών (Δήμος Φιλιατών).

- **Γάλα και αυγά**

Δ.Δ. Ανατολής, Νεοκαισαρείας (Δήμος Ανατολής).

- **Γάλα και μέλι**

Δ.Δ. Αρταίων (Δήμος Αρταίων).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ ΔΥΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ, ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Γάλα και κρέας**

Δ.Δ. Χαλκιάδων, Καλοβάτου, Κιρκιζατών (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Ανέζης (Δήμος Αμβρακικού), Δ.Δ. Κομποτίου (Δήμος Κομποτίου), Δ.Δ. Γαβριάς (Δήμος Αμβρακικού), Δ.Δ. Χρυσοβίτσης (Δήμος Εγνατίας).

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΜΙΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ, ΜΕ ΧΑΜΗΛΟ ΒΑΘΜΟ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ

- **Γάλα**

Δ.Δ. Βουβοποτάμου (Δήμος Φαναρίου), Δ.Δ. Λούρου, Στεφάνης (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Καναλίου (Δήμος Ζαλόγγου), Δ.Δ. Παχυκαλάμου, Δ.Δ. Αγίας Παρασκευής (Δήμος Αράχθου), Δ.Δ. Μύτικα, Πρέβεζας (Δήμος Πρέβεζας), Δ.Δ. Κονίτσης (Δήμος Κονίτσης), Δ.Δ. Σαγιάδας (Δήμος Σαγιάδας), Δ.Δ. Νέας Σελευκείας (Δήμος Ηγουμενίτσης), Δ.Δ. Θεσπρωτικού (Δήμος Θεσπρωτικού), Δ.Δ. Γριμπόβου, Γραμμενίτσης (Δήμος Βλαχέρνης), Δ.Δ. Ψαθοτοπίου (Δήμος Αμβρακικού).

Γ. ΔΙΚΤΥΟ ΔΥΝΑΜΙΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ (ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΩΝ) ΠΕΡΙΟΧΩΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Δ.Δ. Ζίτσης (Δήμος Ζίτσης), Δ.Δ. Κοσμηράς, Πεδινης (Δήμος Μπιζανίου), Δ.Δ. Βουβοποτάμου, Κορώνης, Θεμέλου, Καστρίου (Δήμος Φαναρίου), Δ.Δ. Αμμοτόπου, Καμπής (Δήμος Ξηροβουνίου), Δ.Δ. Λούρου, Στεφάνης, Ωρωπού, Κοτσανοπούλου (Δήμος Λούρου), Δ.Δ. Χαλκιάδων, Καλοβάτου, Αγίου Σπυρίδωνος, Κιρκιζατών (Δήμος Φιλοθέης), Δ.Δ. Παχγκαλάμου, Αγίας Παρασκευής (Δήμος Αράχθου), Δ.Δ. Μύτικα, Μιχαλιτσίου, Φλαμπούρων, Πρέβεζας (Δήμος Πρέβεζας), Δ.Δ. Κονίτσης, Μαζίου (Δήμος Κονίτσης), Δ.Δ. Δολιανών, Καλπακίου (Δήμος Καλπακίου), Δ.Δ. Παρακαλάμου, Κουκλιών (Δήμος Άνω Καλαμά), Δ.Δ. Μετσόβου (Δήμος Μετσόβου), Δ.Δ. Χρυσοβίτσης (Δήμος Εγνατίας), Δ.Δ. Πετσαλίου (Δήμος Εκάλης), Δ.Δ. Νεοχωρίου, Ροδοτοπίου, Ελεούσης, Βουνοπλαγιάς (Δήμος Πασσαρώνος), Δ.Δ. Δεματίου (Δήμος Ανατολικού Ζαγορίου), Δ.Δ. Σαγιάδας (Δήμος Σαγιάδας), Δ.Δ. Κρύας (Δήμος Περάματος), Δ.Δ. Κατσικά, Κουτσελιού (Δήμος Παμβώτιδος), Δ.Δ. Παραποτάμου (Δήμος Παραποτάμου), Δ.Δ. Νέας Σελευκειάς (Δήμος Ηγουμενίτσης), Δ.Δ. Καρβουναρίου (Δήμος Παραμυθιάς), Δ.Δ. Γοργομύλου (Δήμος Ανωγείου), Κ.Δ. Κρανέας (Κοινότητα Κρανέας), Δ.Δ. Ριζοβουνίου, Θεσπρωτικού (Δήμος Θεσπρωτικού), Δ.Δ. Φιλιππιάδος, Πέτρας (Δήμος Φιλιππιάδος), Δ.Δ. Γριμπόβου, Γραμμενίτσης (Δήμος Βλαχέρνης), Δ.Δ. Κωστακίων (Δήμος Αρταίων), Δ.Δ. Ράχης, Ανέζης, Γαβριάς, Βίγλας, Πολυδρόσου, Ψαθοτοπίου, Καλογερικού (Δ.Δ. Αμβρακικού), Δ.Δ. Νέας Σινώπης, Νέας Σαμψούντος (Δήμος Ζαλόγγου).

Δ. ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΩΝ ΠΛΕΓΜΑΤΩΝ

Οικιστικό πλέγμα Ι

Πίνακας 1: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Πρέβεζας	Ψαθάκι			Καλαμίτσι, Νεοχώρι, Άγιος Θωμάς
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Μιχαλιτσίου				Μιχαλίτσι, Άγιος Νικόλαος
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Μύτικα	Μύτικα			
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Φλαμπούρων				Φλάμπουρα
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Νέας Σαμψούντος	Νέα Σαμψούς			
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Νέας Σινώπης	Νέα Σινώπη			Αρχάγγελος
Δ. Φιλιππιάδος	Δ.Δ. Πέτρας				Πέτρα
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Κοτσανοπούλου				Άνω Κοτσανόπουλο, Κάτω Κοτσανόπουλο
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Στεφάνης	Στεφάνη			
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Ωρωπού	Νέος Ωρωπός			
Κ. Κρανέας	Κ.Δ. Κρανέας	Κρανέα			Τύργια
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Θεσπρωτικού	Θεσπρωτικό			
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Ριζοβουνίου	Ριζοβούνι			
Δ. Ανωγείου	Δ.Δ. Γοργομύλου				
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Αμμοτόπου	Αμμότοπος			Αμπέλια
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Καμπής	Καμπή			
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Γραμμενίτσης	Γραμμενίτσα			Βρυσούλες, Σκαμνιά
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Γριμπόβου				Γρίμποβο, Χανόπουλο
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Χαλκιάδων	Χαλκιάδες			
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Αγίου Σπυριδωνος	Άγιος Σπυριδωνας			Βαθύπεδο
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Καλοβάτου	Καλόβατος			Κακόβατος
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Κιρκιζατών				Κιρκιζάτες, Πλησιόι
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Ανέζης	Ανέζα			Απόμερο, Μύτικα
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Βίγλας				Βίγλα
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Γαβριάς				Γαβριά
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Καλογερικού	Καλογερικό			
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Πολυδρόσου				Πολύδροσο, Παλαιοσκαμιά
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Ράχης	Ράχη			
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Ψαθοτοπίου				Ψαθοτόπι
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Αγίας Παρασκευής	Αγία Παρασκευή			Καλομόδια, Ανθότοπος
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Παχυκαλάμου	Παχυκαλάμος			
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Κωστακίων	Κωστακίοι			Θαναοσίκα

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 2: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Καναλίου	Κανάλι			Καστροσυκιά, Μάζι, Νέα Θέση
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Νικοπόλεως				Νικόπολη
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Γαλατά				Γαλατάς
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Παππαδατών				
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Μελιανών				
Δ. Φιλιππιάδος	Δ.Δ. Αγίου Γεωργίου	Άγιος Γεώργιος			
Δ. Φιλιππιάδος	Δ.Δ. Δρυοφύτου				Δρυόφυτο
Δ. Φιλιππιάδος	Δ.Δ. Νέας Κερασούντος	Νέα Κερασούς			Ηλιοβούνι
Δ. Φιλιππιάδος	Δ.Δ. Ρωμιάς				Ρωμιά, Παιδόπολις Ζηρού
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Αρταίων	Ελεούσα, Άγιοι Ανάργυροι			Αγία Τριάδα, Μονή Γεννήσεως Θεοτόκου, Γλυκορρίζο, Άγιος Γεώργιος Γλυκορρίζου
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Κορφοβουνίου				Κορφοβούνι
Δ. Πέτα	Δ.Δ. Πέτα	Άγιος Δημήτριος			Κλειστό, Πουρνάρι, Άνω Άγιοι Ανάργυροι, Νεοχωράκι, Αμφιθέα
Δ. Κομποτίου	Δ.Δ. Κομποτίου				Άγιος Νικόλας
Δ. Ανωγείου	Δ.Δ. Ανωγείου			Ανώγειο	
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης			Άγιος Χριστόφορος	
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης			Σταυρός	
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης			Σκλίβανη	
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης			Ράχη	
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης				Χώρα
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σκλίβανης				Προφήτης Ηλίας

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 3: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Κεραμάτων				Κεραμάτες
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Καμαρίνας				Καμαρίνα
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Περάνθης				Περάνθη
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Λουτροτόπου				Νέος Συνοικισμός Λουτροτόπου, Λουτροτόπος
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Συκεών	Συκιές			
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Ακροποταμιάς	Ακροποταμιά			
Κ. Κομμένου	Κ.Δ. Κομμένου	Κομμένο			Νέος Συνοικισμός
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Ρόκκας	Ρόκκα			
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Καλαμιάς	Καλαμιά			

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 4: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμος	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Αιθραίου	Δ.Δ. Στρογγυλής			Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	X			
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Μυραίνης			Κάτω Μυραίνη	X			
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Νέου Σφρηνοπού			Νέο Σφρηνοτό	X			
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Βλαχέρνης			Βλαχέρνα		X		
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Βλαχέρνης			Ζαρκαδαίτικα		X		
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Παντανάσσης			Παντανάσσα	X			
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Παντανάσσης			Ανωγεισιά	X			
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Παντανάσσης			Υδροηλεκτρικός Σταθμός Λούρου	X			
Δ. Κομποτίου	Δ.Δ. Φοτεινού			Φοτεινό	X			
Δ. Πέτα	Δ.Δ. Μεγάρρης			Μεγάρρη	X			
Δ. Κομποτίου	Δ.Δ. Σελλάδων		Σελλάδες		X			
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Λιμνής			Λιμνή	X			

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα II

Πίνακας 5: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Αθαμανίου			Αθαμάνιο, Τελήσιον, Σκαλούλα, Παλαιοχώρι, Κορακάδα	
Δ. Γεωργίου Καραϊσκάκη	Δ.Δ. Κλειδίου			Αγία Παρασκευή, Πέτρα, Περδικορράχη	
Δ. Γεωργίου Καραϊσκάκη	Δ.Δ. Σκουληκαριάς			Σκουληκαριά, Γιαννιώτι, Αγία Παρασκευή	
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Άνω Καλεντίνης			Πλακουτσαίικα, Πέρα Καλεντίνη	
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Βελεντζικού			Κάρπινο, Βελεντζικό, Ασφακερό	
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Διχομοιρίου			Ξηρόκαμπος, Κρισέλια, Κούφαλος, Κόκκινο Λιθάρι, Ζυγός, Διχομοίρι, Άγιος Ιωάννης	
Δ. Τετραφυλίας	Δ.Δ. Πηγών			Ιτέα, Αηδονιά, Μηλιά, Χουτιανά, Πηγές, Παλαιομύλια, Κασιανός, Άγιος Νικόλαος, Άγιος Βασίλειος	

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 6: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Βεζαντιδιά						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Βριουόλα						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Αλωνάκι						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Μεσοτύργος						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Βουλιγαμένο						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεσοτύργου		Παλαίομυλος						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεγαλόχαρης		Αφροξυλιά						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεγαλόχαρης		Μεγαλόχαρη						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεγαλόχαρης		Λαμπίρι						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεγαλόχαρης		Ποτιστικά						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Πέργος						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μεγαλόχαρης		Κρύα Βρύση						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Περόικα						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Αλώνια						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Αστορχορίου		Καστανιές						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Μηλιανά						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Αστορχορίου		Αστορχορί						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Λαγκάδα						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Αστορχορίου		Πλάτανος						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Μηλιανών		Άνω Καριές						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Ελάτης		Σταυροβρύση						X
Δ. Τετραφύλλας	Δ.Δ. Ελάτης		Ελάτη						X

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Τετραφυλίας	Δ.Δ. Ελιάτης		Ρισέο						X
Δ. Τετραφυλίας	Δ.Δ. Καστανιάς		Καστανιά						X
Δ. Τετραφυλίας	Δ.Δ. Καστανιάς		Φράζο						X
Δ. Τετραφυλίας	Δ.Δ. Καστανιάς		Μηλιά						X
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Πηγή			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Νεβρόπολη			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Αριά			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Μεσοόντας		Δροσιά						X
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Πέρα Νεβρόπολη			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Μεσοόντας		Μεσοόντα						X
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Μεσοόντας		Κάτω Χώρα						X
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Τετρακόμο			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Μεσοόντας		Στενό						X
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Πετράλοιο			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Τέλησιον			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Λογαρού			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Καριά			X			
Δ. Αθαμανίας	Δ.Δ. Τετρακόμμου		Κεράνι			X			
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Ρετσανών		Κρανές						X
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Ρετσανών		Λιτέιο						X
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Ρετσανών		Φισσιτά						X
Δ. Ηρακλείας	Δ.Δ. Ρετσανών		Ρετσανιά						X

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα ΙΙΙ

Πίνακας 7: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Βουβοποτάμιου				Βουβοπόταμος, Τσεκούρι
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Θεμέλου				Θέμελο, Δίκορφο
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Καστρίου				Καστρί
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Κορώνης				Τζάρα, Κορώνη, Κορωνόπουλο

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 8: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Σπαθαραίων				Σπαθαραίοι, Μόρφι
Κ. Πέρδικας	Κ.Δ. Πέρδικας	Πέρδικα			Καραβοστάσι, Αρύλλας
Δ. Αχέροντα	Δ.Δ. Σκανδάλου				Σκάνδαλο, Μανδρότοπος, Αγορά

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 9: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Λούτσης				Παραλία, Λούτσα
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Κουκκουλίου				Χόγλα, Κουκκούλι
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Σταυροχωρίου				Σταυροχώρι, Ξηρόλοφος
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Βαλανδορράχης				Τσουκνίδα, Βαλανδόρραχη
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Μουζακαϊκών				Κλεισούρα, Μουζακαϊκά
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Ναρκίσσου				Νάρκισσος
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Μεσοποτάμου				Μεσοπόταμο
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Αμμουδιάς				Αμμουδιά
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Αχερουσίας				Αηδόνι
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Κυψέλης				
Δ. Αχέροντα	Δ.Δ. Χόικας				Χόικα
Δ. Αχέροντα	Δ.Δ. Γλυκής				Ποταμιά, Γλυκή
Δ. Αχέροντα	Δ.Δ. Γαρδικίου Σούλι	Γαρδίκι			
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ζερβοχωρίου				Ασφάκα
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ζερβοχωρίου				Ζερβοχώρι
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ζερβοχωρίου				Καμίνι
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ξηρολόφου				Ξηρόλοφος
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ξηρολόφου				Ραχούλι
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Προδρομίου				Δαφνούλα
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Προδρομίου				Προδρόμι

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 10: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Σκεπαστού			Κάτω Σκαριδοτή			X		
Δ. Φαναρίου	Δ.Δ. Άνω Σκαριδοτής			Άνω Σκαριδοτή			X		
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Πάργας			Αγία Κυριακή				X	
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Πάργας			Χρυσογιάλι				X	
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Αγιάς			Σαρασίνικο		X			
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Ανθούσης			Τρίκορφο		X			
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Λιβαδαρίου			Λιβαδάρι		X			
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Λιβαδαρίου			Βρύσες		X			
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Ανθούσης	Ανθούσα				X			
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Αγιάς	Αγιά				X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Ελευθερίου			Πυργί		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Ελευθερίου			Ελευθέριο		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Μαργαριτίου			Καλοδία		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Καταβόθρας			Καταβόθρα		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Καταβόθρας			Μηλοκοκκιά		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Μαργαριτίου			Παλαίοαστρο		X			
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Μαργαριτίου	Μαργαρίτι				X			

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα IV

Πίνακας 11: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Λήμιοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Ηγουμενίτσης	Δ.Δ. Νέας Σελευκείας	Νέα Σελεύκεια			Αμπέλια
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Σαγιάδας	Σαγιάδα			
Δ. Παραποτάμου	Δ.Δ. Παραποτάμου	Παραπόταμος			Άγιος Γεώργιος, Δράμηση

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 12: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Λήμιοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Ηγουμενίτσης	Δ.Δ. Ηγουμενίτσης	Λιόφυτα, Λάκκα			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Φιλιατών	Ελαία			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Γλαισίου	Γλαισίο			Κώτσικα

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 13: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Λήμιοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Κεστρίνης	Κεστρίνη			
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Ασπροκκλησίου	Ασπροκλήσι			
Δ. Ηγουμενίτσης	Δ.Δ. Αγίου Βλασίου	Άγιος Βλάσης			
Δ. Ηγουμενίτσης	Δ.Δ. Καστρίου	Καστρί			
Δ. Παραποτάμου	Δ.Δ. Κορίτιανης	Σεμερίζα, Κορίτιανη, Κάτω Κορίτιανη, Δίλοφο			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Κυπαρίσσου	Κυπάρισσο, Άγιος Αρσένιος			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Βρυσελλας	Βρυσελλα			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Αετού	Αετός			
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ξηρολόφου	Ραχούλι, Ξηρόλοφος			
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Ζερβοχωρίου	Καμίνι, Ζερβοχώρι, Ασφάκα			
Δ. Παραμυθιάς	Δ.Δ. Προδρομίου	Προδρόμι, Δαφνούλα			

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 14: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Ηγουμενίτσας	Δ.Δ. Κρυόβρυσης			Κρυόβρυση		X			
Δ. Ηγουμενίτσας	Δ.Δ. Λαδοχώφρι			Λαδοχώφρι					X
Δ. Ηγουμενίτσας	Δ.Δ. Γραικοχωρίου	Γραικοχώφρι							X
Δ. Ηγουμενίτσας	Δ.Δ. Μαυρούδου	Μαυρούδι						X	
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Ραγίου			Ράγιο		X			
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Σμέρτου			Σμέρτος		X			
Δ. Παραποτάμιου	Δ.Δ. Δρίμτσας			Δρίμτσα			X		
Δ. Παραποτάμιου	Δ.Δ. Γεροπλάτανου			Γεροπλάτανος		X			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Πηγαδούλια			Πηγαδούλια		X			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Τρικορήφου			Φράγμα Καλαμά		X			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Σίδερης			Σίδερη			X		
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Τρικορήφου			Τρικόρυφο		X			
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Φονιάου			Φονιάκι			X		
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Φανερομένης			Φανερομένη			X		
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Γρομηρίου			Γρομέρι			X		
Δ. Φιλιατών	Δ.Δ. Κοκκινολιθαρίου			Κοκκινολιθάρι			X		
Δ. Παραμφθιάς	Δ.Δ. Ψάκας			Ψάκα		X			
Δ. Παραμφθιάς	Δ.Δ. Ψάκας			Νουνεοάτσι		X			
Δ. Συβότων	Δ.Δ. Συβότων	Συβότα						X	
Δ. Συβότων	Δ.Δ. Πλαταριάς		Βρύση				X		
Δ. Συβότων	Δ.Δ. Πλαταριάς	Πλαταριά					X		

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα V

Πίνακας 15: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Λήμιο	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Εκάλης	Δ.Δ. Πετσαλίου				Πετοάλι
Δ. Ζίτσης	Δ.Δ. Ζίτσης	Ζίτσα			
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Κουτσελιού	Κουτσελιό			Γορίτσα
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Ελεούσης				
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Βουνοπλαγιάς	Βουνοπλαγιά			Μικρό Γαρδίκι
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Νεοχωρίου				Νεοχώρι
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Ροδοτοπίου	Ροδοτόπι			
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Περάματος				
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Κρύας				Αγία Μαρίνα, Κρύα
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Επισκοπικού				Επισκοπικό
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Κρυφοβού				Κρυφοβό, Κάτω Κρυφοβό

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 16: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Λήμιο	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Μπιζανίου	Δ.Δ. Μπιζανίου				Νέο Μπιζάνι, Κολωνιάτι
Δ. Μπιζανίου	Δ.Δ. Αμπελείας				Αμπελεία
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Χαροκόπιου				Χαροκόπι
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Πλατάνου				Πλάτανος
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Μεγάλου Γαρδικίου				Μεγάλο Γαρδίκι
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Αγίου Ιωάννου	Άγιος Ιωάννης			
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Αμφιθέας	Αμφιθέα			
Δ. Ανατολής	Δ.Δ. Νεοκαισαρείας	Νεοκαισάρεια			
Δ. Ιωαννιτών	Δ.Δ. Μαρμάρων	Μάρμαρα, Καρδαμίτσια			Άμμος, Κάτω Μάρμαρα
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Κρυφοβού				Κρυφοβό
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Κρυφοβού				Κάτω Κρυφοβό
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Σερβιανών				Μολυβαδιά, Σερβιανά
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Επισκοπικού				Επισκοπικό

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 17: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Κρανούλας				Λυκόστομο, Κρανούλα, Άγιοι Απόστολοι
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Περιβλέπτου	Περιβλεπτος			
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Κάτω Λαψίστης				Κάτω Λαψίστα
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Άνω Λαψίστης				Άνω Λαψίστα
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Μουζακαίων				Μουζακαίοι, Κυπαρίσσια
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Πλατανιάς				Πλατανιά, Καραδήμας, Γερακάρι
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Βασιλικής				Μαβύλλης, Βασιλική
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Ηλιόκαλης				Ηλιόκαλη
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Λογγάδες	Λογγάδες			
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Καστρίτσης	Καστρίτσα			
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Δροσοχωρίου	Δροσοχώρι			
Δ. Ανατολής	Δ.Δ. Μπάφρας	Μπάφρα			
Δ. Εκάλης	Δ.Δ. Ασφάκας				Ασφάκα
Δ. Εκάλης	Δ.Δ. Μεταμόρφωσης	Καρνές			
Δ. Ζίτσης	Δ.Δ. Πρωτόπαππα				Πρωτόπαππας

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 18: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Αγ. Δημητρίου	Δ.Δ. Αβγού			Αβγό	X			
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Σταυρακίου			Βελισσάριος			X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Σταυρακίου			Πεντέλη			X	
Δ. Παμβότιδος	Δ.Δ. Δαφνούλας			Δαφνούλα	X			
Δ. Παμβότιδος	Δ.Δ. Δαφνούλας			Γουλάς		X		
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Γραμμένου			Γραμμένο	X			
Δ. Περφήματος	Δ.Δ. Μάζας			Κήποι	X			
Δ. Περφήματος	Δ.Δ. Μάζας			Μάζα	X			
Δ. Περφήματος	Δ.Δ. Σπόθων			Σπόθι	X			
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Ζωοδόχου			Ζωοδόχος			X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Νεοχωροπούλου	Νεοχωρόπουλο			X		X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Σταυρακίου	Τσιφλικόπουλο					X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Σταυρακίου	Σταυράκι					X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Εξοχής	Νήσος Ιωαννίνων					X	
Δ. Ιωαννινών	Δ.Δ. Εξοχής	Εξοχή					X	
Δ. Ευρυμενών	Δ.Δ. Κληματιάς	Κληματιά					X	

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα VI

Πίνακας 19: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Άνω Καλαμά	Δ.Δ. Παρακαλάμου		Παρακάλαμος	Μπολαίκα	
Δ. Καλπακίου	Δ.Δ. Καλπακίου	Καλπάκι			Λιούμπα
Δ. Καλπακίου	Δ.Δ. Δολιανών		Δολιανά		Άγιος Γεώργιος

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 20: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Δελβινακίου	Δ.Δ. Βήσσανης			Βήσσανη	
Δ. Δελβινακίου	Δ.Δ. Δελβινακίου		Δελβινάκι		

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 21: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Καλπακίου	Δ.Δ. Χρυσορράχης			Χρυσορράχη	
Δ. Καλπακίου	Δ.Δ. Νεγράδων				Νεγράδες, Μονή Γεννήσεως Θεοτόκου Βελλάς

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 22: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Καλαταίου	Δ.Δ. Άνω Ραβέντιον			Άνω Ραβέντια		X		
Δ. Καλαταίου	Δ.Δ. Μαυροβουνίου			Μαυροβούνι		X		
Δ. Κεντρικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Μεσοβουνίου			Μεσοβούνι		X		

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα VII

Πίνακας 23: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Κονίτης				
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Μαζίου				Μάζι

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 24: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Μελισσοπέτρας				Μελισσόπετρα, Καλόβρυση
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Κλειδωνιάς				Κλειδωνιά, Καλύβια
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Καλλιθέας				Καλλιθέα
Δ. Κονίτης	Δ.Δ. Αετοπέτρας				Αετοπέτρα

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 25: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ.Δ. Κονίτσας	Δ. Δ. Ηλιορράχης			Ηλιορράχη	X			
Δ.Δ. Κονίτσας	Δ.Δ. Καβασιδίων			Καβάσιλα		X		

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Οικιστικό πλέγμα VIII

Πίνακας 26: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών αγροτικών περιοχών (συνδυασμός κτηνοτροφικής και γεωργικής παραγωγής)

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Χρυσοβίτσης				Χρυσοβίτσα, Μύλοι, Αμπέλια, Σιωλάδες, Ξηρικό, Ανάληψη
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Δεματίου				Μηλιωτάδες, Δεμάτι, Αγία Βαρβάρα, Άγιος Γεώργιος, Βουτανοαίοι

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 27: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών κτηνοτροφικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρής Γότισσας				Σιούτσος, Ριζά, Μικρή Γότισσα, Άγιος Μηνάς
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μεγάλης Γότισσας				Μπαλτούμα, Μεγάλη Γότισσα
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μεγάλου Περιστερίου				Μηλιά, Αμπελάκια, Μεγάλο Περιστέρι, Κερασιά, Καστρί, Καρυόφυτο
Δ. Μετσόβου	Δ.Δ. Βοτονοσίου				Βοτονοίοι

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 28: Τύποι οικισμών σε σχέση με το δίκτυο δυναμικών γεωργικών περιοχών

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο
Δ. Μετσόβου	Δ.Δ. Ανηλίου	Ανήλιο			
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Γρεβεντίου			Γρεβεντί	

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Πίνακας 29: Τύποι οικισμών σε σχέση με τις χωρικές λειτουργικές ομάδες δημοτικών διαμερισμάτων

Δήμοι	Δημοτικά Διαμερίσματα	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μεσαίοι οικιστικοί πόλοι εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εκτός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Μικροί οικισμοί εντός ζώνης επιρροής αστικού κέντρου με αξιόλογο φυσικό ή/και πολιτιστικό πλούτο	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Α2	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β1	Χωρική λειτουργική ομάδα δημοτικών διαμερισμάτων Β2
Δ. Μετσόβου	Δ.Δ. Ανθοχωρίου				Ανθοχώρι	X			
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Παλαιοχώρι		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Ραχούδα		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Μικρό Περιστέρι		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Προσόγια		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Γερακίρι		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Μικρού Περιστερίου				Τριμπούρια		X		
Δ. Εγνατίας	Δ.Δ. Σίταινας				Σίταινα		X		
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Αγία Παρασκευής				Αγία Παρασκευή	X			
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Ιτέας				Λιάπη		X		
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Ιτέας				Ιτέα		X		
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	Δ.Δ. Πέτρας				Πέτρα		X		
Κ. Μηλέας	Κ.Δ. Μηλέας	Μηλιά					X		

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Τα οικιστικά πλέγματα I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII συνοπτικά παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 30: Οικιστικά πλέγματα Περιφέρειας Ηπείρου

Οικιστικό πλέγμα I		
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Πρέβεζας	<i>Ψαθάκι</i>
Δ. Πρέβεζας	Δ.Δ. Μύτικα	<i>Μύτικας</i>
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Νέας Σαμφούντος	<i>Νέα Σαμφούς</i>
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Νέας Σινώπης	<i>Νέα Σινώπη</i>
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Στεφάνης	<i>Στεφάνη</i>
Δ. Λούρου	Δ.Δ. Ωρωπού	<i>Νέος Ωρωπός</i>
Κ. Κρανέας	Κ.Δ. Κρανέας	<i>Κρανέα</i>
Δ. Θεσπρωτικού	Δ.Δ. Θεσπρωτικού	<i>Θεσπρωτικό</i>
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Αμμοτόπου	<i>Αμμότοπος</i>
Δ. Ξηροβουνίου	Δ.Δ. Καμψής	<i>Καμψή</i>
Δ. Βλαχέρνης	Δ.Δ. Γραμμενίτσης	<i>Γραμμενίτσα</i>
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Χαλκιάδων	<i>Χαλκιάδες</i>
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Αγίου Σπυρίδωνος	<i>Άγιος Σπυρίδωνας</i>
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Καλοβάτου	<i>Καλόβατος</i>
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Ανέζης	<i>Ανέζα</i>
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Καλογερικού	<i>Καλογερίκι</i>
Δ. Αμβρακικού	Δ.Δ. Ράχης	<i>Ράχη</i>
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Κωστακίων	<i>Κωστακιοί</i>
Δ. Ζαλόγγου	Δ.Δ. Καναλίου	<i>Κανάλι</i>
Δ. Φιλιπιάδος	Δ.Δ. Αγίου Γεωργίου	<i>Άγιος Γεώργιος</i>
Δ. Φιλιπιάδος	Δ.Δ. Νέας Κερασούντος	<i>Νέα Κερασούς</i>
Δ. Αρταίων	Δ.Δ. Αρταίων	<i>Ελεούσα, Άγιοι Ανάργυροι</i>
Δ. Πέτα	Δ.Δ. Πέτα	<i>Άγιος Δημήτριος</i>
Δ. Αράχθου	Δ.Δ. Ακροποταμιάς	<i>Ακροποταμιά</i>
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Ρόκκας	<i>Ρόκκα</i>
Δ. Φιλοθέης	Δ.Δ. Καλαμιάς	<i>Καλαμιά</i>
Οικιστικό πλέγμα II		
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί εντός και εκτός ζώνης επιρροής Άρτας		
Οικιστικό πλέγμα III		
Κ. Πέρδικας	Κ.Δ. Πέρδικας	<i>Πέρδικα</i>
Δ. Αχέροντα	Δ.Δ. Γαρδικίου Σούλι	<i>Γαρδίκι</i>
Δ. Πάργας	Δ.Δ. Ανθούσης	<i>Ανθούσα</i>
Δ. Μαργαριτίου	Δ.Δ. Μαργαριτίου	<i>Μαργαρίτι</i>

Οικιστικό πλέγμα IV		
Δ. Ηγομενίτσης	Δ.Δ. Νέας Σελευκείας	<i>Νέα Σελεύκεια</i>
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Σαγιάδας	<i>Σαγιάδα</i>
Δ. Παραποτάμου	Δ.Δ. Παραποτάμου	<i>Παραπόταμος</i>
Δ. Σαγιάδας	Δ.Δ. Ασπροκκληρίου	<i>Ασπροκκλήσι</i>
Δ. Ηγομενίτσης	Δ.Δ. Καστρίου	<i>Καστρί</i>
Δ. Ηγομενίτσης	Δ.Δ. Γρακοχωρίου	<i>Γρακοχώρι</i>
Δ. Ηγομενίτσης	Δ.Δ. Μαυρούδι	<i>Μαυρούδι</i>
Οικιστικό πλέγμα V		
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Κουτσελιού	<i>Κουτσελιό</i>
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Βουνοπλαγιάς	<i>Βουνοπλαγιά</i>
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Ροδοτοπίου	<i>Ροδοτόπι</i>
Δ. Πασσαρώνος	Δ.Δ. Αγίου Ιωάννου	<i>Άγιος Ιωάννης</i>
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Αμφιθέας	<i>Αμφιθέα</i>
Δ. Ανατολής	Δ.Δ. Νεοκαισαρείας	<i>Νεοκαισάρεια</i>
Δ. Ιωαννιτών	Δ.Δ. Μαρμάρων	<i>Μάρμαρα, Καρδαμίτσια</i>
Δ. Περάματος	Δ.Δ. Περιβλέπτου	<i>Περίβλεπτος</i>
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Λογγάδες	<i>Λογγάδες</i>
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Καστρίτσης	<i>Καστρίτσα</i>
Δ. Παμβώτιδος	Δ.Δ. Δροσοχωρίου	<i>Δροσοχώρι</i>
Δ. Ανατολής	Δ.Δ. Μπάφρας	<i>Μπάφρα</i>
Δ. Εκάλης	Δ.Δ. Μεταμόρφωσης	<i>Καρνές</i>
Δ. Ιωαννιτών	Δ.Δ. Νεοχωροπούλου	<i>Νεοχωρόπουλο</i>
Δ. Ιωαννιτών	Δ.Δ. Σταυρακίου	<i>Τσιφλικόπουλο, Σταυράκι</i>
Οικιστικό πλέγμα VI		
Δ. Καλπακίου	Δ.Δ. Καλπακίου	<i>Καλπάκι</i>
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί εντός και εκτός ζώνης επιρροής Καλπακίου		
Οικιστικό πλέγμα VII		
Μικροί πληθυσμιακά οικισμοί εντός και εκτός ζώνης επιρροής Κονίτσης		
Οικιστικό πλέγμα VIII		
Δ. Μετσόβου	Δ.Δ. Ανηλίου	<i>Ανήλιο</i>
Κ. Μηλέας	Κ.Δ. Μηλέας	<i>Μηλιά</i>

Πηγή: Επεξεργασία ερευνητικού έργου

Ε. ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ (Ο.Π.Α.Α.Χ.)

1. ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΡΓΑ Ο.Π.Α.Α.Χ.

Όπως δείχνει η επεξεργασία των στοιχείων που συλλέχθηκαν και αξιολογήθηκαν για το ερευνητικό έργο από τις Αναπτυξιακές Εταιρείες¹ στο πλαίσιο των Ο.Π.Α.Α.Χ. υλοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Ηπείρου 341 ιδιωτικά έργα-επενδύσεις², από τα οποία το 78,3% χρηματοδοτήθηκε από το Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006 και τα υπόλοιπα, το 21,7% του συνόλου, από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη και Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006» (Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ.).

Για την επεξεργασία των στοιχείων και την ακριβέστερη περιγραφή των επενδύσεων έγινε ομαδοποίηση, από το ερευνητικό έργο, των ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. στις ακόλουθες κατηγορίες: χώροι εστίασης, καταλύματα, επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, βιοτεχνικές μονάδες, αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία, εναλλακτικός τουρισμός, προβολή τόπου, διάφορα έργα.

Από την επεξεργασία των ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. που υλοποιήθηκαν στην Περιφέρεια Ηπείρου –ακόμα και όσων δεν χαρτογραφήθηκαν³– προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (37,0%) αφορά την κατηγορία των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων στις περιοχές παρέμβασης. Εξαιρετικά υψηλό είναι το ποσοστό των επενδύσεων αποκατάστασης εξωτερικών όψεων ιδιωτικών κτιρίων που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων –ποσοστό 85,7% επί του συνόλου–, οι οποίες υλοποιήθηκαν στην κατηγορία ανάδειξης αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων. Επίσης, εδώ περιλαμβάνονται και έργα ανάπλασης νερόμυλων, τοπικές-πολιτιστικές εκδηλώσεις και εκθέσεις. Ακολουθούν, με ποσοστό 22,6% επί του συνόλου, επενδύσεις ίδρυσης, αναπαλαίωσης, επέκτασης καταλυμάτων –π.χ. ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενοικιαζόμενες κατοικίες κ.ά.–, μέγεθος το οποίο συνδέεται άμεσα με το εξίσου υψηλό ποσοστό 20,2% των έργων που υλοποιήθηκαν στην κατηγορία χώρων εστίασης. Σε δημοτικά ή κοινοτικά διαμερίσματα με αυξημένο αριθμό τουριστικών καταλυμάτων ή σε όμορα προς αυτά, παρατηρείται κατασκευή ή ανακαίνιση χώρων εστίασης.

Επίσης, όπως ανέδειξε η επεξεργασία των στοιχείων, επενδύσεις σε βιοτεχνικές μονάδες⁴ –κυρίως αρτοποιεία και βιοτεχνίες επεξεργασίας ξύλου, κατεργασίας μετάλλων και μαρ-

¹ Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε., Εταιρεία Ανάπτυξης Νότιας Ηπείρου-Αμβρακικού Α.Ε., Αναπτυξιακή Εταιρεία Θεσπρωτίας Α.Ε., Διευθύνσεις Γεωργικής Ανάπτυξης και Σχεδιασμού και Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου και Ειδική Υπηρεσία Συγχρηματοδοτούμενων Μέτρων και Πράξεων Αγροτικής Ανάπτυξης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

² Όσον αφορά τα ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ. που υλοποιήθηκαν από το Π.Ε.Π. Ηπείρου, στα στοιχεία που συλλέχθηκαν για το Μέτρο 4.7 δεν περιλαμβάνεται η δράση «Ιδιωτικά έργα που αφορούν αποκατάσταση κτιομάτων στα οποία υπήρχε ή υπάρχει η παραγωγική δραστηριότητα».

³ Σημειώνεται ότι χαρτογραφήθηκαν τα έργα για τα οποία η πληροφορία είναι διαθέσιμη σε επίπεδο δημοτικού ή κοινοτικού διαμερίσματος. Τα έργα που περιλαμβάνονται στην κατηγορία «προβολή τόπου» (8 έργα) αναφέρονται σε επίπεδο δήμου ή κοινότητας και δεν χαρτογραφήθηκαν. Επίσης, δεν χαρτογραφήθηκε ένα έργο το οποίο εντάσσεται στην κατηγορία «βιοτεχνίες». Για τα ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ. που δεν χαρτογραφήθηκαν βλ. Παράρτημα ερευνητικού έργου, *op.cit.*

⁴ Οι κατηγορίες «επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων και βιοτεχνικές μονάδες» προέκυψαν από τις κατηγορίες δράσεων που στηρίζουν τα προγράμματα Ο.Π.Α.Α.Χ.

μάρων– αντιστοιχούν στο 10,9% του συνόλου των έργων που υλοποιήθηκαν, ενώ μικρότερος είναι ο αριθμός των έργων που υλοποιήθηκαν από επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, π.χ. τυροκομεία, οινοποιεία κ.ά. (5,3%). Επίσης, υλοποιήθηκαν δράσεις προβολής και τουριστικής ανάδειξης από Δήμους και Κοινότητες με ποσοστό 2,3% επί του συνόλου των έργων. Έργα με δράσεις εναλλακτικών μορφών τουρισμού συγκεντρώνουν ποσοστό 1,5% του συνόλου των ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. Στην κατηγορία «διάφορα έργα» υλοποιήθηκε ένα μόνο έργο που αφορούσε την πιλοτική επίδειξη και τη διάδοση νέων τεχνικών παραγωγής στον γεωργικό τομέα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι το πρόγραμμα ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. λειτούργησε ως εργαλείο αναβάθμισης περιοχών, κυρίως όμως με την αποκατάσταση εξωτερικών όψεων ιδιωτικών κτιρίων στο πλαίσιο ανάδειξης και προστασίας των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων.

Η επεξεργασία των στοιχείων αναδεικνύει όχι μόνο συγκέντρωση των επενδύσεων –τα υλοποιημένα έργα ποικίλουν– σε ορισμένες περιοχές αλλά και σχετικά χαμηλό επενδυτικό ενδιαφέρον για ένα πολύ μεγάλο μέρος των περιοχών παρέμβασης Ο.Π.Α.Α.Χ.

Αναλυτικότερα, και σύμφωνα με το Χάρτη 10, υψηλή χωρική συγκέντρωση των ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. εμφανίζεται στο Νομό Ιωαννίνων στην περιοχή που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο τμήμα των Δήμων Τύμφης, Κεντρικού Ζαγορίου και της Κοινότητας Παπίγκου με σημαντική υπεροχή των έργων που εντάσσονται στην κατηγορία των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων, καταλύματα και χώρους εστίασης έναντι των βιοτεχνικών μονάδων και των μονάδων μεταποίησης και τυποποίησης γεωργικών προϊόντων. Παράλληλα, χωρική συγκέντρωση παρατηρείται και σε τμήμα της ανατολικής πλευράς του νομού.

Ο μεγαλύτερος αριθμός ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. παρατηρείται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Αρίστης, Κάτω Πεδινών και Άνω Πεδινών του Δήμου Κεντρικού Ζαγορίου και στο Κοινοτικό Διαμέρισμα Παπίγκου της ομώνυμης κοινότητας, κυρίως εξωραϊσμού και ανάδειξης αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων⁵.

Στο Νομό Θεσπρωτίας παρατηρείται χωρική συγκέντρωση των υλοποιημένων ιδιωτικών έργων Ο.Π.Α.Α.Χ. στους Δήμους Αχέροντα, Παραμυθιάς και στην Κοινότητα Σουλίου, με τον μεγαλύτερο αριθμό έργων να αφορά κατά σειρά χώρους εστίασης, καταλύματα και βιοτεχνίες⁶. Όσον αφορά το Νομό Πρέβεζας, παρατηρείται χαμηλός αριθμός υλοποιημένων επενδύσεων. Αραιή χωρική συγκέντρωση παρατηρείται και στο κεντρικό τμήμα του Νομού Άρτας, με το Δημοτικό Διαμέρισμα Πέτα να εμφανίζει το μεγαλύτερο πλήθος των επενδύσεων κυρίως βιοτεχνικού χαρακτήρα.

⁵ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Αρίστης χρηματοδοτήθηκαν 13 έργα εκ των οποίων το 53,9% υλοποιήθηκε στην κατηγορία των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων και το 30,8% αφορούσε καταλύματα. Στα Άνω Πεδινά υλοποιήθηκαν 11 έργα όπου το 63,7% αντιστοιχούσε σε έργα ανάδειξης των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων και το 27,3% σε καταλύματα. Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Κάτω Πεδινών υλοποιήθηκαν 12 έργα τα οποία εντάσσονται στην κατηγορία των αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων και ειδικότερα αφορούν την αποκατάσταση εξωτερικών όψεων ιδιωτικών κτιρίων.

⁶ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Γλυκής του Δήμου Αχέροντα πραγματοποιήθηκαν συνολικά 12 ιδιωτικά έργα Ο.Π.Α.Α.Χ. εκ των οποίων το 41,7% αφορούσε την κατηγορία των καταλυμάτων και ποσοστό 33,3% χώρους εστίασης.

2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ Ο.Π.Α.Α.Χ.

Τα δημόσια ενταγμένα έργα Ο.Π.Α.Α.Χ.⁷, συνολικά 242 σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ηπείρου⁸, ομαδοποιήθηκαν από το ερευνητικό έργο στις ακόλουθες κατηγορίες: υποδομές⁹, αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία¹⁰, περιβαλλοντική αποκατάσταση¹¹, υγεία-πρόνοια¹², απασχόληση-κατάρτιση¹³, συμβουλευτική¹⁴, μελέτες¹⁵.

Όσον αφορά τα δημόσια ενταγμένα έργα Ο.Π.Α.Α.Χ. που έχουν χαρτογραφηθεί¹⁶, παρατηρείται χωρική συγκέντρωση στο κεντρικό και νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων.

⁷ Όπως δείχνουν οι επεξεργασίες των στοιχείων που μας διέθεσε η Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Ηπείρου και η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Π.Α.Α. του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, στη διάρκεια της 3ης Προγραμματικής Περιόδου εντάχθηκαν συνολικά 242 δημόσια έργα Ο.Π.Α.Α.Χ. σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές της Ηπείρου.

⁸ Οι πόροι των Μέτρων 4.6, 4.8 και 4.13 του Π.Ε.Π. Ηπείρου διατέθηκαν για τα 160 έργα (66,1%), ενώ το υπόλοιπο ποσοστό των έργων (33,9%) χρηματοδοτήθηκε από πόρους των Μέτρων 7.1, 7.4, 7.5, 7.7, 7.8 και 7.10 του Ε.Π.Α.Α.-Α.Υ. Πόροι των Μέτρων 4.8 και 4.13 του Π.Ε.Π. Ηπείρου διατέθηκαν για παρεμβάσεις σε περιοχές ευθύνης της Περιφέρειας αλλά και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, δηλαδή από τα 160 έργα που υλοποιήθηκαν από το Π.Ε.Π. Ηπείρου, ποσοστό 12,5% αντιστοιχεί σε περιοχές ευθύνης του Υπουργείου.

⁹ Στη συγκεκριμένη κατηγορία εντάσσεται το 51,2% των ενταγμένων επενδύσεων. Αναλυτικότερα, το 44,4% των επενδύσεων αντιστοιχεί σε έργα οδοποιίας, το 29,8% σε έργα ύδρευσης και το 18,5% σε εγχειοβελτιωτικά έργα και διαχείρισης υδάτινων πόρων. Σε μικρές τιμές (4,0%) κυμαίνεται το ποσοστό των επενδύσεων στον τομέα της αποχέτευσης και της κατασκευής αγωγών όμβριων υδάτων, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό (3,2%) αντιστοιχεί σε επενδύσεις, π.χ. κατασκευή χώρων στάθμευσης, επενδύσεις τοίχων αντιστήριξης κ.ά.

¹⁰ Συνολικά εντάχθηκαν 80 έργα, αριθμός που αντιστοιχεί στο 33,1% των δημοσίων επενδύσεων Ο.Π.Α.Α.Χ. Ως επιμέρους κατηγορίες περιλαμβάνονται: έργα ανάπλασης (ανάπλαση κοινόχρηστων χώρων, κατασκευή πλατειών, καλντεριμιών, λιθόστρωτων) με ποσοστό 60,0%, έργα ανάδειξης και αποκατάστασης αρχιτεκτονικών στοιχείων, μνημείων και μουσείων με ποσοστό 23,7%. Επίσης, περιλαμβάνονται και υποδομές πολιτισμού, π.χ. δημιουργία βιβλιοθηκών, πολιτιστικών κέντρων και κέντρων πολυδραστηριότητας (16,3%).

¹¹ Περιλαμβάνονται δράσεις περιβαλλοντικής αποκατάστασης περιοχών και προστασίας-διαχείρισης δασικών εκτάσεων (1,2%).

¹² Οι επενδύσεις αφορούν κοινωνικές υπηρεσίες, δομές υγείας και πρόνοιας προς την υποστήριξη του ανθρώπινου δυναμικού (δημιουργία μονάδας βοήθεια στο σπίτι, κατασκευή-επισκευή βρεφονηπιακών σταθμών) καταλαμβάνοντας ποσοστό 5,3% του συνόλου των δημοσίων επενδύσεων.

¹³ Περιλαμβάνονται δράσεις που στόχευαν στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας και στην κατάρτιση στις περιοχές ολοκληρωμένων παρεμβάσεων (1,7%). Συγκεκριμένα οι δράσεις αφορούσαν την επιχορήγηση επιχειρήσεων για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, νέων ελεύθερων επαγγελματιών, ενός προγράμματος stage απόκτησης εργασιακής εμπειρίας για ανέργους.

¹⁴ Στα στοιχεία που συλλέχθηκαν αναφέρονται δύο έργα που σχετίζονται με δράσεις συμβουλευτικής όσον αφορά το έργο της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.

¹⁵ Σύμφωνα με τα στοιχεία, εντάχθηκαν 12 μελέτες (5%) με αντικείμενο την ανάπλαση δημοτικών και κοινοτικών διαμερισμάτων. Σημειώνεται ότι εντάχθηκαν και άλλες τέσσερις επενδύσεις, οι οποίες αποτελούν συνδυασμό έργων υποδομής και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

¹⁶ Από τις παραπάνω κατηγορίες δεν χαρτογραφήθηκαν έργα:

- στα οποία η χωρική πληροφορία βρίσκεται σε επίπεδο δήμου (κατηγορίες υγεία-πρόνοια, 6 έργα· συμβουλευτική, 2 έργα· υποδομές, 11 έργα· αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία, 4 έργα),
- τα οποία αναφέρονται ως διαδημοτικά ή διακοινοτικά (κατηγορία υποδομές, 35 έργα, τα οποία είναι κυρίως έργα οδοποιίας) χωρίς να δίνεται η ακριβής πληροφορία ποια δημοτικά ή κοινοτικά διαμερίσματα αφορά το έργο, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αποτυπωθούν στο χάρτη,
- για τα οποία η περιοχή υλοποίησης αναφέρεται με τοπωνύμια (κατηγορία υποδομές, 10 έργα· αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία, 1 έργο) δυσκολεύοντας τον προσδιορισμό των δημοτικών ή κοινοτικών διαμερισμάτων στα οποία υπάγονται,
- τα οποία ανήκουν στις κατηγορίες απασχόληση (4 έργα) και μελέτες ανάπλασης οικισμών (12 έργα).

Για τα έργα που δεν χαρτογραφήθηκαν, αθροιστικά ανά κατηγορία και σε επίπεδο δήμου, βλ. Παράρτημα ερευνητικού έργου, *op.cit.*

νων στα σύνορα του Νομού Άρτας. Στο κεντρικό τμήμα εντάχθηκαν κυρίως έργα ανάδειξης της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, έργα υποδομής και δράσεις που σχετίζονται με τον τομέα της υγείας και πρόνοιας¹⁷. Αντίστοιχα, στο νοτιοανατολικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων και στα σύνορα με το Νομό Άρτας παρατηρούμε ανάλογη κατανομή έργων¹⁸.

3. ΕΡΓΑ ΜΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΑΣΟΠΟΝΙΑΣ Ο.Π.Α.Α.Χ.

Τα ενταγμένα έργα μη δημόσιας δασοπονίας Ο.Π.Α.Α.Χ.¹⁹ ομαδοποιήθηκαν, από το ερευνητικό έργο, στις ακόλουθες κατηγορίες: αντιπλημμυρικά έργα, αντιπυρικά έργα, έργα αναδάσωσης, έργα βελτίωσης της οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής αξίας των δασών, μελέτες.

Από το σύνολο των 74 επενδύσεων που εντάχθηκαν, το 29,8% αναλογούσε σε αντιπυρικά έργα –π.χ. διάνοιξη δασικών δρόμων αντιπυρικής προστασίας, εργασίες πρόληπτικής δασοκομίας, κατασκευή έργων αποθήκευσης νερού–, το 6,8% σε έργα αντιπλημμυρικής προστασίας –π.χ. διευθέτηση χειμάρρων και ρεμάτων– και το 5,4% σε έργα αναδάσωσης. Έργα για τη βελτίωση της οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής αξίας των δασών αποτελούν το 10,8% των ενταγμένων έργων και περιλαμβάνουν δράσεις αισθητικής αξιοποίησης-διαμόρφωσης των δασών και βελτίωσης δασικών δρόμων. Τα υπόλοιπα έργα, δηλαδή το 47,3% του συνόλου, αποτελούν μελέτες σκοπιμότητας.

ΣΤ. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER

Ομαδοποιήσαμε τις επενδύσεις²⁰ στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER στις ακόλουθες κατηγορίες: χώροι εστίασης, καταλύματα, επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων, βιοτεχνικές μονάδες, αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία, εναλλακτικός τουρισμός, προβολή τόπου, διάφορα έργα (βλ. Χάρτη 11).

¹⁷ Το μεγαλύτερο μέρος των ενταγμένων έργων εντοπίζεται στα Κοινοτικά Διαμερίσματα Διστράτου, Βοβούσης, Μηλέας των ομώνυμων Κοινοτήτων και στο Δημοτικό Διαμέρισμα Ζίτσης του Δήμου Ζίτσης.

¹⁸ Η πλειονότητα των έργων συγκεντρώνεται στο Κοινοτικό Διαμέρισμα Ματσουκίου της ομώνυμης Κοινότητας και στο Δημοτικό Διαμέρισμα Καταρράκτου του Δήμου Αγνάντων.

¹⁹ Την 3η Προγραμματική Περίοδο εντάχθηκαν επενδύσεις μη δημόσιας δασοπονίας, οι οποίες σχετίζονταν με την αποκατάσταση δασών και δασικών εκτάσεων που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές, τη βελτίωση των συνθηκών πρόληψης για αντιπυρική και αντιπλημμυρική προστασία καθώς και με τη βελτίωση της οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής αξίας τους σε περιοχές παρέμβασης Ο.Π.Α.Α.Χ. της Περιφέρειας Ηπείρου και του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Πηγή: Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Ηπείρου.

²⁰ Στην Περιφέρεια Ηπείρου, οι φορείς διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER, από τους οποίους το ερευνητικό έργο έλαβε στοιχεία για τα έργα που υλοποιήθηκαν, ήταν η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. με περιοχή ευθύνης τους Νομούς Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας και η Αναπτυξιακή Νοτίου Ηπείρου-Αμβρακικού Α.Ε. με περιοχή ευθύνης τους Νομούς Άρτας και Πρέβεζας.

Στο πλαίσιο του LEADER I στο Νομό Ιωαννίνων²¹ χρηματοδοτήθηκαν 42 συνολικά επενδύσεις²². Ο μεγαλύτερος αριθμός, δηλαδή το 40,5%, κατευθύνθηκε σε έργα ανάδειξης αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων –π.χ. αποπεράτωση και εξοπλισμός μουσείων–, ενώ οι δράσεις κατασκευής, αναπαλαίωσης και ανάδειξης καταλυμάτων αντιστοιχούν στο 31,0% του συνόλου των χρηματοδοτούμενων έργων. Σε ποσοστό 16,7% του συνόλου των έργων υλοποιήθηκαν έργα για ενίσχυση εναλλακτικού τουρισμού σε δημοτικά ή κοινοτικά διαμερίσματα. Παράλληλα στην πρώτη περίοδο εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER εντάχθηκαν τρία έργα προβολής τουριστικής φυσιογνωμίας περιοχών.

Ιδιαίτερα αυξημένος ήταν ο αριθμός των επενδύσεων στο πλαίσιο του LEADER II. Συνολικά στη δεύτερη περίοδο εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER χρηματοδοτήθηκαν 271 επενδύσεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επενδύσεων, δηλαδή το 26,6%, αφορά δράσεις ίδρυσης και εκσυγχρονισμού βιοτεχνικών μονάδων²³. Αυξημένο ήταν το πλήθος των επενδύσεων που στόχο είχαν την προστασία-αποκατάσταση και ανάδειξη αρχιτεκτονικών και πολιτιστικών στοιχείων ως αξιόλογων στοιχείων της ελληνικής υπαίθρου, καθώς καταλαμβάνουν ποσοστό 23,6%. Στην κατηγορία των έργων ανάδειξης αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνονται και δράσεις που ενισχύουν τις υποδομές (μικρά δημόσια έργα) ώστε να εξασφαλίζεται η πρόσβαση σε σημαντικά αξιοθέατα των περιοχών εφαρμογής. Οι επενδύσεις που αφορούν καταλύματα αντιστοιχούν στο 13,1%, ενώ όσες σχετίζονται με χώρους εστίασης, μόλις στο 5,6%. Από μονάδες πρώτης μεταποίησης-τυποποίησης προϊόντων αγροτικής παραγωγής υλοποιήθηκε το 10,3% των επενδύσεων. Οι υπόλοιπες επενδύσεις αφορούν την αξιοποίηση και εμπορία της γεωργικής παραγωγής (εκτροφεία, χώρους πώλησης αγροτικών προϊόντων), παραγωγή βιολογικών προϊόντων, φυτοπαθολογικά εργαστήρια, δημιουργία χώρων πώλησης και έκθεσης προϊόντων και δράσεις προστασίας και βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος στις περιοχές παρέμβασης. Στο σύνολο των χρηματοδοτούμενων έργων, τρία από αυτά αφορούν δράσεις προώθησης περιοχών παρέμβασης με τη λειτουργία κέντρων πληροφόρησης-εκθεσιακών κέντρων με σκοπό την αύξηση της επισκεψιμότητας.

Την τρίτη περίοδο εφαρμογής, στο πλαίσιο του LEADER+, χρηματοδοτήθηκαν 126 επενδύσεις. Έργα που αφορούν αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά στοιχεία –π.χ. ανάδειξη αρχιτεκτονικών στοιχείων και αποπεράτωση μουσείων–, καταλαμβάνουν σε αυτή την περίοδο εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER το μεγαλύτερο μέρος στο σύνολο των έργων, το οποίο ανέρχεται στο 27,0%. Ακολουθεί με ποσοστό 15,9% η κατηγορία δημιουργίας-εκσυγχρονισμού καταλυμάτων. Όσον αφορά τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν από βιοτεχνικές μονάδες-μικρές επιχειρήσεις αντιστοιχούν στο 11,1% του συνόλου, ενώ στα ίδια μεγέθη κυμαίνεται και το ποσοστό των έργων που υλοποιήθηκαν σε χώρους εστίασης. Σε καθεμιά από τις κατηγορίες που αφορούν επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης και τυποποίησης αγροτικών προϊόντων και δράσεις που σχετίζονται με τον εναλλακτικό τουρισμό αντιστοιχεί το 8,7% των επενδύσεων. Στο πλαίσιο του LEADER+ χρηματοδοτήθηκαν και 7 δράσεις (4,8%) για την προώθηση και προβολή των περιοχών παρέμβασης.

²¹ Πηγή: δικτυακός τόπος www.epirusa.gr.

²² Για την πρώτη περίοδο εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER (LEADER I) δεν κατέστη δυνατή η παροχή στοιχείων από την Αναπτυξιακή Εταιρεία ΕΤ.ΑΝ.ΑΜ. λόγω μη ύπαρξης, το συγκεκριμένο διάστημα, βάσης δεδομένων για καταγραφή των επενδυτικών σχεδίων. Συνεπώς, η επεξεργασία περιορίστηκε στα στοιχεία που συλλέχθηκαν από την Αναπτυξιακή Ηπείρου και την αντίστοιχη περιοχή ευθύνης, η οποία για το LEADER I αφορά το Νομό Ιωαννίνων.

²³ Οι κατηγορίες «επιχειρήσεις πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων και βιοτεχνικές μονάδες» προέκυψαν από τις κατηγορίες δράσεων που στηρίζει το Πρόγραμμα LEADER.

Στην κατηγορία «διάφορα έργα» περιλαμβάνονται όσες επενδύσεις εμφανίζονται με μικρή συχνότητα και αφορούν κυρίως δράσεις δικτύωσης επιχειρήσεων, προστασίας και βελτίωσης του φυσικού περιβάλλοντος.

Αξιολογώντας τον αριθμό των έργων που υλοποιήθηκαν ανά κατηγορία, στη δεύτερη και την τρίτη περίοδο εφαρμογής του Προγράμματος LEADER παρατηρείται σημαντική διαφορά στον αριθμό έργων που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του LEADER II όσον αφορά βιοτεχνικές μονάδες σε σχέση με αυτές που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του LEADER+, στην περίοδο του LEADER II υλοποιήθηκε ο πενταπλάσιος αριθμός έργων. Στη διάρκεια του LEADER II ήταν σχεδόν διπλάσιος ο αριθμός των επενδύσεων στις κατηγορίες πρώτης μεταποίησης-τυποποίησης αγροτικών προϊόντων καθώς και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Σχετικά με τις επενδύσεις σε καταλύματα, ο αριθμός τους μειώθηκε μεταξύ των δύο περιόδων ενώ οι επενδύσεις που αφορούσαν χώρους εστιαστές παρέμειναν στα ίδια επίπεδα.

Τα έργα που υλοποιήθηκαν συνολικά στις τρεις περιόδους εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER εμφανίζονται στο Χάρτη 11 όπου αναπτύσσεται διάσπαρτη η χωρική συγκέντρωση σε όλη την επιφάνεια της περιφέρειας²⁴. Στο Νομό Ιωαννίνων εμφανίζεται η μέγιστη χωρική συγκέντρωση στο βορειοανατολικό τμήμα με το μεγαλύτερο πλήθος των έργων LEADER να εντοπίζεται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Κονίτσης, Μετσόβου και στο Κοινοτικό Διαμέρισμα Διστράτου²⁵.

Στο Νομό Άρτας παρατηρείται ότι τα περισσότερα έργα LEADER συγκεντρώνονται στα Δημοτικά Διαμερίσματα Πέτα, Αρταίων και Καταρράκτου²⁶.

Στο Νομό Πρέβεζας τα έργα LEADER συγκεντρώνονται στο νότιο τμήμα καθώς και στο τμήμα που συνορεύει με το Νομό Άρτας²⁷. Στο Νομό Θεσπρωτίας παρατηρείται διάσπαρτη υλοποίηση των έργων, με τα Δημοτικά Διαμερίσματα Παραμυθιάς και Παραποτάμου να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο πλήθος²⁸.

²⁴ Στο Παράρτημα III, 2, Πίνακας 4 αναφέρονται όσα έργα δεν χαρτογραφήθηκαν. Πρόκειται για έργα στα οποία η χωρική πληροφορία ήταν διαθέσιμη μόνο σε επίπεδο Δήμου ή Δήμων, καθώς και για έργα που εντάσσονται στην κατηγορία «προβολή τόπου».

²⁵ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Κονίτσης υλοποιήθηκαν συνολικά 28 έργα όπου το μεγαλύτερο μέρος πραγματοποιήθηκε στις κατηγορίες των βιοτεχνικών μονάδων (28,6%), ανάδειξης της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (21,4%) και καταλυμάτων (21,4%). Όσον αφορά το Δημοτικό Διαμέρισμα Μετσόβου, από τα 15 έργα LEADER που υλοποιήθηκαν, το 66,7% αντιστοιχούσε σε βιοτεχνικές μονάδες. Αντίστοιχα, στο Κοινοτικό Διαμέρισμα Διστράτου υλοποιήθηκαν συνολικά 13 έργα τα οποία κατανέμονται ισότιμα στις κατηγορίες του εναλλακτικού τουρισμού, των καταλυμάτων, των έργων ανάδειξης αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και της βιοτεχνίας.

²⁶ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Πέτα, τα έργα βιοτεχνίας καλύπτουν το 66,7% του συνόλου των έργων που υλοποιήθηκαν στο νομό. Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Αρταίων, η κατηγορία έργων διαφόρων δράσεων (π.χ. λαϊκή αγορά, καλλιέργεια και διάθεση βιολογικών προϊόντων, εκθετήρια) καλύπτει το 44,4% του συνόλου και οι επενδύσεις που σχετίζονται με τις μονάδες πρώτης μεταποίησης, τυποποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων αντιστοιχούν στο 33,3% του συνόλου. Στον Καταρράκτη, τα περισσότερα έργα υλοποιήθηκαν στην κατηγορία της ανάδειξης στοιχείων της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

²⁷ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Πρέβεζας παρατηρείται το μεγαλύτερο πλήθος έργων, 33,3%, κυρίως επενδύσεις σε βιοτεχνικές μονάδες.

²⁸ Στο Δημοτικό Διαμέρισμα Παραποτάμου η πλειονότητα υλοποιήθηκε σε βιοτεχνικές μονάδες, ενώ στο Δημοτικό Διαμέρισμα Παραμυθιάς σε έργα ανάδειξης της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και βιοτεχνικές μονάδες.

Z. ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

1. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ²⁹

- **Έργα αναδασμών**

Σημαντικότερο διαρθρωτικό ζήτημα του γεωργικού τομέα στην Ήπειρο είναι ο κατακερματισμός του κλήρου και σε σχέση με αυτό, η κατασπατάληση των συντελεστών παραγωγής.

Η υλοποίηση έργων αναδασμού θα συμβάλει στη βιωσιμότητα της εκμετάλλευσης επιτυγχάνοντας ενιαίο σύστημα καλλιέργειας και βελτίωση παραγωγικότητας κεφαλαίου και εργασίας.

Οριζόντια δράση με προτεραιότητα το δυνάμει δίκτυο αγροτικών περιοχών. Φορέας Υλοποίησης: Διεύθυνση Πολιτικής Γης του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Γεωργίας των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων³⁰.

- **Εγγειοβελτιωτικά έργα**

Η δράση θα εξειδικευτεί στην κατασκευή και τον εκσυγχρονισμό αρδευτικών δικτύων, αντιπλημμυρικών και στραγγιστικών έργων και λιμνοδεξαμενών. Σημειώνεται ότι στην 4η Προγραμματική Περίοδο κρίνεται απαραίτητη η ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων με στόχο την αποφυγή απωλειών και την εξοικονόμηση νερού σε περιοχές που παρουσιάζουν έντονα προβλήματα επάρκειας και κυρίως σε γεωργικές εκτάσεις υψηλής παραγωγικότητας.

Η δράση αφορά το σύνολο των δημοτικών διαμερισμάτων της Περιφέρειας Ηπείρου, με προτεραιότητα στα δημοτικά διαμερίσματα που συνιστούν το δυνάμει δίκτυο αγροτικών περιοχών και ιδιαίτερα στις πεδινές εκτάσεις, στις οποίες εμφανίζονται καλλιέργειες με μεγαλύτερη ανάγκη άρδευσης. Παραδείγματος χάρη, όπως προκύπτει από τα ερωτηματολόγια που διακίνησε το ερευνητικό έργο, η πεδιάδα Άρτας παρουσιάζει τέτοια προβλήματα.

Φορέας Υλοποίησης: Διεύθυνση Σχεδιασμού Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Αξιοποίησης Εδαφοϋδατικών Πόρων του ΥΠ.Α.Α.Τ.³¹.

- **Αγροτική οδοποιία**

Η πλειονότητα του αγροτικού οδικού δικτύου στην Ήπειρο είναι προβληματική. Η βελτίωση των αγροτικών δρόμων, η διάνοιξη νέων και η υλοποίηση συναφών τεχνικών έργων, με προτεραιότητα τις δυναμικές Γεωργικές και Κτηνοτροφικές Περιοχές είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την αγροτική αναγέννηση. Με τα έργα αυτά θα προσπελαστούν οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις –πράγμα το οποίο σήμερα δεν είναι εφικτό λόγω του κατακερματισμού των ιδιοκτησιών–, η ορεινή θέση τους, ακόμη και τα δυσμενή καιρικά φαινόμενα τη χειμερινή περίοδο.

Φορέας Υλοποίησης: Διεύθυνση Τεχνικών Μελετών και Κατασκευών του ΥΠ.Α.Α.Τ.³², Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του «Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης [Π.Α.Α.], 2007-2013 “Αλέξανδρος Μπαλατατζής”» του ΥΠ.Α.Α.Τ.³³.

²⁹ Βλ. *ibid.*, Άξονας I, Μέτρο 125.

³⁰ Βλ. *ibid.*, Άξονας I, Μέτρο 125, Υπομέτρο A, Δράση 2.

³¹ Βλ. *ibid.*, Άξονας I, Μέτρο 125, Υπομέτρο A, Δράση 1.

³² Βλ. *ibid.*, Άξονας I, Μέτρο 125, Υπομέτρο A, Δράση 5.

³³ Βλ. *ibid.*, Άξονας III, Μέτρο 321.

- **Αγροτικός εξηλεκτρισμός**

Η έλλειψη σύνδεσης των γεωργικών, κυρίως όμως των κτηνοτροφικών, μονάδων με το δίκτυο ηλεκτροδότησης της Δ.Ε.Η. και η εναλλακτική ηλεκτροδότηση μέσω γεννητριών οδηγεί σήμερα σε υψηλότερο κόστος παραγωγής.

Η ηλεκτροδότηση των γεωργικών, κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης μέσω της επέκτασης του ηλεκτρικού δικτύου θα συμβάλει στη βιωσιμότητα των εκμεταλλεύσεων.

Φορέας Υλοποίησης: Διεύθυνση Αξιοποίησης Εγγειοβελτιωτικών Έργων και Μηχανικού Εξοπλισμού του ΥΠ.Α.Α.Τ.³⁴.

- **Αναδιάρθρωση της παραγωγής**

Η στροφή μιας καλλιέργειας προς άλλες ποικιλίες της ίδιας καλλιέργειας ή προς μια άλλη νέα καλλιέργεια πιο ανταγωνιστική και διαφοροποιημένη συμβάλλει στην αύξηση του εισοδήματος των παραγωγών και τη βέλτιστη απόδοση των καλλιεργειών. Ενδεικτικά, πρόκειται για αναδιάρθρωση σε πολυετείς δενδρώδεις καλλιέργειες, προς νέες ποικιλίες, πιο παραγωγικές, εμπορεύσιμες, με διαφορετική συμπεριφορά στις κλιματολογικές συνθήκες, των οποίων η συγκομιδή μπορεί να γίνει μηχανικά.

Το μέτρο προτείνεται κυρίως για την πεδιάδα της Άρτας³⁵, με την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών πορτοκαλιών προς καλλιέργειες ακτινιδίων³⁶ ή βιολογικών προϊόντων, αλλά και σε άλλες περιοχές του δικτύου δυναμικών γεωργικών περιοχών, όπου παρουσιάζεται πλήθος δενδρωδών καλλιεργειών. Ο προσανατολισμός αυτός θα δράσει επικουρικά με τις δράσεις για βιολογικές μεθόδους παραγωγής φυτικών προϊόντων και θα συμβάλει στη διαδικασία καθετοποίησης της παραγωγής.

- **Βιολογικές μέθοδοι παραγωγής φυτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων³⁷**

Η στροφή από εντατικές μεθόδους παραγωγής στον αγροτικό τομέα προς βιολογικές μεθόδους στοχεύει σε ειδική αγορά βιολογικών προϊόντων και συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος. Η υιοθέτηση πρακτικών που σέβεται τους κύκλους της φύσης, αξιοποιεί και προστατεύει ενεργειακούς και φυσικούς πόρους είναι απαραίτητη προϋπόθεση αγροτικής αναγέννησης.

Η δράση αυτή είναι σκόπιμο να ξεκινήσει από τις ήδη αναπτυγμένες γεωργικές και κτηνοτροφικές περιοχές και να ενισχυθεί σε αυτές που ήδη ακολουθούν βιολογικές μεθόδους παραγωγής³⁸.

³⁴ Βλ. *ibid.*, Άξονας Ι, Μέτρο 125, Υπομέτρο Α, Δράση 3.

³⁵ Βλ. Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Άρτας, 2000.

³⁶ Όπως προέκυψε από την έρευνα πεδίου στη Διεύθυνση Γεωργικής Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου.

³⁷ Βλ. *op.cit.*, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007-2013, Άξονας Ι. Η υιοθέτηση βιολογικών μεθόδων παραγωγής μπορεί να ενισχυθεί με τις δράσεις «βιολογική γεωργία» και «βιολογική κτηνοτροφία» του Άξονα ΙΙ, Μέρους 214, Υπομέτρου 1, Δράσεων 11 και 12 Π.Α.Α. (γεωργικές και περιβαλλοντικές ενισχύσεις). Στις περιπτώσεις καλλιεργειών που δεν προβλέπονται δαπάνες πιστοποίησης από τη συγκεκριμένη δράση, αυτές μπορούν να καλυφθούν από τις περιπτώσεις του Άξονα Ι, Μέρους 132 του Π.Α.Α. (στήριξη γεωργών που συμμετέχουν σε συστήματα για την ποιότητα τροφίμων).

³⁸ Όπως προκύπτει από τα στοιχεία των ερωτηματολογίων που διακίνησε το ερευνητικό έργο στους νομούς της Περιφέρειας Ηπείρου, οι βιολογικές μέθοδοι παραγωγής που ακολουθούνται, στρέφονται κυρίως προς την καλλιέργεια ελαιόδεντρων, μηδικής, ακτινιδίων, τριφυλλιού, αραβοσίτου στη γεωργία, και προς την εκτροφή αιγοπροβάτων στην κτηνοτροφία.

Το Μέτρο 133, Άξονας I, Π.Α.Α., «Στήριξη ομάδων παραγωγών για δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης των προϊόντων στο πλαίσιο συστημάτων για την ποιότητα τροφίμων», έχει ως στόχο την προώθηση βιολογικών προϊόντων και την ενημέρωση των καταναλωτών σχετικά με τη διαθεσιμότητα και τις προδιαγραφές τους.

- **Κατοχύρωση Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικής Ένδειξης**

Με τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.) παρέχεται η δυνατότητα στους παραγωγούς, ιδίως των λιγότερο αναπτυγμένων και απομακρυσμένων περιοχών, να παράγουν, να μεταποιούν και να προωθούν ευκολότερα εκείνα τα προϊόντα που έχουν εξειδικευμένα χαρακτηριστικά, βελτιώνοντας έτσι το εισόδημά τους.

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως τα Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε. δρουν συμπληρωματικά και ενισχυτικά προς τις δράσεις που αφορούν την καθετοποίηση της αγροτικής παραγωγής.

Η παραγωγή προϊόντων Π.Ο.Π. και Π.Γ.Ε. θα μπορούσε να εκκινήσει καταρχήν στις δυναμικές περιοχές των Γεωργικών και Κτηνοτροφικών Περιοχών και ειδικότερα στις περιοχές παραγωγής γάλακτος (για παραγωγή φέτας και κεφαλογραβιέρας) και κρασιού, και να ενισχυθεί σε περιοχές όπου παράγονται ήδη.

- **Καθετοποίηση της παραγωγής³⁹**

Στόχο της καθετοποίησης της παραγωγής κυρίως στις δυναμικές γεωργικές και κτηνοτροφικές περιοχές αποτελεί η απελευθέρωση εργατικών χεριών από τον αγροτικό τομέα και τον προσανατολισμό τους σε κλάδους της μεταποίησης και του εμπορίου με ενίσχυση των επενδύσεων προς αυτή την κατεύθυνση. Σε αυτό το πλαίσιο επιδιώκεται ο εκσυγχρονισμός και η ίδρυση νέων πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μεταποίησης και εμπορίας προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής. Η ανάπτυξη των παραπάνω κλάδων σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα, η ενίσχυσή τους με κατάλληλο επενδυτικό πρόγραμμα και η πολυαπασχόληση, που συνεπάγεται η προσπάθεια αυτή, θα συμβάλει σε ένα εκσυγχρονισμένο και πολυλειτουργικό αγροτικό παραγωγικό σύστημα.

Επενδύσεις και κατάλληλα μέτρα στο πλέγμα των οικισμών θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Φορέας Υλοποίησης: Διεύθυνση Προγραμματισμού και Γεωργικών Διαρθρώσεων του ΥΠ.Α.Α.Τ.

- **Επαγγελματική κατάρτιση**

Στόχος η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης στον αγροτικό τομέα, η κατάρτιση και η επιμόρφωση σε πεδία σχετικά με την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων σημαντικής προστιθέμενης αξίας, μέσω της προώθησης σύγχρονων πολιτικών αναδιάρθρωσης της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, την προστασία του περιβάλλοντος, την προώθηση, την καινοτομία, την εισαγωγή και χρήση νέων τεχνολογιών, που είναι σημαντικοί παράγοντες για την αγροτική αναγέννηση.

Επομένως, η δράση αυτή είναι καθοριστικής σημασίας και συμπληρωματική προς την καθετοποίηση του γεωργικού τομέα. Η απελευθέρωση χεριών και η στροφή ειδικευ-

³⁹ Βλ. *op.cit.*, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007-2013, Άξονας I, Μέτρο 123, Υπομέτρο Α και Άξονας IV, Μέτρο 41, Υπομέτρο 411.

μένου εργατικού δυναμικού σε δραστηριότητες συμπληρωματικές προς τον αγροτικό τομέα προϋποθέτει κατάλληλες δεξιότητες για τη διαχείριση σύγχρονων μέσων και μεθόδων παραγωγής και, επομένως, κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση.

Φορέας Εφαρμογής: Διεύθυνση Γεωργικών Εφαρμογών του ΥΠ.Α.Α.Τ. σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας⁴⁰.

2. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Η διαχρονική εντατική δραστηριοποίηση της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής φαίνεται να έχουν υποβαθμίσει το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους της περιφέρειας.

Η υπερβόσκηση είναι ένα από τα ζητήματα αυτά και αποτελεί παράγοντα μείωσης της βιοποικιλότητας, αιτία ερημοποίησης και κίνδυνο επιδείνωσης της βιοποικιλότητας⁴¹.

Στόχος του μέτρου είναι η υιοθέτηση δράσεων⁴² για την προστασία των φυσικών διαθεσίμων. Σε αυτό το πλαίσιο η φέρουσα ικανότητα ενός βοσκοτόπου πρέπει να ελέγχεται με την εκπόνηση μελετών βοσκοϊκανότητας-βοσκοφόρτωσης, όπου θα καθορίζεται το απαιτούμενο ποσοστό μείωσης της πυκνότητας βόσκησης, ώστε να επιτευχθεί η αειφορική διαχείριση του βοσκοτόπου.

Σημειώνεται ως σημαντικό ζήτημα η χρήση νιτρικών λιπασμάτων στις εντατικές καλλιέργειες, η οποία προκαλεί ζημιά στο υδατικό δυναμικό της περιοχής. Το πρόβλημα, όπως ανέδειξαν τα ερωτηματολόγια που διακινήθηκαν στους δήμους και τις κοινότητες για το ερευνητικό έργο, εντοπίζεται ιδιαίτερα έντονο στον βόρειο Αμβρακικό Κόλπο, ο οποίος επιβαρύνεται από τη νιτρορρύπανση της πεδιάδας Άρτας-Πρέβεζας, καθιστώντας τη μια περιοχή για άμεση επέμβαση. Είναι σημαντικό η δράση για την αντιμετώπιση της νιτρορρύπανσης⁴³ να οριοθετηθεί καταρχήν στις δυναμικές γεωργικές και κτηνοτροφικές περιοχές και στη συνέχεια σε όλη την περιφέρεια, συντελώντας έτσι στην προστασία του υδάτινου πλούτου.

Η Ήπειρος έχει σημαντικό δασικό πλούτο. Η προστασία και η αξιοποίηση των δασών αποτελεί κυρίαρχη δράση για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η υιοθέτηση δράσεων⁴⁴ για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δασικού προϊόντος, η αύξηση της προστιθέμενης αξίας του και η διατήρηση και αύξηση των θέσεων απασχόλησης στη δασοπονία είναι σημαντικές για τις ορεινές περιοχές.

Τα δάση, πηγή δασικών προϊόντων –π.χ. τεχνική ξυλεία, στρογγυλή ξυλεία και καυσόξυλα–, είναι και φυσικός πόρος για την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας, καθώς και χώρος αναψυχής.

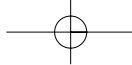
⁴⁰ Βλ. *ibid.*, Άξονας Ι, Μέτρο 111.

⁴¹ Βλ. Μελέτη Χωροταξικού Σχεδιασμού Νομού Ιωαννίνων, 2000 και Χωροταξικό Σχέδιο Νομού Άρτας, 2000.

⁴² Βλ. *op.cit.*, Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007-2013, Άξονας ΙΙ, Μέτρο 214 , Υπομέτρο 1, Δράση 13.

⁴³ Βλ. *ibid.*, Άξονας ΙΙ, Μέτρο 214, Υπομέτρο 2, Δράση 21.

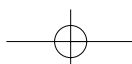
⁴⁴ Βλ. *ibid.*, Άξονας Ι, Μέτρο 123, Υπομέτρο Β.

Στόχος του μέτρου είναι η υιοθέτηση δράσεων⁴⁵ για την ποιοτική βελτίωση των παραγόμενων δασικών προϊόντων και η δημιουργία έργων υποδομής, τα οποία θα στοχεύουν στη βελτίωση των δασικών μεταφορικών εγκαταστάσεων.

Επιπλέον, η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του δασικού τομέα θα επιτευχθεί με τον εκσυγχρονισμό της υποδομής και του εξοπλισμού, που είναι απαραίτητα για την υλοτόμηση και τη μεταφορά των δασικών προϊόντων, αλλά και με τον εκσυγχρονισμό των μονάδων μεταποίησης.

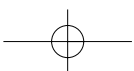
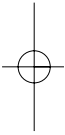
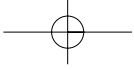
⁴⁵ Βλ. *ibid.*, Άξονας I, Μέτρο 122 και Μέτρο 125, Υπομέτρο Β.

Πίνακας 31: Αντιστοιχία κωδικών χαρτών με ονόματα δήμων

Κωδικός	Νομός	Δήμος/Κοινότητα	Κωδικός	Νομός	Δήμος/Κοινότητα
1	Άρτας	Δ. Αρταίων	39	Ιωαννίνων	Δ. Ζίτσης
2	Άρτας	Δ. Αγάντων	40	Ιωαννίνων	Δ. Καλπακίου
3	Άρτας	Δ. Αθαμανίας	41	Ιωαννίνων	Δ. Κατσανοχωριών
4	Άρτας	Δ. Αμβρακικού	42	Ιωαννίνων	Δ. Κεντρικού Ζαγορίου
5	Άρτας	Δ. Αράχθου	43	Ιωαννίνων	Δ. Κονίτσης
6	Άρτας	Δ. Βλαχέρνης	44	Ιωαννίνων	Δ. Μαστοροχωριών
7	Άρτας	Δ. Γεωργίου Καραϊσκάκη	45	Ιωαννίνων	Δ. Μετσόβου
8	Άρτας	Δ. Ηρακλείας	46	Ιωαννίνων	Δ. Μολοσσών
9	Άρτας	Δ. Κομποτίου	47	Ιωαννίνων	Δ. Μπιζανίου
10	Άρτας	Δ. Ξηροβουνίου	48	Ιωαννίνων	Δ. Παμβώτιδος
11	Άρτας	Δ. Πέτα	49	Ιωαννίνων	Δ. Πασσαρόνος
12	Άρτας	Δ. Τετραφυλίας	50	Ιωαννίνων	Δ. Περάματος
13	Άρτας	Δ. Φιλοθέης	51	Ιωαννίνων	Δ. Πραμάντων
14	Άρτας	Κ. Θεοδωριάνων	52	Ιωαννίνων	Δ. Σελλών
15	Άρτας	Κ. Κομμένου	53	Ιωαννίνων	Δ. Τζουμέρκων
16	Άρτας	Κ. Μελισσοουργών	54	Ιωαννίνων	Δ. Τύμφης
17	Θεσπρωτίας	Δ. Ηγουμενίτσας	55	Ιωαννίνων	Κ. Αετομηλίτσας
18	Θεσπρωτίας	Δ. Αχέροντα	56	Ιωαννίνων	Κ. Βαθυπέδου
19	Θεσπρωτίας	Δ. Μαργαριτίου	57	Ιωαννίνων	Κ. Βοβούσης
20	Θεσπρωτίας	Δ. Παραμυθιάς	58	Ιωαννίνων	Κ. Διστράτου
21	Θεσπρωτίας	Δ. Παραποτάμου	59	Ιωαννίνων	Κ. Καλαριτών
22	Θεσπρωτίας	Δ. Σαγιάδας	60	Ιωαννίνων	Κ. Λάβδανης
23	Θεσπρωτίας	Δ. Συβότων	61	Ιωαννίνων	Κ. Ματσουκίου
24	Θεσπρωτίας	Δ. Φιλιατών	62	Ιωαννίνων	Κ. Μηλέας
25	Θεσπρωτίας	Κ. Πέρδικας	63	Ιωαννίνων	Κ. Νήσου Ιωαννίνων
26	Θεσπρωτίας	Κ. Σουλίου	64	Ιωαννίνων	Κ. Παπίγκου
27	Ιωαννίνων	Δ. Ιωαννιτών	65	Ιωαννίνων	Κ. Πωγωνιανής
28	Ιωαννίνων	Δ. Αγίου Δημητρίου	66	Ιωαννίνων	Κ. Σιράκου
29	Ιωαννίνων	Δ. Ανατολής	67	Ιωαννίνων	Κ. Φούρκας
30	Ιωαννίνων	Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	68	Πρέβεζας	Δ. Πρέβεζας
31	Ιωαννίνων	Δ. Άνω Καλαμά	69	Πρέβεζας	Δ. Ανωγείου
32	Ιωαννίνων	Δ. Άνω Πωγωνίου	70	Πρέβεζας	Δ. Ζαλόγγου
33	Ιωαννίνων	Δ. Δελβινακίου	71	Πρέβεζας	Δ. Θεσπρωτικού
34	Ιωαννίνων	Δ. Λάκκας Σουλίου	72	Πρέβεζας	Δ. Λούρου
35	Ιωαννίνων	Δ. Δωδώνης	73	Πρέβεζας	Δ. Πάργας
36	Ιωαννίνων	Δ. Εγνατίας	74	Πρέβεζας	Δ. Φαναρίου
37	Ιωαννίνων	Δ. Εκάλης	75	Πρέβεζας	Δ. Φιλιπιάδος
38	Ιωαννίνων	Δ. Ευρυμενών	76	Πρέβεζας	Κ. Κρανέας

Πηγή: Ψηφιακή βάση δεδομένων Σ.Α.Τ.Μ.

Η. ΑΠΟΔΕΛΤΙΩΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ ΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

ΔΗΜΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΘΗΚΑΝ

- Νομός Άρτας** Δ. Αρταίων, Δ. Αγνάντων, Δ. Αθαμανίας, Δ. Αμβρακικού, Κ. Θεοδωριάνων, Κ. Κομμένου, Δ. Κομποτίου, Κ. Μελισσοουργών, Δ. Ξηροβουνίου, Δ. Πέτα
- Νομός Θεσπρωτίας** Δ. Αχέροντα, Δ. Ηγουμενίτσας, Δ. Μαργαριτίου, Δ. Παραποτάμου, Κ. Πέρδικας, Κ. Σουλίου, Δ. Συβότων, Δ. Φιλιατών
- Νομός Ιωαννίνων** Δ. Αγίου Δημητρίου, Δ. Ανατολής, Δ. Άνω Καλαμά, Δ. Άνω Πωγωνίου, Κ. Βοβούσης, Δ. Δελβινακίου, Κ. Διστράτου, Δ. Δωδώνης, Δ. Εγνατίας, Δ. Εκάλης, Δ. Ευρυμενών, Δ. Ζαγορίου, Δ. Ζίτσης, Δ. Ιωαννιτών, Δ. Καλαριτών, Δ. Καλπακίου, Δ. Κονίτσης, Δ. Λάκκας Σουλίου, Δ. Μαστοροχωρίων, Δ. Ματσουκίου, Δ. Μετσόβου, Κ. Μηλέας, Δ. Μπιζανίου, Δ. Παμβώτιδος, Κ. Παπίγκου, Δ. Πασσαρώνας, Δ. Πωγωνιανής, Κ. Σιράκου, Δ. Τζουμέρκων, Δ. Τύμφης
- Νομός Πρέβεζας** Δ. Ζαλόγγου, Δ. Θεσπρωτικού, Κ. Κρανέας, Δ. Λούρου, Δ. Πάργας, Δ. Πρέβεζας, Δ. Φαναρίου

Πίνακας 32: Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Άρτας

* Η σειρά καταχώρισης των προβλημάτων στις απαντήσεις αντανακλά την ιεράρχηση τους από τους ερωτηθέντες.

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ*	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ*	ΑΝΑΠΤΥΣΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ*
Δ. Άρτας	Ανεργία Ένταξη των κοινωνικών ομάδων Έλλειψη επάρκειας κοινωνικών και τεχνικών υποδομών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Βιομηχανικά απόβλητα	Δεν αναφέρονται
Δ. Ανγάντων	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Ρύπανση των ποταμών (Αράχθου και χειμάρρων)	Δημιουργία νέων αγροτουριστικών μονάδων Μικρά ύφρη/εκτρικά έργα Εμφιάδωση επιτραπέζιου νερού
Δ. Αθαμανίας	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Ανεργία	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Περιοχές φυσικού κάλλους	Αγροτουρισμός
Δ. Αμφρακικού	Ανεργία Έλλειψη τεχνικών υποδομών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού	Ρύπανση υδάτων Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Υπαρξη Αμφρακικού Ανάδειξη αγροτικού τομέα, αγροτουρισμός
Κ. Θεοδοριάτων	Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη τεχνικών και κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Δεν αναφέρονται
Κ. Κοιμμένου	Απαξίωση του πρωτογενούς τομέα και υπογεννητικότητα Έλλειψη κοινωνικών υποδομών Κοινωνικός αποκλεισμός	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Πολιτιστικός τουρισμός (Μαρτυρική Κοινότητα), υπόχρον πολλά σπρέιματα σε αγραίαπαση κοντά στον Άραχθο και τον Αμφρακικό, γεωθερμικό πεδίο
Δ. Κομποτίου	Ανεργία Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Ρύπανση υδάτων	Παλιό λιμάνι Κόφρανας, αλιευτικό καταφύγιο
Κ. Μελισσοουργών	Ερήμωση οικισμών Γεωγραφικός αποκλεισμός Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Εθνικός δρυμός	Αγροτουρισμός, μελισσοκομία, βιολογική κτηνοτροφία, μικρό χιονοδρομικό
Δ. Ξηροβουνίου	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Έλλειψη κοινωνικών υποδομών	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Διαχείριση απορριμμάτων Βιομηχανικά απόβλητα	Δεν αναφέρονται
Δ. Πέτα	Ανεργία Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη τεχνικών και κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Βιομηχανικά απόβλητα Υδάτινη ρύπανση	Δεν αναφέρονται

Πίνακας 33: Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Θεσπρωτίας

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Αχέρωντα	Ανεργία Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ερήμωση οικισμών	Διαχείριση απορριμμάτων Υπαρξη σπάνιας χλωρίδας και πανίδας Υπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Αξιοποίηση των ορυφτικών πλεονεκτημάτων στον τομέα και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου Συνδυασμός και υποστήριξη ενεργειών στον πρωτογενή τομέα, στον τουρισμό και τον αγροτουρισμό Ανάπτυξη ήπιες μορφές, ολοκληρωμένη και λεπτομερική συγκροτημένη
Δ. Ηγουμεντίτης	Ανεργία Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Κοινωνικός αποκλεισμός Κοινωνική ένταξη εθνικών ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Βιομηχανικά απόβλητα (από ελαστροβέα) Υπαρξη εθνικού δρυμού Υπαρξη σπάνιας χλωρίδας και πανίδας Υπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Ολοκλήρωση υποδομών και Γ.Π.Σ.
Δ. Μαργαριτίου	Ανεργία Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ερήμωση οικισμών	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (Natura) Σπάνια χλωρίδα και πανίδα (έλος Καλοδικίου) Διαχείριση απορριμμάτων	Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πολιτισμός, θρησκευτικά μνημεία, έλος Καλοδικίου, Κάστρο), βιοτεχνική ανάπτυξη
Δ. Παραποτάμιου	Γεωγραφικός αποκλεισμός Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Πολιτιστικός τουρισμός (αρχαιολογικός χώρος Φανατής) Βιολογικά προϊόντα Αξιοποίηση ποταμού Καλαριά
Κ. Πιέρδικας	Ερήμωση οικισμών Κοινωνικός αποκλεισμός Κοινωνική ένταξη εθνικών ομάδων	Ρύπανση υδάτων Θαλάσσια ρύπανση	Σύνδεση με λιμάνι Ηγουμεντίτης και Εγνατία Οδό Τουριστική ανάπτυξη
Κ. Σουλίου	Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ανεργία	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Διαχείριση απορριμμάτων	Δεν αναφέρονται
Δ. Σιφότων	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ανεργία	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (νησάκια Σιφότων) Θαλάσσια ρύπανση	Δεν αναφέρονται
Δ. Φιλιατών	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Δεν αναφέρονται

Πίνακας 34: Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Ιωαννίνων

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Αγίου Δημητρίου	Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη κοινωνικών και τεχνικών υποδομών	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Δεν αναφέρονται
Δ. Ανατολής	Ανεργία των νέων	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Ο Δήμος γειτνιάζει με την πόλη των Ιωαννίνων (3 χλμ.) και βρίσκεται σε αναπτυσσόμενη τροχιά Πολλοί αρχίζουν να εγκαθίστανται μόνιμα στον οικισμό, γεγονός που καθιστά αναγκαία την ανάγκη για υποδομές (ύδρευση, αποχέτευση, σχολεία)
Δ. Άνω Καλαμά	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Ο Δήμος διαθέτει μοναστήρια, αξιόλογα βυζαντινά μνημεία, προβιομηχανικά χαρακτηρισμένα μνημεία κ.ά. Όλα αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν και να αναδειχθούν τουριστικά
Δ. Άνω Πισωνίου	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Εθνικός δρυμός Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Αγροτουρισμός Φυσιολατρικός τουρισμός Πολιτιστικός τουρισμός
Κ. Βοβοσίτης	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ανεργία Ερήμωση οικισμών	Διαχείριση απορριμμάτων Εθνικός δρυμός Σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Δεν αναφέρονται
Δ. Δεβρνακίου	Κοινωνικός αποκλεισμός Κοινωνική ένταξη εθνικών ομάδων Έλλειψη σε κοινωνικές και τεχνικές υποδομές	Ρύπανση υδάτων Διαχείριση απορριμμάτων	Δεν αναφέρονται
Κ. Διστράτου	Ανεργία Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Έλλειψη κοινωνικών υποδομών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων του πληθυσμού	Διαχείριση απορριμμάτων Περιοχές φυσικού κάλλους Σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Συγκεκριμένα πλεονεκτήματα της περιοχής είναι το χιονοδρομικό της Βασιλίτσας, η λίμνη Διστράτου και η Βάλια Κάλντα

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Δοδώνης	Ανεργία Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Υπαρξη σπάνιας γλωφίδας και πανίδας Υπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Αξιοποίηση αρχαιολογικού χώρου Δοδώνης Εναλλακτικές μορφές τουρισμού Ήπιες μορφές ενέργειας Εκμετάλλευση πηγών ύδρευσης Τ.Δ. Μελαγγών
Δ. Εργατίας	Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη κοινωνικών και τεχνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Ολοκλήρωση Εργατίας
Δ. Εκάλυς	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Υπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Γεννιάση με την πρωτεύουσα του Νομού Υπαρξη αγροτικού πληθυσμού Άνθηση αγροτικών μονάδων
Δ. Ευρυμενών	Κοινωνικός και γεωγραφικός αποκλεισμός Κοινωνική ένταξη εθνικών ομάδων Έλλειψη κοινωνικών υποδομών	Ρύπανση υδάτων Υπαρξη εθνικού όρους	Ανάπτυξη αγροτισμού (πολλά αμπέλια) Αξιοποίηση μνημείων Αρχαίων, Βυζαντινών και Νεότερων Χρόνων
Δ. Ζαγορίου	Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Σπάνια γλωφίδα και πανίδα Εθνικός όρος Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Δεν αναφέρονται
Δ. Ζίτης	Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ανεργία	Διαχείριση απορριμμάτων Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Σπάνια γλωφίδα και πανίδα	Δεν αναφέρονται
Δ. Ιωαννινών	Ανεργία Γεωγραφικός αποκλεισμός Έλλειψη τεχνικών και κοινωνικών υποδομών	Δεν αναφέρονται	Ανάδειξη της πόλης σε μητροπολιτικό και διοικητικό κέντρο της Β.Δ. Ελλάδας
Δ. Καλαργιών	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Έλλειψη κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων	Δεν αναφέρονται

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Καλπακίου	Ανεργία Φογή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Πολιτιστικός τουρισμός ΒΙΟ.ΠΑ. Εμπόριο με την Αλβανία
Δ. Κονίτσης	Φογή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ανεργία Έλλειψη επαρκών κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Βιομηχανικά απόβλητα	Βιολογικές καλλιέργειες Παραδοσιακή κτηνοτροφία Αξιοποίηση ιαματικών λουτρών στα Καβάσιλα και τον Αιμόρατο Χαράδρα Αόου, πάρκο Β. Πίνδου-Γράμου
Δ. Λάικας Σουλίου	Φογή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Ερήμωση οικισμών Ανεργία	Υπαρξη περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Ρύπανση υδάτων Υπαρξη περιοχών με σπάνια πανίδα και χλωρίδα	Ανάπτυξη κτηνοτροφίας (υπολογισμο ζωικό κεφάλαιο) Αγροτουρισμός Καλλιέργεια αρωματικών φυτών
Δ. Μαστοροχωρίων	Ερήμωση οικισμών Ανεργία Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φογή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Στην καρδιά του Γράμου Αγροτουρισμός Φυσιολατρικός τουρισμός Ιδιαίτερη αρχιτεκτονική οικισμού (πετρόκτιστα σπίτια, καλντερίμια κ.λπ.)
Δ. Ματσοκίου	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φογή νέων ηλικιακά ομάδων Κοινωνική ένταξη εθνικών ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Εθνικός όρμος Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Φυσιολατρικός τουρισμός (ανάβαση στα Τζουμέρκα)
Δ. Μετσοβίου	Κοινωνικός αποκλεισμός Έλλειψη τεχνικών και κοινωνικών υποδομών Φογή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων	Ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών τριτογενούς τομέα Επίλυση κυκλοφοριακού προβλήματος στο κέντρο του οικισμού Βιολογικές καλλιέργειες Τυποποίηση προϊόντων
Κ. Μηλέας	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φογή νέων ηλικιακών ομάδων	Σπάνια χλωρίδα και πανίδα Εθνικός όρμος Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Παραδοσιακό χωριό Αγροτουρισμός Φυσιολατρικός και περιπατητικός τουρισμός Γεωγραφική θέση - σταυροδρόμι τριών Νομών: Ιωάννινα, Τρίκαλα, Γρεβενά

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Μπιζανίου	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ανεργία Ερήμωση οικισμών	Διαχείριση απορριμμάτων Βιομηχανικά απόβλητα Ρύπανση υδάτων	Δεν αναφέρονται
Δ. Παμφιλτιάδος	Ανεργία Έλλειψη τεχνικών υποδομών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού	Ρύπανση υδάτων Διαχείριση απορριμμάτων Παράλιμνια ρύπανση Περιοχές φυσικού κάλλους Περιοχές με σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Παράλιμνια ανάπτυξη (αναψυχή, τουρισμός) Αγροτουρισμός
Κ. Παπίγκου	Ερήμωση οικισμών Έλλειψη σε κοινωνικές και τεχνικές υποδομές	Διαχείριση απορριμμάτων Περιοχές φυσικού κάλλους Σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Δεν αναφέρονται
Δ. Πασσαρώνος	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Ανεργία	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Βιομηχανικά απόβλητα	Δεν αναφέρονται
Δ. Πωγωνιανής	Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Ανεργία	Δεν αναφέρονται	Δεν αναφέρονται
Κ. Σιράκου	Γεωγραφικός αποκλεισμός Ερήμωση οικισμών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων	Ανάπτυξη τριτογενούς τομέα, με διατήρηση και ενίσχυση του πρωτογενούς
Δ. Τζομέρκων	Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Περιοχές φυσικού κάλλους Σπάνια χλωρίδα και πανίδα	Δεν αναφέρονται
Δ. Τύμφης	Έλλειψη τεχνικών υποδομών	Ρύπανση υδάτων Περιοχή φυσικού κάλλους Εθνικός δρυμός Πλούσια χλωρίδα και πανίδα	Ήδη δημοφιλής τουριστικός προορισμός Διατήρηση σταθερής ανάπτυξης με προστασία στο περιβάλλον

Πίνακας 35: Αποδελτίωση ερωτηματολογίων δήμων και κοινοτήτων Νομού Πρέβεζας

ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ
Δ. Ζαλόγγου	Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Ερήμωση οικισμών Ανεργία Έλλειψη κοινωνικών υποδομών	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Θαλάσσια ρύπανση Βιομηχανικά απόβλητα	Δεν αναφέρονται
Δ. Θεσπρωτικού	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Αγροτουρισμός Βιολογικά προϊόντα
Κ. Κρανέας	Γεωγραφικός αποκλεισμός Ερήμωση οικισμών Κοινωνικός αποκλεισμός	Ρύπανση υδάτων Βιομηχανικά απόβλητα Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους Σπάνια γλωρίδα και πανίδα Εθνικός δρυμός	Προς ανώτερη: αρχαίο Βολέτσι, Παλισηγάδα, εξοκλήσια και Μονή Κελογραϊών Αγίου Γεωργίου, Σπήλια, Καστανιά με τα χόλια χρόνια, προσεβθεια ανάταξης «Δρυοδόσιους Βαλαωρίτης»
Δ. Λούρου	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Σπάνια γλωρίδα και πανίδα Εθνικός δρυμός Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους	Φυσιολατρικός και πολιτιστικός τουρισμός (ποταμός Λούφος, Αχέρωντας, Πιώλες Άδη).
Δ. Πάργας	Ανεργία Γεωγραφικός αποκλεισμός Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων	Διαχείριση απορριμμάτων Βιομηχανικά απόβλητα Θαλάσσια ρύπανση	Δεν αναφέρονται
Δ. Πρέβεζας	Ανεργία Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού	Διαχείριση απορριμμάτων Ρύπανση υδάτων Θαλάσσια ρύπανση Βιομηχανικά απόβλητα	Η Πρέβεζα να εξεληχτεί σε κόμβο σύνδεσης της Ηπείρου με τη Δυτική και τη Νότια Ελλάδα και τα νησιά του Ιονίου
Δ. Φαναρίου	Ανεργία Ερήμωση οικισμών Φυγή νέων ηλικιακά ομάδων Έλλειψη τεχνικών υποδομών Διαρροή παραγωγικού πληθυσμού	Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (πηγές/έκβολές Αχέρωντα, παραλίες Λούτσας και Αμμοιάς) Περιοχές με σπάνια γλωρίδα και πανίδα (Natura 2000)	Παραλίες στο Δ.Δ. Λούτσας και το Δ.Δ. Αμμοιάς, προσφέρονται για τουρισμό (έχουν γίνει επενδύσεις τα τελευταία χρόνια)

